

Sosiaali- ja terveysvaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle vammaispalvelulaiksi ja siihen liittyviksi laeiksi

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen esitys eduskunnalle vammaispalvelulaiksi ja siihen liittyviksi laeiksi (HE 191/2022 vp): Asia on saapunut sosiaali- ja terveysvaliokuntaan mietinnön antamista varten. Asia on lisäksi lähetetty perustuslakivaliokuntaan lausunnon antamista varten.

Lausunnot

Asiasta on annettu seuraavat lausunnot:

- perustuslakivaliokunta PeVL 79/2022 vp
- perustuslakivaliokunta PeVL 100/2022 vp

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- lakimies Sirkka Sivula, sosiaali- ja terveysministeriö
- lakimies Ida Hakanen, sosiaali- ja terveysministeriö
- hallitusneuvos Jaana Huhta, sosiaali- ja terveysministeriö
- neuvotteleva virkamies Anne-Mari Raassina, sosiaali- ja terveysministeriö
- vanhusasiavaltuutettu Päivi Topo, Vanhusasiavaltuutetun toimisto
- ylitarkastaja Elli Björkberg, Yhdenvertaisuusvaltuutetun toimisto
- yhdenvertaisuusvaltuutettu Kristina Stenman, Yhdenvertaisuusvaltuutetun toimisto
- lakimies Maija Voutilainen, Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (THL)
- vs. perhe- ja sosiaalipalvelujen johtaja Anu Autio, Espoon kaupunki
- palvelupäällikkö Marja-Liisa Haapakorva, Etelä-Karjalan sosiaali- ja terveyspiiri Eksote edustaan Etelä-Karjalan hyvinvointialuetta
- vammaistyönjohtaja Katja Raita, Helsingin kaupunki
- linjajohtaja, ylilääkäri Risto Vataja, HUS-yhtymä
- johtava lakimies Sami Uotinen, Suomen Kuntaliitto
- erityisasiantuntija Jaana Viemerö, Suomen Kuntaliitto
- toiminnanjohtaja Pauliina Lampinen, Vammaisten lasten ja nuorten tukisäätiö sr
- vaikuttamistoiminnan asiantuntija Sari Valjakka, Autismiliitto ry
- puheenjohtaja Jukka Sariola, Hengitystuki ry
- yhteiskuntasuhdejohtaja Laura Andersson, Invalidiliitto ry
- lakimies Henrik Gustafsson, Invalidiliitto ry

Valiokunnan mietintö StVM 52/2022 vp

- lakimies Tanja Salisma, Kehitysvammaisten Tukiliitto ry
- toiminnanjohtaja Susanna Hintsala, Kehitysvammaliitto ry
- erityisasiantuntija Pirkko Selin-Grönlund, Kuurojen Liitto ry
- lakimies Mika Välimaa, Kynnys ry
- järjestöjohtaja Sari Kokko, Näkövammaisten liitto ry
- projektipäällikkö Matti Mäkelä, Omaishoitajaliitto ry
- lainopillinen asiamies Elias Vartio, SAMS - Samarbetsförbundet kring funktionshinder rf
- erityisasiantuntija Päivi Kiiskinen, SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry
- pääsihteeri Anni Kyröläinen, Vammaisfoorumi ry
- hallintotieteen maisteri Markku Virkamäki

Valiokunta on saanut kirjalliset lausunnot:

- lapsiasiavaltuutettu Elina Pekkarinen, Lapsiasiavaltuutetun toimisto
- korkein hallinto-oikeus
- Kansaneläkelaitos
- Eteva kuntayhtymä
- Varsinais-Suomen hyvinvointialue
- Aspa-säätiö sr
- Rinnekoti-Säätiö
- FDUV Förbundet de utvecklingsstördas väl
- Heta - Henkilökohtaisten Avustajien Työntekijöiden Liitto ry
- Julkisten ja hyvinvointialojen liitto JHL ry
- Kuuloliitto ry
- Leijonaemot ry
- Muistiliitto ry
- Selkäydinvammaiset Akson ry
- Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry
- Suomen Kuurosokeat ry
- Suomen lähi- ja perushoitajaliitto SuPer ry
- Tehy ry
- Vammaisperheyhdistys Jaatinen ry
- professori Anna Mäki-Petäjä-Leinonen

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi uusi vammaispalvelulaki, jolla kumottaisiin voimassa oleva laki vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista. Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi kehitysvammaisten erityishuollosta annettua lakia, sosiaalihuoltolakia, sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annettua lakia ja mielenterveyslakia. Lisäksi ehdotetaan lainkohdan kumoamista Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuksista annetusta laista.

Ehdotettava vammaispalvelulaki sisältäisi säännökset vammaisille henkilöille järjestettävistä sosiaalihuollon erityispalveluista. Laki täydentäisi sosiaalihuollon palveluita koskevana yleislaki-

Valiokunnan mietintö StVM 52/2022 vp

na sovellettavaa sosiaalihuoltolakia. Lisäksi vammaiset henkilöt olisivat oikeutettuja muun sosiaali- ja terveydenhuollon lainsäädännön mukaisiin palveluihin ja tukeen.

Hyvinvointialueen olisi järjestettävä laissa tarkoitettuja erityispalveluita, jos vammaisen henkilö ei saisi yksilöllisen tarpeensa mukaisia ja sopivia, tavanomaisessa elämässä tarvitsemiaan palveluita muun lain nojalla. Lähtökohtana erityispalveluiden järjestämiselle olisi vamman tai sairauden aiheuttamasta pitkäaikaisesta tai pysyvästä toimintarajoitteesta seuraava avun tai tuen tarve. Sen sijaan diagnoosi ei määrittäisi palveluiden saamista.

Lain tarkoituksena olisi toteuttaa vammaisen henkilön yhdenvertaisuutta, osallisuutta ja osallistumista yhteiskunnassa sekä ehkäistä ja poistaa niiden toteutumisen esteitä. Lisäksi lain tarkoituksena olisi tukea itsenäistä elämää ja itsemääräämisoikeuden toteutumista sekä turvata yksilöllisen tarpeen ja edun mukaiset, riittävät ja laadultaan hyvät palvelut.

Laissa säädettäisiin keskeisistä vammaisen henkilön osallisuutta ja yhdenvertaisuutta sekä välttämätöntä huolenpitoa turvaavista palveluista. Hyvinvointialueella olisi yleensä erityinen, määrärahoista riippumaton velvollisuus järjestää näitä palveluita. Lisäksi hyvinvointialueella olisi yleinen, määrärahasidonnainen velvollisuus järjestää eräitä palveluita ja tukitoimia.

Kehitysvammaisten erityishuollosta annettua lakia ehdotetaan muutettavaksi siten, että lakiin jäisivät tahdosta riippumattoman erityishuollon järjestämisestä sekä itsemääräämisoikeuden vahvistamista ja erityishuollossa tapahtuvaa rajoitustoimenpiteiden käyttöä koskevat säännökset. Palvelut ja tukitoimet järjestettäisiin kaikille vammaisille henkilöille vammaispalvelulain nojalla.

Vammaispalvelulaki sisältäisi säännökset vammaisen henkilön osallisuuden tukemisesta asiakasprosessissa. Sosiaalihuoltolakiin ehdotetaan muutoksia palvelutarpeen arvioinnin aloittamisen määräaikaan, asiakassuunnitelman sisältöön ja päätöksentekoon.

Uudistuksella on tarkoitus muuttaa nykyisten hengityshalvauspotilaiden palvelujärjestelmää siten, että hyvinvointialueen sosiaalitoimi olisi järjestämisvastuussa sairaalan ulkopuolella toteutettavista palveluista.

Ehdotetun vammaispalvelulain mukaiset erityispalvelut ehdotetaan säilytettäväksi sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetussa laissa pääosin maksuttomina vastaavasti kuin nykyisin.

Esitys liittyy valtion vuoden 2023 talousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä.

Ehdotetut lait on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.1.2023. Tuettua päätöksentekoa koskevat vammaispalvelulain säännökset tulisivat kuitenkin voimaan 1.1.2025.

Valiokunnan mietintö StVM 52/2022 vp

VALIOKUNNAN YLEISPERUSTELUT

Yleistä

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi uusi vammaispalvelulaki, jolla kumotaan voimassa oleva laki vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista (380/1987). Lisäksi ehdotetaan muutettaviksi viittä muuta lakia. Vammaispalvelulain tarkoituksena on toteuttaa vammaisen henkilön yhdenvertaisuutta, osallisuutta ja osallistumista yhteiskunnassa sekä ehkäistä ja poistaa niiden toteutumisen esteitä, tukea vammaisen henkilön itsenäistä elämää ja itsemääräämisoikeuden toteutumista sekä turvata vammaisen henkilön yksilöllisen tarpeen ja edun mukaiset, riittävät sekä laadultaan hyvät palvelut.

Esityksen tavoitteena on vammaisten henkilöiden keskinäisen yhdenvertaisuuden sekä yhtäläisten oikeuksien edistäminen vamman laadusta ja henkilön asuinpaikasta riippumatta. Tavoitteena on myös vammaisten henkilöiden yhdenvertaisuuden edistäminen suhteessa vammattomiin henkilöihin, jotta vammaisten henkilöiden oikeus osallistua ja tehdä samanlaisia valintoja kuin muut kansalaiset toteutuisivat nykyistä paremmin.

Sosiaali- ja terveystoimikunta pitää hallituksen esittämien lakiehdotusten säätämistä erittäin tärkeänä. Valiokunta ehdottaa erityisesti vammaispalvelulakiehdotukseen useita muutoksia, joista merkittävimmät liittyvät perustuslakivaliokunnan lausuntoon (PeVL 79/2022 vp) ja siinä esitettyihin säätämisyhteistyöhuomautuksiin. Tällaisina merkittävimpinä muutoksina valiokunta ehdottaa erityisesti subjektiivisia oikeuksia koskevien säännösten täsmentämistä ja selkeyttämistä, ikääntymisrajoituksen poistamista ja hengityshalvauksipotilaiden aseman säilyttämistä lähtökohtaisesti ennallaan.

Perustuslakivaliokunnan lausunnon (kappale 41) mukaan sosiaali- ja terveystoimikunnan mietintöluonnos on saatettava perustuslakivaliokunnan käsiteltäväksi, jos sosiaali- ja terveystoimikunta päätyy itse valmistelevaan perustuslakivaliokunnan lausunnossa edellytetyt muutokset. Sosiaali- ja terveystoimikunta päätti 25.1.2023 pyytää perustuslakivaliokunnan lausunnon hallituksen esitystä koskevasta mietintöluonnoksesta.

Perustuslakivaliokunnan 14.2.2023 sosiaali- ja terveystoimikunnan mietintöluonnoksesta antaman lausunnon (PeVL 100/2022 vp) mukaan lakiehdotukset voidaan käsitellä tavallisen lain säätämisyhteistyössä, 1. lakiehdotus kuitenkin vain, jos valiokunnan hengityslaitteen varassa elävän henkilön määritelmästä tekemä valtiosääntöoikeudellinen huomautus otetaan asianmukaisesti huomioon. Lisäksi valiokunta pitää valitettavana, ettei mietintöluonnoksen perusteluista saa juurikaan tulkinta-apua esimerkiksi säännösehdoituksissa käytettyjen käsitteiden käyttö- ja merkitysyhteyksiin sekä yleisemmin säännösehdoitusten sisältöön. Perustuslakivaliokunta kiinnittää lausunnossaan huomiota myös vaikutusarvioiden puuttumiseen, mikä vaikeuttaa esimerkiksi sen arviointia, miten mietintöluonnoksessa ehdotetut muutokset turvaavat vammaisten henkilöiden ja eri vammaisten henkilöiden ryhmien oikeuksia yhdenvertaisesti. Sosiaali- ja terveystoimikunta on ottanut perustuslakivaliokunnan lausunnossaan esittämät huomautukset huomioon mietinnössään.

Valiokunnan mietintö StVM 52/2022 vp

Lakiehdotusten oli tarkoitus tulla voimaan vuoden 2023 alusta, mutta esitystä ei ehditty käsitellä suunnitellun voimaantulon vaatimassa aikataulussa. Valiokunta toteaa, että tarkoituksenmukaisena ajankohtana voimaantulolle voidaan pitää kuluvan vuoden lokakuun alkua.

Palvelujen toteuttaminen

Ehdotetun vammaispalvelulain tarkoituksena on tukea vammaisen henkilön itsenäistä elämää ja itsemääräämisoikeuden toteutumista. Lain tarkoituksena on tukea vammaisia ihmisiä siten, että he saavat omat voimavaransa, kykynsä, taitonsa ja tietonsa parhaalla mahdollisella tavalla käyttöön. Itsenäinen elämä voi tarkoittaa elämää, jossa henkilö tekee asioita omatoimisesti itse ilman ulkopuolista apua, tukea tai ohjausta, mutta myös elämää, jossa henkilö toimii avustettuna tai tuettuna palveluiden avulla.

Perustuslakivaliokunta kiinnitti ensimmäisessä lausunnossaan (PeVL 79/2022 vp, kappaleet 8—10) huomiota siihen, että vammaispalvelulain subjektiivisina oikeuksina toteutettavien palvelujen sääntely on siinä määrin epämääräistä, etteivät palvelujen sisältö, niiden saamisedellytykset ja palveluihin oikeutettujen piiri käy yksiselitteisesti ilmi laista. Lakiehdotuksessa käytetty käsitteistö on lisäksi osin vaikeaselkoista ja täsmentymätöntä. Perustuslakivaliokunnan mielestä sääntelytavalle esitetyt perustelut ovat sinänsä ymmärrettäviä ja osin myös hyväksyttäviä. Sääntely 6 §:n 1 momentissa tarkoitetuista palveluista ei kuitenkaan lausunnon mukaan täytä lailla säätämisen vaatimukseen sisältyviä vaatimuksia sääntelyn täsmällisyydestä ja tarkkarajaisuudesta sekä selkeydestä ja ymmärrettävyydestä. Vammaispalvelulakiehdotuksen subjektiivisia oikeuksia koskevien säännösten kirjoitustapaa on siten perustuslain 19 ja 80 §:stä johtuvista syistä välttämätöntä täsmentää ja selkeyttää. Tällainen muutos on edellytyksenä 1. lakiehdotuksen käsittelemiselle tavallisen lain säätämisyjärjestyksessä.

Perustuslakivaliokunnan sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintöluonnoksesta antaman lausunnon (PeVL 100/2022) mukaan mietintöluonnoksessa subjektiivisia oikeuksia koskevien säännösten kirjoitustapaa on täsmennetty ja selkeytetty valiokunnan aikaisemmassa lausunnossa edellytetyllä tavalla. Perustuslakivaliokunta kuitenkin painottaa, että sosiaali- ja terveysvaliokunnan tulee vielä huolellisesti tarkastella ehdotettua sääntelyä siltä kannalta, ettei sääntely aiheuta vammaisten henkilöiden tai heidän tarvitsemiensa palveluiden (esim. pistekirjoituksen opetus) jäämistä sääntelyn ulkopuolelle.

Sosiaali- ja terveysvaliokunta ehdottaa perustuslakivaliokunnan lausunnon perusteella täsmennyksiä ja täydennyksiä subjektiivisia oikeuksia koskeviin vammaispalvelulain 7, 8, 12—19, 23—26, 28 ja 30 §:iin. Lisäksi ehdotetaan uusia 20, 21, 27 sekä 33 §:iä.

Muutosehdotusten tarkoituksena on täyttää lain täsmällisyydelle ja tarkkarajaisuudelle sekä selkeydelle ja ymmärrettävyydelle asetetut vaatimukset. Samalla säännöksissä on pyritty edelleen ottamaan huomioon vammaisten henkilöiden vaihtelevat avun ja tuen sekä huolenpidon tarpeet. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan palvelujen liian tiukasti rajatut myöntämisedellytykset voisivat lisätä väliinpuotoamisen riskiä ja vähentää yksilöllisen palvelutarpeen arvioinnin ja palvelusuunnittelun merkitystä. Lakiehdotuksessa sääntelyn täsmällisyyttä ja tarkkarajaisuutta on punnittu suhteessa kunkin palvelun luonteeseen ja merkitykseen vammaispalvelulain 1 §:n mukaisen tarkoituksen toteutumiseen.

Valiokunnan mietintö StVM 52/2022 vp

Valiokunta ehdottaa palvelujen toteuttamista koskeviin säännöksiin jäljempänä yksityiskohtaisissa perusteluissa tarkemmin kuvattuja täsmennyksiä. Valiokunta ehdottaa säännösten rakennetta muutettavaksi siten, että niissä säädetään selkeämmin palvelujen myöntämisen edellytyksistä ja asiakkaan subjektiivisesta oikeudesta. Säännöksiä selkeytetään myös siten, että palveluista tehtäviin yksilöityihin päätöksiin kirjataan vähintään palvelun sisältö, määrä ja toteuttamistapa.

Hallituksen esityksessä ehdotetut uudet säännökset valmennuksesta (7 §) ja lyhytaikaisesta huolenpidosta (24 §) ovat esimerkkejä palveluista, joiden myöntämisedellytyksiä ja sisältöä ei saadun selvityksen mukaan ole mahdollista rajata liian tarkkaan heikentämättä palvelun laatua ja vaikuttavuutta sekä vammaisen henkilön oikeusturvaa. Esimerkiksi valmennuksen tavoitteet, sisältö, toteuttamistavat sekä tavoitteiden saavuttamiseksi tarvittava valmennuksen määrä ovat erilaisia riippuen siitä, onko kyseessä viittomakielen opettelu, pyörätuolia käyttävän henkilön julkisten kulkuvälineiden käytön harjoittelu vai arjen taitojen harjoittelu silloin, kun henkilöllä on tiedollisia ongelmia.

Valiokunta toteaa, että useissa vammaispalveluissa on mahdollista ja tärkeää säätää esimerkiksi palvelujen vähimmäismääristä. Tällaisia palveluja ovat henkilökohtainen apu, erityinen osallisuuden tuki, liikkumisen tuki ja päivätoiminta. Sen sijaan tietyissä palveluissa, kuten valmennus, tuettu päätöksenteko, vaativa moniammatillinen tuki, asumisen tuki ja lyhytaikainen huolenpito, palvelun vähimmäismääristä ei ole tarkoituksenmukaista tai mahdollistakaan säätää ilman, että sääntelyn tavoitteen saavuttaminen vaikeutuu. Valiokunta korostaa julkisen vallan velvollisuutta turvata riittävät palvelut perustuen asiakkaan yksilöllisen palvelutarpeen perusoikeusmyönteiseen arviointiin ja että palvelut annetaan asiakkaan äidinkielellä, suomeksi tai ruotsiksi. Tuen tai palvelun sisältö, määrä ja toteutustapa on arvioitava yhdessä vammaisen henkilön ja tarvittaessa hänen läheistensä kanssa.

Hallituksen esitykseen sisältyy useita voimassa olevaan lainsäädäntöön verrattuna uusia vammaispolitiikassa käytettyjä käsitteitä, joilla on pyritty uudistamaan terminologiaa siten, että mahdollistetaan myös asiakkaan asemaa vahvistavien palvelujen erilaiset toteuttamistavat. Valiokunta toteaa, että vammaispalvelulain käsitteistön muuttaminen on tarpeen myös sen vuoksi, että lain piiriin tulee uusia kohderyhmiä, kuten kehitysvammaiset, aivovammaiset ja neurokirjon henkilöt.

Valiokunta kiinnittää huomiota myös vammaispalvelujen hankintaan. Valiokunta pitää tärkeänä, että hyvinvointialueet käyttävät kehitysvammaisten ja autismikirjon henkilöiden elämänmittaisia, välttämättömiä palveluita järjestäessään ensisijaisesti ulkoisten sopimuskumppanien kanssa kestäviä järjestämistapoja, kuten henkilökohtainen budjetointi, yksilöllinen maksusitoumus tai palveluseteli. Jos palvelujen hankinnassa käytetään kilpailutusmenettelyä, tulee valiokunnan näkemyksen mukaan kiinnittää huomiota Euroopan Unionin sosiaalisen perusoikeuskirjan säännöksiin hyvään hallintoon kuuluvista hallintomenettelyllisistä oikeuksista.

Ikääntymisrajaus

Vammaispalvelulain soveltaminen edellyttää 1. lakiehdotuksen 2 §:n mukaan muun muassa, että henkilön avun, tuen tai huolenpidon tarve johtuu pääasiassa muusta kuin iäkkäänä alkaneesta ja tyypillisesti iäkkäillä henkilöillä esiintyvistä sairaudesta tai yleisestä vanhuudesta johtuvasta rappeutumisesta taikka heikkoudesta. Nykyiseen vammaisuuden perusteella järjestettävistä palve-

Valiokunnan mietintö StVM 52/2022 vp

luista ja tukitoimista annettuun lakiin ei sisälly vastaavan kaltaista ns. ikääntymisrajausta lukuun ottamatta henkilökohtaista apua koskevaa sääntelyä.

Perustuslakivaliokunta toteaa lausunnossaan (PeVL 79/2022 vp, kappale 15), että esityksen perustelujen valossa vaikuttaa siltä, että iäkkäänä vammautuneet joutuisivat ikääntymisrajauksen vuoksi tosiasiaassa muita — yleensä nuorempia — vammaisia henkilöitä epäedullisempaan asemaan kahdessa suhteessa: Heille tarkoitettut sosiaalipalvelut olisivat perustelujen mukaan sosiaalihuoltolakiin perustuvia määrärahasidonnaisia palveluja, joista perittäisiin asiakasmaksulain mukainen maksu, kun taas vammaispalvelulain mukaisiin palveluihin olisi yleensä subjektiivinen oikeus ja palvelut olisivat pääosin maksuttomia. Esityksen perustelujen mukaan muutos merkitsisi osalle iäkkäistä henkilöistä palvelujen heikentymistä ja asiakasmaksujen lisääntymistä nykyiseen tilanteeseen verrattuna.

Perustuslakivaliokunnan käsityksen mukaan (kappale 17) ikääntymisrajaus nyt ehdotetulla tavalla muotoiltuna ja perusteltuna muodostuu ongelmalliseksi YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan yleissopimuksen (jäljempänä vammaissopimus) kannalta, eikä nyt käsillä olevassa poikkeuksellisessa asetelmassa ole perustuslakivaliokunnan mielestä esitetty ehdotetulle ikääntymisrajaukselle riittäviä hyväksyttäviä perusteita. Ehdotettu 2 §:n 1 momentin 3 kohta on siten poistettava vammaispalvelulakiehdotuksesta. Tällainen muutos on edellytyksenä 1. lakiehdotuksen käsittelemiselle tavallisen lain säätämisyjärjestyksessä.

Perustuslakivaliokunta kiinnitti huomiota (kappale 18) siihen, ettei esimerkiksi palveluiden eriyttäminen vaikkapa työikäisten ja työiän ylittäneiden välillä sinänsä ole välttämättä ongelmallista, kunhan eroille on hyväksyttävä peruste. Perustuslakivaliokunnan käsityksen mukaan tämänkaltaisesta palvelujen eriyttämisestä säätäminen edellyttää kuitenkin perusteellista säädösvalmistelua.

Sosiaali- ja terveysvaliokunta ehdottaa perustuslakivaliokunnan lausunnon mukaisesti ikääntymisrajauksen poistamista 1. lakiehdotuksen 2 §:stä. Ehdotettu muutos vastaa voimassa olevan vammaispalvelulain 4 §:n 1 momentin mukaista tilannetta. Mainitun säännöksen mukaan vammaispalvelulain mukaisia palveluja ja tukitoimia järjestetään, jos vammaisen henkilö ei saa riittäviä ja hänelle sopivia palveluja tai tukitoimia muun lain nojalla. Kehitysvammaisten erityishuollosta annetun lain 1 §:ssä tarkoitettulle henkilölle järjestetään kuitenkin hänen vammaisuutensa edellyttämiä palveluja ja tukitoimia ensisijaisesti vammaispalvelulain nojalla siltä osin kuin ne ovat hänen palveluntarpeeseensa nähden riittäviä ja sopivia sekä muutoinkin hänen etunsa mukaisia. Tässä esityksessä kyseinen niin sanottu lain soveltamista koskeva toissijaisuussäännös viittaa nimenomaan henkilön yksilöllisten tarpeiden mukaisiin ja sopiviin palveluihin.

Perustuslakivaliokunta katsoo toisessa lausunnossaan (PeVL 100/2022 vp, kappale 9), että sosiaali- ja terveysvaliokunnan ehdotuksessa on otettu asianmukaisesti huomioon perustuslakivaliokunnan lausunnossa PeVL 79/2022 vp esitetty ikääntymisrajausta koskeva valtiosääntöoikeudellinen huomautus.

Sosiaali- ja terveysvaliokunta katsoo lainsäädännön tavoitteiden ja myös sen toteutettavuuden näkökulmasta tärkeäksi erottaa iäkkäille henkilöille heidän yksilöllisen tarpeensa mukaan järjestettävät palvelut, joista usein käytetään myös termiä vanhuspalvelut, vammaisille henkilöille järjes-

Valiokunnan mietintö StVM 52/2022 vp

tettävistä erityispalveluista (vammaispalveluista). Vanhuspalveluilla tarkoitetaan lähtökohtaisesti niitä sosiaalihuoltolain ja terveydenhuoltolain mukaisia palveluja, joita iäkkäälle henkilölle järjestetään sosiaalihuoltolain ja vanhuspalvelulain säännösten nojalla tapahtuvan palvelu- ja hoitotarpeen arvioinnin ja selvittämisen perusteella. Nykyiselläänkin iäkkäät henkilöt ovat oikeutettuja laissa olevien kriteerien täyttyessä tarpeenmukaisiin erityispalveluihin, kuten vammaispalvelulain mukaisiin palveluihin, edellä kuvatun vammaispalvelulain 4 §:n 1 momentin soveltamisalasäännöksen mukaisesti.

Ikääntymisrajauksen poistaminen muuttaa lakiehdotuksen taloudellisia vaikutuksia. Rajauksen poisto vaikuttaa merkittävämmiin tulevaisuudessa. Väestön ikääntyessä vammaispalveluiden saajamäärät ja siten myös kustannukset kasvavat tulevaisuudessa ikääntymisrajauksen poiston myötä enemmän kuin jos rajausta olisi säilytetty.

Palvelut, joiden kustannuksiin ikääntymisrajauksella on eniten vaikutusta, ovat sosiaali- ja terveysministeriön selvityksen mukaan henkilökohtainen apu, johon on ainoana palveluna aikaisemmin sisältynyt ikääntymisrajaus, liikkumisen tuki ja asumisen tuki muiden kuin kehitysvammaisten henkilöiden osalta. Ikääntymisrajauksen sisällyttämisen esitykseen ja sen muutaman vuoden aikana tapahtuvan toimeenpanon arvioitiin lisäävän hyvinvointialueiden asiakasmaksutuottoja asumisen tuen osalta arviolta 0,7 miljoonalla eurolla vuodesta 2026 lähtien. Liikkumisen tuen osalta hyvinvointialueille olisi aiheutunut 2,7 miljoonan euron säästö palvelun kustannuksissa sekä 0,7 miljoonan euron kasvu asiakasmaksutuottoon vuodesta 2026 alkaen. Nämä säästöt ja asiakasmaksutuottojen kasvut, 4,1 miljoonaa euroa, jäävät ikääntymisrajauksen poiston myötä toteutumatta. Lisäksi ikääntymisrajauksen poiston vaikutuksesta henkilökohtaisen avun kustannusten arvioitiin nousevan siten, että ne ovat noin 4,2 miljoonaa euroa vuodelle 2026.

Hallinnollisen työn arvioitiin hallituksen esityksessä lisääntyvän vuosien 2023—2025 ajaksi, kun asiakkaita olisi siirtynyt sosiaalihuoltolain piiriin. Ikääntymisrajauksen poiston myötä nämä arvioidut kustannukset vähenevät saadun selvityksen mukaan säästyneiden työvoimakustannusten vuoksi (asiakassuunnitelmien päivitykset) yhteensä 0,2 miljoonaa euroa vuonna 2023 ja 0,8 miljoonaa euroa vuodessa vuosina 2024 ja 2025. Kun huomioidaan nämä kustannusten vähenemiset, ikääntymisrajoituksen poistamisen kustannukset syntyvät henkilökohtaisen avun hieman lisääntyvästä asiakasmäärästä, liikkumisen tuen hieman kasvavista järjestämiskustannuksista sekä asumisen tuen ja liikkumisen tuen asiakasmaksutuottojen vähenemisestä niin, että nousu olisi vuonna 2024 3,6 miljoonaa euroa ja vuonna 2025 4,2 miljoonaa euroa. Lisäkustannukset vuodesta 2026 alkaen ovat valiokunnan saaman selvityksen mukaan noin 8,4 miljoonaa euroa.

Henkilökohtainen apu ja erityinen osallisuuden tuki

Vammaispalvelulakia koskevan 1. lakiehdotuksen 9 §:n 3 momentin mukaan henkilökohtaisen avun myöntämisen edellytyksenä on, että vammaisen henkilö kykenee itsenäisesti tai tuettuna muodostamaan ja ilmaisemaan tahtonsa avun sisällöstä.

Valiokunnan asiantuntijakuulemisissa osa vammaisjärjestöistä katsoi, että henkilökohtaisen avun voimavaraedellytys, eli palvelun myöntämisen edellytys siitä, että vammaisen henkilö kykenee itsenäisesti tai tuettuna muodostamaan ja ilmaisemaan tahtonsa avun sisällöstä, tulisi poistaa, koska se on syrjivä ja vammaissopimuksen vastainen. Lausunnoissa tuotiin esiin, että jos voima-

Valiokunnan mietintö StVM 52/2022 vp

varaedellytystä ei poisteta, on erityisestä osallisuuden tuesta tehtävä myönnettävien tuntimäärien osalta yhdenvertainen vapaa-ajan henkilökohtaisen avun kanssa niin, että erityisen osallisuuden tuen kuukausittaista vähimmäistuntimäärää nostetaan.

Ehdotetulla 1. lakiehdotuksen 9 §:n 3 momentilla pyritään turvaamaan henkilökohtainen apu myös niille vammaisille henkilöille, jotka tarvitsevat tukea tahtonsa muodostamiseen ja ilmaiseamiseen. Jos vammaisella henkilöllä ei millään kommunikointikeinolla tuettunakaan arvioitaisi olevan säännöksen edellyttämää kykyä muodostaa ja ilmaista tahtoaan avun sisällöstä ja siten käyttää henkilökohtaista apua, olisi huolehdittava, että muilla palveluilla turvataan hänen itsemääräämisoikeutensa ja osallisuutensa toteutuminen. Yleensä parhaiten tämä tuki voitaisiin toteuttaa erityisenä osallisuuden tukena, mutta joissain tilanteissa myös valmennuksena tai osana asumisen tuen palveluita. Henkilökohtainen apu ei parhaalla mahdollisella tavalla vastaa kaikkien vammaisten henkilöiden tarpeisiin. Tarkoituksena lakiehdotuksessa on tarjota vammaisille henkilöille yhdenvertaisuuden toteutumiseksi erilaisia palveluvaihtoehtoja.

Henkilökohtaisen avun myöntämisperusteet on asetettu niin mataliksi, että valiokunnan saaman selvityksen mukaan henkilökohtaisen avun ulkopuolelle jää vain hyvin pieni joukko sellaisia vammaisia henkilöitä, joiden palvelutarve on erittäin suuri ja jaksaminen usein rajallista. Nämä henkilöt ovat usein päivätoiminnan piirissä.

Valiokunta ei ehdota vammaispalvelulain 9 §:n 3 momentin poistamista lakiehdotuksesta, mutta ehdottaa 1. lakiehdotuksen 12 §:ssä erityisen osallisuuden tuen tuntimäärän nostamista 30 tuntiin kuukaudessa, mikä vastaa myös 9 §:n 5 momentissa tarkoitetun henkilökohtaisen avun minimi-tuntimäärää. Erityisen osallisuuden tuen minimi-tuntimäärän nosto 30 tuntiin edistää erityisen osallisuuden tuen saajien yhdenvertaisuutta suhteessa henkilökohtaisen avun saajiin. Valiokunta painottaa, että henkilökohtaisen avun ja erityisen osallisuuden tuen toteutumista yhdenvertaisuuden näkökulmasta tulee seurata ja tarvittaessa ryhtyä lainsäädännön muuttamiseksi voimavarojauksen poistamiseksi, jos yhdenvertaisuus ei toteudu. Valiokunta ehdottaa tästä lausumaa. (*Valiokunnan lausumaehdotus 1*)

Hallituksen esityksen mukaan siirtymäsäännöksistä johtuen lain voimaantulosta vuoden 2025 loppuun asti minimi-tuntimäärä olisi 10 tuntia kuukaudessa. Vuoden 2026 alusta lähtien määrä nousisi 20 tuntiin. Valiokunta ehdottaa, että erityisen osallisuuden tuen minimi-tuntimäärän voimaantulon siirtymäaikaa muutetaan siten, että minimi-tuntimäärä on 10 tuntia vuoden 2024 loppuun saakka, 20 tuntia vuonna 2025 ja vuodesta 2026 alkaen 30 tuntia kuukaudessa.

Valiokunta korostaa, että ehdotettu erityisen osallisuuden tuen määrä 30 tuntia on vähimmäistuntimäärä, ja että palvelua tulee aina myöntää vammaisen henkilön yksilöllisen tarpeen mukaan.

Hallituksen esityksessä on arvioitu, että palvelun järjestämisen vuosikustannus silloin, kun palvelua annetaan 10 tuntia kuukaudessa, on 6,5 miljoonaa euroa. Näin ollen 10 tunnin lisääminen jo vuodelle 2025 aiheuttaisi 6,5 miljoonan euron kertaluontoisen lisäystarpeen rahoitukseen. Valiokunnan ehdotus tuntimäärän nostamisesta 30 tuntiin kuukaudessa lisää kustannuksia myös 6,5 miljoonaa euroa vuosittain vuodesta 2026 alkaen.

Valiokunnan mietintö StVM 52/2022 vp

Lasten asema

Lasten asumisen tuki

Vammaispalvelulakia koskevassa 1. lakiehdotuksen 19 §:ssä ehdotetaan säädettäväksi lapsen asumisen tuesta ja siitä, että vammaisen lapsen asuminen on mahdollista järjestää myös kodin ulkopuolella. Pykälän 3 momentissa ehdotetaan säädettäväksi, että päätös lapsen asumisen tuesta kodin ulkopuolelle edellyttää huoltajien suostumusta ja lapsen mielipiteen selvittämistä hänelle merkityksellisistä asioista.

Valiokunta toteaa, että ehdotettu säännös turvaa nykyistä lainsäädäntöä paremmin lapsen oikeuden asua kotona muun perheensä kanssa ja saada tarvitsemansa asumisen tuki kotiin. Vammaisten lasten asuminen olisi riittävän avun, tuen ja palvelujen avulla järjestettävä ensisijaisesti oman perheen kanssa. Lapsen asuminen kodin ulkopuolella vammaispalveluna voidaan järjestää vain, jos lapsen ei ole mahdollista asua kotona oman perheensä kanssa yksilöllisestä avusta ja tuesta huolimatta. Valiokunnan asiantuntijakuulemisessa lapsen asumisen tukea koskevaa säännöstä pidettiin kannatettavana ja tarpeellisena.

Valiokunta pitää hyvänä, että hallituksen esityksessä rajataan lapsen asuminen kodin ulkopuolella perhehoitoon tai enintään seitsemän lapsen ryhmäkoteihin. Säännöksellä pyritään toteuttamaan pitkäaikainen ja kehitysvammaisten henkilöiden asumisen ja palvelujen kehittämistä koskeviin valtioneuvoston periaatepäätöksiin vuosina 2010 ja 2012 kirjattu tavoite vammaisten lasten laitoshoidon lakkauttamisesta. Muutos toteuttaa myös useita vammaissopimuksen tavoitteita.

Perustuslakivaliokunnan lausunnon (PeVL 79/2022 vp, kappale 25) mukaan ehdotetun sääntelyn suhde perustuslain 6 §:n 3 momenttiin ja 21 §:n 2 momenttiin sekä lapsen oikeuksien yleissopimuksen 12 artiklan määräyksiin lapsen kuulemisesta ja oikeudesta vaikuttaa itseään koskeviin asioihin kehitystään vastaavasti jää epäselväksi. Lausunnon mukaan lakiehdotuksen perusteella ei käy selväksi, millainen merkitys lapsen näkemyksille tulee antaa asumista koskevassa päätöksenteossa ja miten lapsen oikeutta vaikuttaa itseään koskeviin asioihin on tässä yhteydessä tarkoitus toteuttaa.

Perustuslakivaliokunnan lausunnon mukaan sääntelyä on täydennettävä esimerkiksi lastensuojelulain 20 §:ään sisältyvää lapsen mielipiteen selvittämistä koskevaa sääntelyä vastaavasti. Lisäksi lakiin tulisi sisällyttää säännökset kodin ulkopuolella asuvan lapsen sivistyksellisistä oikeuksista esimerkiksi lastensuojelulain 52 a §:n sääntelyä vastaavasti sekä yhteydenpidosta läheisten kanssa lastensuojelulain 54 §:n sääntelyä vastaavasti.

Sosiaali- ja terveysvaliokunta ehdottaa, että lapsen asumista koskevaa vammaispalvelulain sääntelyä täydennetään perustuslakivaliokunnan edellyttämällä tavalla jäljempänä yksityiskohtaisissa perusteluissa kuvatulla tavalla siten, että säännökset turvaavat paremmin lapsen oikeutta vaikuttaa itseään koskeviin asumisratkaisuihin, oikeutta pitää yhteyttä läheisiinsä ja lapsen sivistyksellisiä oikeuksia.

Lapsen asumisen tukea koskevan säännöksen tarkoitus on turvata lapsen mahdollisuus asua kotona oman perheensä kanssa. Valiokunta ehdottaa säännöstä täydennettäväksi niin, että se turvaa

Valiokunnan mietintö StVM 52/2022 vp

lapsen ja perheen tuen vuorokauden ajasta riippumatta. Silloin, kun kotona asuminen ei ole mahdollista ja lapsi asuu kodin ulkopuolella, on erityisen tärkeä huolehtia lapselle tärkeiden ihmissuhteiden ylläpitämisestä, minkä vuoksi valiokunta ehdottaa pykälää täydennettäväksi säännöksellä lapsen oikeudesta hänen kehityksensä kannalta tärkeisiin, jatkuviin ja turvallisiin ihmissuhteisiin. Lisäksi valiokunta ehdottaa, että lakiehdotukseen lisätään uusi säännös (20 §) lapsen mielipiteen selvittämisestä päätettäessä lapsen muuttamisesta pois kotoa.

Valiokunta ehdottaa myös, että lakiehdotukseen lisätään uusi säännös (21 §) lapsen sivistyksellisistä oikeuksista tilanteissa, joissa lapsi asuu kodin ulkopuolella. Nämä oikeudet on turvattava kaikille lapsille varhaiskasvatuslain ja perusopetuslain nojalla, mutta selvyuden vuoksi asia ehdotetaan kirjattavaksi vammaispalvelulakiin. Valiokunta korostaa, että varhaiskasvatus, koulunkäynti tai muu koulutus ovat olennainen osa lapsen elämää, kasvua ja kehitystä. Lapsen asuinpaikan valinnan yhteydessä tulee huolehtia myös siitä, että lapsen varhaiskasvatus tai koulunkäynti tulee asianmukaisesti järjestettyä lapsen muuttaessa asumaan kodin ulkopuolelle.

Sosiaali- ja terveysvaliokunta toteaa, että täydennetyissä säännöksissä on perustuslakivaliokunnan ehdottamalla tavalla käytetty pohjana lastensuojelulain säännöksiä. Vaikka kodin ulkopuolella asuvan vammaisen lapsen asema on erilainen kuin sijoitettaessa lapsi asumaan kodin ulkopuolelle huostaanottotilanteessa, on kuitenkin perusteltua turvata haavoittuvassa asemassa olevan vammaisen lapsen oikeudet vastaavalla tavalla kuin lastensuojelutilanteissa.

Lasten asumisesta kodin ulkopuolella perittävät maksut

Hallituksen esityksen mukaan vammaisen lapsen asumisen tuesta kodin ulkopuolella on mahdollista periä asiakasmaksu. Asiakasmaksulakiin on hallituksen esityksessä ehdotettu lisättäväksi uusi 7 d §, jonka 4 momentin mukaan lapselta ja hänen vanhemmiltaan lapsen asumisen tuesta kodin ulkopuolella perittävä maksu voisi olla yhteensä enintään 1 860,20 euroa kuukaudessa.

Hallituksen esityksen mukaan lapsen asumisesta kodin ulkopuolella perittävän maksun enimmäismäärä vastaa asiakasmaksulainsäädännön perusteella lastensuojelusta perittäviä maksuja. Esityksen mukaan ehdotettu säännös saattaa lisätä huomattavasti joidenkin lapsiperheiden kustannuksia nykytilaan verrattuna, koska oman perheen ulkopuolella ilman lastensuojelun sijoitusta asuvien vammaisten lasten perheiltä perittävistä maksuista ei ole ollut aikaisemmin säännöksiä ja kuntien käytännöt perittävistä maksuista ovat vaihdelleet. Hyvinvointialueella on kuitenkin velvollisuus alentaa maksuja tai poistaa ne kokonaan, jos ne muodostuvat kohtuuttomiksi perheen toimeentulolle.

Valiokunnan saaman selvityksen mukaan vain hyvin pienellä osalla (2 %) vanhemmista elatusapu eli vanhemman maksama avustus elatuksen turvaamiseksi lapselle, joka ei asu pysyvästi hänen luonaan, ylitti 302,73 euroa kuukaudessa (Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos, Tilastoraportti 11/2019, Lapsen elatus ja huolto sekä isyyden selvittäminen 2018). Näin ollen asumisen tuesta kodin ulkopuolella perittävän maksun enimmäismäärä koskisi vain hyvin pientä joukkoa. Valiokunta pitää tästä huolimatta ehdotettua enimmäismäärää korkeana ja ehdottaa enimmäismäärän laskemista 1 860,20 eurosta 500 euroon kuukaudessa. Myös valiokunnan asiantuntijakuulemisessa nostettiin esille huoli asiakkaiden selviämistä uusista asiakasmaksuista ja erityisesti kiinni-

Valiokunnan mietintö StVM 52/2022 vp

tettiin huomiota kodin ulkopuolella asuvan vammaisen lapsen asumisesta perittäviin kustannuksiin, jotka nostavat perheiden maksurasitusta.

Koska vanhemmilta ei ole nykytilassa käytännössä peritty kuin erittäin harvoin yli 300 euron elatusmaksuja, kodin ulkopuolella järjestettävän lapsen asumisen tuen asiakasmaksun enimmäismäärän alentamisella 500 euroon ei käytännössä ole taloudellisia vaikutuksia.

Lasten aamu- ja iltapäivätoiminta

Valiokunnan asiantuntijakuulemisessa on lisäksi kiinnitetty huomiota siihen, että lyhytaikaista huolenpitoa koskevaan pykälään tulisi sisältyä myös vammaisuuteen perustuva aamu- ja iltapäivätoiminta viimeistään kolmannelta luokalta, jolloin kyseessä olisi asiakasmaksulain 4 §:n 5 kohdan perusteella maksuton vammaispalvelu. Hallituksen esityksen mukaan aamu- ja iltapäivätoiminta järjestetään pääsääntöisesti perusopetuslain mukaisena palveluna, jolloin siitä voidaan periä maksu.

Valiokunnan sosiaali- ja terveysministeriöltä saaman selvityksen perusteella aamu- ja iltapäivätoimintaa vastaavaa lyhytaikaista huolenpitoa voidaan antaa myös silloin, kun vammaisen lapsi tarvitsee sitä ennen ja jälkeen koulupäivänsä vanhempien ollessa estyneitä huolehtimasta hänestä. Valiokunta ehdottaa lyhytaikaista huolenpitoa koskevan vammaispalvelulain 24 §:n täydentämistä niin, että tämä mahdollisuus tuodaan selvemmin esiin. Käytännössä maksu on nykyäänkin usein saatettu jättää perimättä, koska se on niin pieni suhteessa käsittelyn vaatimaan työpanokseen. Tämän vuoksi valiokunnan ehdottamalla muutoksella ei ole juurikaan vaikutuksia kotitalouksien asemaan.

Päivätoiminta

Vammaispalvelulakia koskevan 1. lakiehdotuksen 25 §:ssä ehdotetaan säädettäväksi päivätoiminnan järjestämisestä muille kuin vanhuuseläkeikäisille vammaisille henkilöille. Vammaisella henkilöllä olisi oikeus päivätoimintaan, jos hän tarvitsee päivittäistä osallisuuden tukea eikä pysty osallistumaan sosiaalihuoltolain perusteella järjestettyyn työtoimintaan tai työllistymistä edistävään toimintaan, tai jos tämä toiminta ei vastaa hänen yksilöllisiin tarpeisiinsa. Palvelu korvaisi osaltaan nykyisen vammaispalvelulain 8 b §:n mukaisen vammaisten henkilöiden päivätoiminnan sekä kehitysvammalain perusteella erityishuoltona järjestetyn vaativinta tukea tarvitsevien kehitysvammaisten henkilöiden päivätoiminnan.

Valiokunnan asiantuntijakuulemisessa todettiin, että ehdotuksen mukainen päivätoiminta heikentäisi palvelua nykyisestä. Lausunnoissa pidettiin tärkeänä, että työkyvyttömyys ei olisi päivätoiminnan myöntämisen edellytyksenä, vaan sitä tulisi voida myöntää yksilöllisen tarpeen perusteella myös limittäin esimerkiksi työtoiminnan tai työllisyyttä edistävän toiminnan kanssa.

Valiokunta ehdottaa vammaisten henkilöiden osallisuuden ja työllistymismahdollisuuksien edistämiseksi, että päivätoimintaa koskevaa vammaispalvelulain 25 §:ää muutetaan niin, että vammaisen henkilö voi työssä käymisen, työllisyyttä edistävän toiminnan tai työtoiminnan lisäksi osallistua yksilöllisen tarpeen perusteella myös päivätoimintaan.

Valiokunnan mietintö StVM 52/2022 vp

Lisäksi valiokunta ehdottaa, että päivätoimintaa koskevassa säännöksessä säädettäisiin myös päivätoiminnan toteuttamiseksi tarpeellisista matkoista. Valiokunta pitää tärkeänä, että vammaisella henkilöllä olisi oikeus saada maksuttomat matkat päivätoimintaan, jos hänellä on erityisiä vaikeuksia liikkumisessa eikä hän toimintarajoitteensa takia voi ilman kohtuuttoman suuria vaikeuksia käyttää julkista liikennettä. Tämä parantaa erityisesti kaikkein haavoittuvimmassa asemassa olevien henkilöiden osallistumismahdollisuuksia. Valiokunnan sosiaali- ja terveysministeriöltä saaman selvityksen mukaan maksuttomuudesta ei seuraa merkittäviä taloudellisia vaikutuksia, koska päivätoimintaan osallistuvien vammaisten henkilöiden tulot ovat useimmiten niin pienet, että heille olisi käytännössä tehtävä päätös maksuhojennuksesta, jos päivätoiminnan matkat olisivat maksullisia. Lisäksi maksuhojennuspäätöksistä luopuminen vähentää työvoiman tarvetta ja kustannuksia.

Hengityslaitteen varassa elävien henkilöiden asema

Hallituksen esityksessä ehdotetaan, että sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetusta laista (4. lakiehdotus, jäljempänä asiakasmaksulaki) kumotaan 5 §:n 3 kohta, jonka mukaan hengityshalvauspotilaalle annettava hoito ja ylläpito sekä hoitoon liittyvät kuljetukset ovat maksuttomia siten kuin asetuksella tarkemmin säädetään. Muutokseen liittyy esityksen mukaan kolmen vuoden siirtymäaika, jonka aikana kumotun säännöksen perusteella järjestetyt palvelut pysyvät maksuttomina (voimaantulosäännös 4 mom.). Lisäksi ehdotuksen mukaan kotihoidossa olevalle hengityshalvauspotilaalle maksettavaa ylläpitokorvausta koskee siirtymäaika niin, että ylläpitokorvaus poistetaan asteittain siten, että ylläpitokorvauksesta vähennetään 20 prosenttia vuosittain viiden vuoden ajan 1 päivästä tammikuuta 2026 alkaen 31 päivään joulukuuta 2030, minkä jälkeen korvaus poistetaan kokonaisuudessaan.

Hallituksen esityksen mukaan ehdotettu muutos tarkoittaa käytännössä hengityshalvauspotilaiden erityisaseman lakkauttamista. Heidän palvelunsa järjestetään ehdotuksen mukaan jatkossa vammaispalveluina ja yleisinä terveydenhuollon palveluina. Perustelujen (s. 256) mukaan tämä toteuttaisi hengityshalvauspotilaiden itsemääräämisoikeutta, osallisuutta, oikeusturvaa ja yhdenvertaista oikeutta palveluihin muiden vammaisten henkilöiden kanssa. Keskeinen seuraus ehdotetusta muutoksesta on kotihoidossa olevalle hengityshalvauspotilaalle nykyisin maksettavan ylläpitokorvauksen lakkaaminen. Korvauksen keskimääräinen suuruus on esityksen (s. 22) mukaan noin 1 400 euroa kuukaudessa.

Perustuslakivaliokunnan ensimmäisen lausunnon mukaan (PeVL 79/2022 vp, kappale 23) ehdotettu hengityslaitteen varassa elävien henkilöiden asemaan kohdistuva muutos ja sen hallituksen esityksessä kuvatut vaikutukset merkitsevät erityisen haavoittuvassa asemassa olevien vammaisten henkilöiden perustuslain 19 §:n 3 momentissa turvattujen oikeuksien oikeasuhtaisuusvaatimuksen vastaisia heikennyksiä. Valiokunnan käsityksen mukaan edes lakiin ehdotetut verrattain pitkät siirtymäajat ja mahdollisuus muihin tukimuotoihin eivät muuta tätä arviota. Hengityslaitteen varassa elävien henkilöiden asema tukijärjestelmän muutoksissa tulee valiokunnan mielestä turvata nyt ehdotettua paremmin.

Perustuslakivaliokunnan lausunnon (PeVL 79/2022 vp, kappale 24) mukaan asiakasmaksulakiehdotusta on muutettava siten, että hengityslaitetta käyttävien hengityshalvauspotilaiden oi-

Valiokunnan mietintö StVM 52/2022 vp

keuksiin ei aiheudu esityksellä kuvatulla tavalla vaikuttavia heikennyksiä. Tällainen muutos on edellytyksenä 4. lakiehdotuksen käsittelemiselle tavallisen lain säätämisyjärjestyksessä.

Perustuslakivaliokunnan toisen lausunnon (PeVL 100/2022 vp, kappale 14) mukaan sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintöluonnoksessa ehdottamaa hengityslaitteen varassa olevien taloudellista asemaa turvaavaa sääntelyä tulee muuttaa niin, että kaikki vertailukelpoisessa asemassa olevat hengityslaitteen varassa elävät henkilöt tulevat sen piiriin. Tämä on edellytyksenä valiokunnan mietintöön sisältyvän 1. lakiehdotuksen käsittelemiselle tavallisen lain säätämisyjärjestyksessä.

Perustuslakivaliokunnan lausuntojen johdosta sosiaali- ja terveysvaliokunta ehdottaa, että 4. lakiehdotuksen 5 §:n 3 kohta muutetaan jäljempänä yksityiskohtaisissa perusteluissa tarkemmin kuvatulla tavalla niin, että säännös turvaisi jatkossakin hengityslaitteen varassa elävien henkilöiden maksuttoman terveydenhoidon sekä hoitoon liittyvät kuljetukset. Ehdotetun muutoksen johdosta sekä terveydenhuollon laitoshoidossa että kotihoidossa olevat hengityslaitteen varassa elävät henkilöt saisivat jatkossakin kaikki terveydenhuollon palvelunsa ja niihin liittyvät kuljetukset maksutta. Lisäksi hengityslaitteen varassa elävän henkilön ylläpito terveydenhuollon laitoshoidon aikana olisi maksutonta kuten nykyisinkin. Terveydenhuollon laitoshoidon sisältävät myös tarvittavat lääkkeet. Laitoshoidossa olevilla henkilöillä ei voimassa olevankaan lainsäädännön perusteella ole oikeutta ylläpitokorvaukseen.

Sosiaali- ja terveysvaliokunta ehdottaa, että kotihoidossa olevien henkilöiden osalta nykyiseen asiakasmaksulakiin (5 §) ja -asetukseen (22 §) perustuvaa ylläpitokorvausta vastaava etuus turvattaisiin lisäämällä 1. lakiehdotukseen uusi 33 §, jonka perusteella kotihoidossa oleville henkilöille myönnettäisiin nykyistä ylläpitokorvausta (1 400 e) vastaavaa taloudellista tukea. Sosiaali- ja terveysvaliokunnan saaman selvityksen perusteella laitoshoidon ulkopuolella oleville hengityslaitteen varassa eläville henkilöille ei ole perusteltua maksaa ylläpitokorvausta asiakasmaksulain ja -asetuksen perusteella, koska kyseisessä laissa säädetään asiakkaalta perittävistä asiakasmaksuista sekä tiettyjen palvelujen maksuttomuudesta. Lisäksi asiakasmaksuja koskevassa lainsäädännössä ei ole ylipäätään perusteltua säätää siitä, miten hengityslaitteen varassa elävä henkilö määritellään.

Ehdotetusta taloudellisesta tuesta vähennetään Kansaneläkelaitoksen maksama yleisen asumistukilain ja eläkkeensaajan asumistukilain perusteella myönnetty asumistuki tai opintotukilain perusteella myönnetty asumislisä. Kansaneläkelaitoksen maksaman asumistuen tai asumislisän ja uuden taloudellisen tuen yhteenlaskettu enimmäismäärä on aiemmin myönnetyn keskimääräisen ylläpitokorvauksen määrän suuruinen eli noin 1 400 euroa kuukaudessa. Asumistuen tai -lisän vähentäminen ei siten heikennä hengityslaitteen varassa elävän henkilön taloudellista asemaa. Jos henkilö taas joutuisi lyhytaikaisesti terveydenhuollon laitoshoidon, hän saisi asiakasmaksulain perusteella sairaalassa maksuttoman ylläpidon, mikä voitaisiin vastaavasti vähentää hänen taloudellisesta tuestaan. Tämä olisi perusteltua kaksinkertaisen kompensoinnin välttämiseksi.

Koska henkilö ei olisi enää kotona asuessaan laitoshoidossa, hän ei voisi saada sairaalahoitoon kuuluvia maksuttomia lääkkeitä sairaalasta, vaan lääkkeet tulisi hankkia itse reseptillä. Lääkkeiden osalta vuosiomavastuu on 592,16 euroa vuonna 2023. Lääkekustannukset jäisivät kuitenkin

Valiokunnan mietintö StVM 52/2022 vp

kuukaudessa (49,35 euroa) kohtuullisiksi suhteessa henkilölle ehdotetun vammaispalvelulain 33 §:n mukaiseen kuukausittain maksettavaan taloudelliseen tukeen.

Valiokunta ehdottaa jäljempänä yksityiskohtaisissa perusteluissa asiakasmaksulain siirtymäsäännöstä tarkennettavaksi siten, että säännökset vastaavat hengityslaitetta käyttävien henkilöiden asemaan esitettyjä muutoksia.

Hallituksen esityksen mukaan hengityslaitetta tarvitsevien asiakkaiden palvelujen ja etuuksien muutokset ehdotetulla tavalla olisivat aiheuttaneet hyvinvointialueille 3,7 miljoonan euron säästöt ja 0,06 miljoonan euron asiakasmaksutuoton kasvun sekä lisäksi Kansaneläkelaitokselle 1,7 miljoonan euron kustannuksien kasvun. Hallituksen esityksessä on arvioitu, että ylläpitokorvaukset laskisivat siirtymäsäännöksen vuoksi asteittain (20 % vuodessa) vuodesta 2026 alkaen ja täysimääräinen säästö saavutettaisiin vuonna 2030. Ylläpitokorvauksen poistamisen täysimääräiseksi säästövaikutukseksi on hallituksen esityksessä arvioitu vuodesta 2030 eteenpäin 1,7 miljoonaa euroa.

Hengityslaitetta tarvitsevien asiakkaiden palvelujen ja etuuksien muuttaminen valiokunnan ehdottamalla tavalla siten, että kotihoidossa oleville asiakkaille maksettaisiin asumistukea ja lisäksi taloudellista tukea, joiden yhteenlaskettu enimmäismäärä olisi aiemmin myönnetyn keskimääräisen ylläpitokorvauksen määrän suuruinen eli noin 1 400 euroa kuukaudessa, aiheuttaisi sosiaali- ja terveysministeriöstä saadun selvityksen mukaan arviolta 0,4 miljoonan euron asumistuen menojen kasvun huomioon ottaen 1,3 miljoonan euron (1,4 milj. euroa vuoden 2023 tasossa) vuosittaisten kustannusten kasvun hallituksen esityksessä arvioituihin taloudellisiin vaikutuksiin nähden vuodesta 2030 eteenpäin. Kustannukset kasvavat saadun selvityksen mukaan suhteessa hallituksen esityksessä arvioituun asteittain niin, että vuodesta 2026 vuoteen 2029 kustannukset nousevat vuosittain noin 0,3 miljoonaa euroa.

Muut huomiot

Asumisen tuki

Vammaispalvelulakia koskevan 1. lakiehdotuksen 18 §:ssä ehdotetaan säädettäväksi vammaisen henkilön asumisen tuesta. Vammaisen henkilön asumisen tukemista koskevan sääntelyn tavoitteena on lisätä asiakkaan saataville entistä enemmän asumisen vaihtoehtoja ja yksilöllisiä asumisen ratkaisuja.

Valiokunnan asiantuntijakuulemisessa nostettiin esille, että lain lähtökohtana tulisi selkeämmin olla vammaisen henkilön oikeus itse valita, missä ja keiden kanssa hän asuu. Valiokunta toteaa, että ehdotetun 1. lakiehdotuksen 18 §:n mukaan asumisen tukea on järjestettävä vammaisen henkilön yksilöllisen tarpeen mukainen määrä ensisijaisesti vammaisen henkilön toivomalla toteuttamistavalla. Lisäksi säännöksessä korostetaan vammaisen henkilön itsemääräämisoikeuden, osallisuuden ja yksityisyyden toteutumista. Valiokunta korostaa, että ehdotettu säännös velvoittaa ottamaan laajasti huomioon asiakkaan tahto. Valiokunta myös korostaa, että vammaisten henkilöiden oma näkemys palveluiden tarpeesta ja tuottamistavasta on aina kirjattava asiakassuunnitelmaan ja asiakassuunnitelmasta poikkeaminen on perusteltava. Nämä muutokset sisältyvät hallituksen esityksen ehdotukseen sosiaalihuoltolain 39 ja 45 §:n muutoksista.

Valiokunnan mietintö StVM 52/2022 vp

Vammaispalvelulakia koskevan 1. lakiehdotuksen 22 §:n perusteella vammaisella henkilöllä on oikeus saada esteettömään asumiseen kohtuullinen tuki. Säädoskohtaisten perustelujen mukaan kohtuullisina kustannuksina pidetään lähtökohtaisesti tehtävän muutostyön tai hankittavan laitteen tai teknisen ratkaisun keskimääräistä markkinahintaa. Korvattavissa muutostöissä noudatetaan soveltuvin osin valtion asuntolainoituksessa käytettävää laatutasoa. Kustannusten kohtuullisuutta arvioitaessa otetaan huomioon, mikä olisi kulloinkin vammaisen henkilön yksilöllisiin tarpeisiin nähden sopiva ja toteuttamiskelpoinen ratkaisu.

Myös voimassa olevan vammaispalvelulain mukaan hyvinvointialueen on korvattava vaikeavammaiselle henkilölle asunnon muutostöistä sekä asuntoon kuuluvien välineiden ja laitteiden hankkimisesta hänelle aiheutuvat kohtuulliset kustannukset. Valiokunta toteaa, että lakiehdotuksen 22 §:ssä tarkoitettujen kustannusten kohtuullisuuden arvioinnissa voi jatkossakin ohjeellisesti hyödyntää voimassa olevaan lakiin perustuvaa oikeuskäytäntöä.

Liikkumisen tuki

Hyvinvointialueella on 1. lakiehdotuksen 28 §:n perusteella velvollisuus järjestää kustannuksiltaan kohtuullinen liikkumisen tuki. Kohtuullisuusarviointi tulee tehdä sekä vammaisen henkilön tuen tarpeen että kustannusten näkökulmasta. Valiokunta toteaa, että voimassa olevassa vammaispalvelulaissa on rajattu subjektiivinen oikeus koskemaan kohtuullisia kuljetuspalveluita, joten voimassa olevaan lakiin perustuvaa oikeuskäytäntöä voi jatkossakin hyödyntää ohjeellisesti. Koska liikkumisen tuen kokonaisuus on määriteltävä vammaisen henkilön yksilöllisten tarpeiden mukaan, liikkumisen tuen laajuuden tai kohtuullisuuden määrittely ei voi perustua ennalta asetettuihin yleisiin kilometri- tai eurorajoihin.

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi liikkumisen tuesta nykyistä vammaispalvelulain mukaista kuljetuspalvelua laajemmin, niin että liikkumisen tuki voidaan toteuttaa nykyistä monipuolisemmilla ja joustavammilla tavoilla.

Ehdotetun 1. lakiehdotuksen 29 §:n mukaan lähtökohtana on, että vammaisten henkilöiden liikkuminen toteutetaan ensisijaisesti osana esteetöntä julkista liikennettä, mukaan lukien kutsu- ja palveluliikenne. Kuljetuspalveluiden lisäksi liikkumisen tuki voitaisiin toteuttaa esimerkiksi henkilökohtaisen avustajan avulla.

Ehdotetun 1. lakiehdotuksen 28 §:n mukaista liikkumisen tukea olisi mahdollista saada, vaikka vammaisen henkilö tarvitsisi toisen henkilön apua aina kodin ulkopuolella liikkueensa. Toisaalta, jos vammaisen henkilö kykenee esimerkiksi henkilökohtaisen avun avulla käyttämään tosiasiallisesti käytettävissä olevia julkisia joukkoliikennevälineitä, hänellä ei välttämättä ole avustajan kanssa matkustaessaan oikeutta taksimatkaan. Matkaan käytettävä mahdollisesti pidempi aika pitää kuitenkin ottaa huomioon avustajan tuntitarvetta arvioitaessa.

Esityksen mukaan liikkumisen tukena annetuista kuljetuspalveluista perittäisiin asiakasmaksu (julkisen liikenteen maksu), joten aiemmin kehitysvammaisten henkilöiden erityishuollon palveluihin tarvittaessa sisältyneet maksuttomat kuljetukset poistuvat päivätoimintaa ja kehitysvammaisten henkilöiden työtoimintaa lukuun ottamatta. Valiokunta toteaa, että ehdotettu muutos lisää vammaisten henkilöiden välistä yhdenvertaisuutta, sillä muut vammaiset henkilöt ovat mak-

Valiokunnan mietintö StVM 52/2022 vp

saneet kuljetuksistaan omavastuuosuuden. Esityksen tavoitteen mukaisesti vammaiset henkilöt olisivat siten myös kuljetusten osalta yhteisten palvelujen piirissä, jotka myönnettäisiin henkilön tarpeen eikä diagnoosin perusteella.

Valiokunta kuitenkin korostaa, että asiakasmaksulain 11 §:n mukaan sosiaalihuollon palveluista määrätty maksu on jätettävä perimättä tai sitä on alennettava siltä osin kuin maksun periminen vaarantaa henkilön tai perheen toimeentulon edellytyksiä tai henkilön lakisääteisen elatusvelvollisuuden toteuttamista. Asiakasmaksujen alentaminen tai perimättä jättäminen on ensisijaista suhteessa toimeentulotukeen, joka on luonteeltaan viimesijainen ja väliaikainen taloudellinen tuki. Lisäksi valiokunta painottaa, että asiakkaalle on annettava tieto mahdollisuudesta maksuhuojennukseen ennen ensimmäistä palvelutapahtumaa tai sen yhteydessä.

Seuranta

Perustuslakivaliokunta korostaa lausunnossaan (PeVL 100/2022 vp, kappale 15) tarvetta seurata tarkoin lainsäädännön vaikutuksia ja tarvittaessa ryhtyä havaittujen ongelmien korjaamiseen. Perustuslakivaliokunnan mielestä seurannan tarvetta korostaa sekin, että lakiehdotusta on muutettu merkittävästi kireässä aikataulussa ja ilman tavanomaista vaikutusten arviointia eduskuntakäsittelyn aikana. Perustuslakivaliokunta pitää välttämättömänä, että sosiaali- ja terveysvaliokunta tekee uudistuksen seurantaan koskevan lausumaehdotuksen eduskunnalle. Sosiaali- ja terveysvaliokunta yhtyy perustuslakivaliokunnan näkemykseen lainsäädännön vaikutusten seurannan tarpeesta ja ehdottaa asiasta lausumaa. (*Valiokunnan lausumaehdotus 2*)

VALIOKUNNAN YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1. Vammaispalvelulaki

2 §. Lain soveltamisala ja suhde muuhun lainsäädäntöön. Pykälän 1 momentista ehdotetaan poistettavaksi ikääntymisrajausta koskeva 3 kohta, jonka mukaan lain soveltaminen edellyttää, että henkilön avun, tuen tai huolenpidon tarve johtuu pääasiassa muusta kuin iäkkäänä alkaneesta ja tyypillisesti iäkkäillä henkilöillä esiintyvistä sairauksista tai yleisestä vanhuudesta johtuvasta rappeutumisesta taikka heikkoudesta. Tästä johtuen 2 §:n 1 momentin 4 kohta siirtyy 3 kohdaksi.

Ehdotettavan muutoksen tarkoitus ei ole, että kaikkien iäkkäiden henkilöiden palvelut järjestetään vammaispalvelulain perusteella. Vammaispalvelulain soveltamista rajaa edelleen 1 momentissa säädetty vammaisen henkilön määritelmä ja 2 momentissa säädetty vammaispalvelulain toissijaisuus suhteessa yleislainsäädäntöön, kuten sosiaalihuoltolakiin.

7 §. Valmennus. Valmennus käsitteenä sisältää tavoitteellisuuden. Valmennus on määräaikainen ja tavoitteellinen palvelu, jossa tarkoituksena on, että vammaisen henkilö saa omat voimavaransa, kykynsä, taitonsa ja tietonsa parhaalla mahdollisella tavalla käyttöön. Valmennuksen avulla vammaista henkilöä tuetaan saavuttamaan tavoitteensa säännöksissä tarkemmin kuvatulla tavalla. Valmennuksen avulla voidaan tukea esimerkiksi vammaisen henkilön mahdollisuuksia muuttaa uuteen asuntoon tai uudelle paikkakunnalle, opiskella, harrastaa, tehdä päivittäisiä toi-

Valiokunnan mietintö StVM 52/2022 vp

mia, asua itsenäisesti, ilmaista itseään ja olla sosiaalisessa vuorovaikutuksessa toisten ihmisten kanssa. Valmennus on tavoitteellista tukea, ohjausta ja harjoittelua.

Valmennus vastaa tuen tarpeeseen, joka ei ole pysyvä tai pitkäaikainen. Henkilöllä voi olla useita erilaisia tuen tarpeita, jotka voivat olla osaksi tilapäisiä tai myös jatkuvia tai toistuvia. Valmennuksella on tarkoitus ehkäistä pidempiaikaista tuen tarvetta. Tarve valmennukselle todetaan yhteistyössä vammaisen henkilön kanssa tehtävässä palvelutarpeen arvioinnissa, jossa tunnistetaan sellaisia tavoitteita, joiden saavuttamisessa vammaisen henkilö tarvitsee tukea. Pysyvään tai pitkäaikaiseen tuen tarpeeseen tulee vastata muilla palveluilla kuin valmennuksella.

Valmennuksen myöntämisedellytykset ehdotetaan kirjoitettavaksi uudelleen ja siirrettäväksi pykälän 1 momenttiin. Valmennusta myönnetään, jos vammaisella henkilöllä ei ole pykälässä tarkoitettuja itsenäisessä elämässä tarvittavia taitoja tai taidot ovat puutteelliset. Valmennusta on myös oikeus saada, jos taitoja pitää harjoitella käyttämään uudessa toimintaympäristössä. Taidoilla tarkoitetaan myös viittomakielen taitoa ja puhetta tukevien ja korvaavien kommunikaatiokeinojen käytön taitoa. Valmennusta saa myös elämän muutostilanteisiin liittyen joko niihin valmistautumiseen tai niissä toimimiseen. Lääkinnällinen kuntoutus on terveydenhuoltolain perusteella järjestettävä ensisijainen palvelu suhteessa vammaispalveluna järjestettävään valmennukseen. Lääkinnälliseen kuntoutukseen kuuluu esimerkiksi toimintakyvyn parantamiseen ja ylläpitämiseen tähtäävät terapiat sekä apuvälinepalvelut.

Valmennuksen tarkoituksen määrittelevä lakiehdotuksen 1 momentti ehdotetaan siirrettäväksi 2 momentiksi, johon ehdotetaan lisättäväksi esimerkkiluettelo erilaisista itsenäisessä elämässä tarvittavista taidoista, joihin on oikeus saada valmennusta. Luettelo ei ole tyhjentävä, vaan kyseen tulevat myös muut vastaavat tavanomaisesti itsenäisessä elämässä tarvittavat taidot.

Kommunikaatiolla tarkoitetaan taitoa välittää ja vastaanottaa viestejä, ilmaista itseään ja esittää mielipiteitä. Vuorovaikutuksella tarkoitetaan vastavuoroista yhdessä kommunikoimista, ajatus-ten vaihtamista toisten ihmisten kanssa. Puhuttaessa kielellisistä oikeuksista viittomakieltä käyttävä on suomalaista tai suomenruotsalaista viittomakieltä käyttävä henkilö, jonka oma kieli on viittomakieli. Viittomakieliset voivat olla kuuroja, huonokuuloisia tai kuulevia. Näiden taitojen oppimiseen ja vahvistamiseen järjestetään valmennuksena viittomakielen opetusta tai puhetta tukevien ja korvaavien kommunikaatiokeinojen käytön ohjausta. Sosiaalisen vuorovaikutuksen harjoittelua järjestetään myös osana itsenäisessä elämässä tarvittavien taitojen harjoittelua vammaisen henkilön yksilöllisen tarpeen mukaan.

Teknisten laitteiden ja digisovellusten käytön valmennus voi sisältää ohjausta ja tukea esimerkiksi tietokoneen tai älypuhelimien käyttämiseen sekä näiden laitteiden käytön harjoittelua. Erilaiset tekniset laitteet ja digisovellukset kuuluvat tavanomaiseen elämään.

Ympäristön hahmottaminen ja liikkuminen erilaisissa toimintaympäristöissä voi sisältää ohjausta, tukea ja harjoittelua toimimiseen vieraassa ympäristössä, esimerkiksi oikean paikan löytämisessä. Valmennus voi sisältää myös julkisen joukkoliikenteen käyttämisen opettelua tai harjoittelua. Liikkumistaidon ohjaus olisi yksi valmennuksen muoto. Valmennus ajan hahmottamiseen voi olla esimerkiksi kellonaikojen opettelua tai tukea ajan kulumisen ymmärtämisessä. Valmennus kodinhoitoon voi liittyä esimerkiksi ruoan laiton tai siivoamisen harjoittelemiseen sekä näi-

Valiokunnan mietintö StVM 52/2022 vp

den toimien suunnitteluun ja toteuttamiseen suunnitelmallisesti. Asiointiin järjestettävä valmennus voi liittyä esimerkiksi kaupassa käymiseen tai viranomaisien kanssa asiointiin. Valmennus rahankäyttöön voi liittyä rahan arvon hahmottamiseen, omien tulojen ja menojen hahmottamiseen ja rahankäytön suunnitteluun.

Pykälän 3 momentiksi ehdotetaan valmennuksen sisältöä koskevaa momenttia, jota on tarkennettu käytettyjen käsitteiden osalta. Vammaispalveluna järjestettävän valmennuksen sisältö on jaettu kolmeen osa-alueeseen. Valmennusta järjestetään vammaisen henkilön yksilölliseen tarpeen mukaan, joko yhdelle osa-alueelle tai useammalle.

Tiedollisilla taidoilla tarkoitetaan tiedon vastaanottamiseen, tiedon käsittelemiseen ja muokkaamiseen (ajatteluun ja kieleen) sekä muistiin ja ongelmanratkaisuun liittyviä toimintoja. Puhetta tukevalla ja korvaavalla kommunikoinnilla tarkoitetaan viestintää, jossa käytetään esimerkiksi kuvia tai tukiviittomia. Tiedollisilla taidoilla tarkoitetaan myös näkövammaisten henkilöiden luku- ja kirjoitustaidon mahdollistavan pistekirjoituksen opetusta silloin, kun sitä ei olisi mahdollista saada lääkinnällisenä kuntoutuksena. Pistekirjoituksen opetus sisältää ohjaussuunnitelman, opetuksen toteuttamisen sekä tarvittavan materiaalin ja apuvälineiden hankkimisen.

Lisäksi momentissa on kuvattu tarkemmin elämän muutostilanteita, joissa valmennusta on oikeus saada. Valmennus voi liittyä vammaisen henkilön toimintakyvyn muuttumiseen, esimerkiksi tilanteeseen, jossa henkilö on juuri vammautunut ja hän tarvitsee valmennusta toimiakseen arjessaan muuttuneen toimintakyvyn kanssa. Muutos voi tapahtua myös toimintaympäristössä tai perhetilanteessa. Lisäksi kyseeseen tulee muu vastaava elämän muutostilanne. Tilanne voi olla esimerkiksi päiväkodin, koulun tai opiskelun aloittaminen tai lopettaminen tai muutto uuteen kotiin. Tarkoitus on tukea vammaista henkilöä, jotta hän pystyisi valmistautumaan tulevaan muutokseen tai toimimaan muuttuneessa tilanteessa. Tuki voi liittyä esimerkiksi muuton tai uuden asunnon sisustamisen suunnitteluun ja toteuttamiseen.

Pykälän 3 ja 4 momentit ehdotetaan siirrettäviksi 4 ja 5 momenteiksi. Pykälän 4 momenttia on tarkennettu käytettyjen käsitteiden ja myöntämisedellytyksen osalta. Subjektiivinen oikeus koskee momentissa tarkemmin määriteltyjä tilanteita, joissa perheelle ja muille läheisille henkilöille järjestettävä valmennus olisi tarpeen vammaisen henkilön valmennukselle asetettujen tavoitteiden toteutumiseksi. Pykälän 5 momenttiin ei ehdoteta sisällöllisiä muutoksia, mutta sitä tarkennetaan vastaamaan 4 momentissa käytettyjä sanamuotoja.

8 §. Valmennuksen toteuttaminen. Pykälän 1 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi informatiivinen viittaus sosiaalihuoltolakiin monialaisesta yhteistyöstä.

Pykälän 2 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi velvollisuus kirjata myönnettävän palvelun sisältö, määrä ja toteutustapa päätökseen.

Pykälän 3 momentista poistetaan tarpeettomana viittaus vammaisen henkilön tarpeisiin ja toivomuksiin, koska nämä tulee ottaa huomioon jo 1 ja 2 momentin perusteella.

Lisäksi pykälään ehdotetaan vähäisiä teknisiä tarkennuksia.

Valiokunnan mietintö StVM 52/2022 vp

12 §. Erityinen osallisuuden tuki. Pykälää ehdotetaan muutettavaksi rakenteeltaan ja sisällöltään.

Pykälän 1 momentissa ehdotetaan säädettäväksi palvelun myöntämisedellytyksistä. Vammaisella henkilöllä on subjektiivinen oikeus saada erityistä osallisuuden tukea. Palvelun myöntämisen edellytyksenä on, että ilman palvelua vammaisen henkilö ei pääse vuorovaikutukseen muiden ihmisten kanssa tai osallistumaan vapaa-ajan toimintaan eikä pääse osalliseksi näissä tilanteissa. Palvelulla on tarkoitus turvata vammaisen henkilön oikeus olla aktiivinen toimija. Osallisuus tarkoittaa toimijuutta omassa elämässä, kuten päätöksenteossa ja sosiaalisesti merkityksellisissä vuorovaikutussuhteissa. Yksilötasolla osallisuus ilmenee henkilön omana kokemuksena ja yhteisössä jäsenten keskinäisenä arvostuksena, luottamuksena sekä mahdollisuutena vaikuttaa yhteisössä. Yhteiskunnan tasolla osallisuus tarkoittaa mahdollisuuksien ja oikeuksien toteutumista sekä ihmisten keskinäistä vastavuoroisuutta. Osallistuminen tarkoittaa esimerkiksi tapahtumassa mukana olemista, mutta ei välttämättä aktiivisen toimijan roolia.

Erityisen osallisuuden tuen tarkoituksena on, että vammaisen henkilö pystyisi palvelun avulla pääsemään vuorovaikutukseen esimerkiksi läheistensä kanssa. Erityisen osallisuuden tuella voidaan auttaa vammaista henkilöä myös luomaan laajemmin ihmissuhteita ja syventämään suhteita hänelle läheisiin ihmisiin. Tuki voi esimerkiksi olla yhteisen vuorovaikutuksen tukemista silloin, kun vammaisen henkilön kommunikointikeinot ovat vähäiset tai hän tarvitsee tukea kommunikointi- tai yhteydenpitovälineiden käyttämisessä. Erityinen osallisuuden tuki voi olla myös merkityksellisen tekemisen tukemista vammaiselle henkilölle. Vapaa-ajan toiminta voi tarkoittaa esimerkiksi harrastamista, tapahtumissa käymistä tai muuta vastaavaa tekemistä. Olennaista palvelussa on, että osallistumisen lisäksi tuetaan vammaisen henkilön osallisuutta ja toimijuutta näissä tilanteissa.

Tukea antava henkilö toimii vammaisen henkilön aktiivisen osallisuuden mahdollistajana. Tarkoitus on, että tukea antava henkilö löytää keinoja sopeuttaa ja mukauttaa ympäristöä, toimintaa tai tekemistä sopivaksi vammaiselle henkilölle. Kyse voi olla esimerkiksi keinoista, joilla henkilölle mieluisaa tekemistä tuodaan hänelle sopivaan paikkaan. Vuorovaikutustilanteissa tukea antava henkilö voisi varmistaa, että vammaisen henkilö saa ilmaistua itseään ja toiveitaan esimerkiksi siitä, mitä hän haluaa tehdä ja mistä hän pitää.

Pykälän 2 momentissa ehdotetaan määriteltäväksi erityisen osallisuuden tuen tarkoitus. Palvelun tarkoitus on turvata vammaisen henkilön oikeus osallistua ja päästä osalliseksi sosiaalisen vuorovaikutuksen tilanteissa ja vapaa-ajan toiminnassa myös silloin, kun hän ei kykene itsenäisesti tai tuettuna muodostamaan ja ilmaisemaan tahtoaan avun sisällöstä tai kun henkilökohtainen apu ei ole hänelle sopiva palvelu. Tarkennuksella selvennetään palvelun suhdetta henkilökohtaiseen apuun, jonka myöntämisen edellytyksenä on, että vammaisen henkilö kykenee itsenäisesti tai tuettuna muodostamaan ja ilmaisemaan tahtonsa avun sisällöstä.

Erityisen osallisuuden tuen tarkoitus on, että myös ne vammaiset henkilöt, joiden osallisuutta ei voida tukea henkilökohtaisella avulla, voivat saada tarvitsemansa osallisuuden tuen. Vammaisen henkilön ei tarvitse ensisijaisesti hakea henkilökohtaista apua, vaan hän voi valita, mitä palvelua hän hakee. Vammaisen henkilö ei kuitenkaan saisi samanaikaisesti henkilökohtaista apua ja eri-

Valiokunnan mietintö StVM 52/2022 vp

tyistä osallisuuden tukea. Erityisen osallisuuden tuen saamisen edellytyksenä ei kuitenkaan ole, että vammaisen henkilö olisi hakenut ensin henkilökohtaista apua.

Henkilökohtaisen avun myöntämiskynnys on matala. Riittävää on, että vammaisen henkilö kykenee itsenäisesti tai tuettuna muodostamaan ja ilmaisemaan tahtonsa avun sisällöstä itselleen soveltuvaa kommunikointikeinoa käyttäen. Erityinen osallisuuden tuki on tarkoitettu suppealle joukolle vammaisia henkilöitä, joiden osallisuuden toteutuminen ja tukeminen on erityisen haastavaa. Usein kyseessä ovat henkilöt, joilla on kommunikaation ja vuorovaikutuksen ongelmia ja käyttäytymisen haasteita.

Pykälän 3 momentissa ehdotetaan määriteltäväksi palvelun sisältö. Säännös vammaisen henkilön oman tahdon ja toivomusten selvittämisestä ehdotetaan siirrettäväksi lain 13 §:ään.

Erityinen osallisuuden tuki on vammaisen henkilön osallistumista ja osallisuutta edistävä palvelu, joka sisältää tarvittavan ohjauksen sosiaalisessa vuorovaikutuksessa ja vammaiselle henkilölle mieluisan vapaa-ajan toiminnan löytämisessä ja toteuttamisessa. Myös tällä muutoksella selkeytetään palvelun suhdetta henkilökohtaiseen apuun. Henkilökohtaisessa avussa lähtökohtana on, että vammaisen henkilö ohjaa avustajaa, kun taas erityinen osallisuuden tuki sisältää vammaisen henkilön tarvitseman vahvankin ohjauksen toiselta henkilöltä. Erityisen osallisuuden tuen antajan rooli on aktiivisempi kuin henkilökohtaisen avustajan. Edellytyksenä tuen saamiselle ei ole, että vammaisella henkilöllä on valmiiksi osoittaa asioita, joita hän haluaa tehdä. Vammaisen henkilö voi yhdessä tukea antavan henkilön kanssa etsiä ja kokeilla itselleen mielekästä tekemistä. Palvelulla voidaan auttaa vammaista henkilöä myös luomaan laajemmin ihmissuhteita ja syventämään suhteita hänelle läheisiin ihmisiin.

Tukea antavan henkilön on huolehdittava siitä, että vammaisen henkilön omaa tahtoa ja toivomuksia selvitetään niin tarkkaan kuin se on mahdollista. Tämä huomioon ottaen tukea antava henkilö voi kuitenkin esimerkiksi ehdottaa kokeiltavaa tekemistä tai päättää kokeiltavasta tekemisestä, jotta vammaisen henkilö saa kokemuksia ja pystyy sen myötä ilmaisemaan tai osoittamaan, mikä on hänelle mieluisaa tekemistä. Tukea antava henkilö voi myös esimerkiksi hoitaa tekemiseen liittyvät käytännön järjestelyt, kuten lippujen ostamisen tai määränpäähen kulkemisen.

Valiokunta ehdottaa pykälän 4 momentissa säädettäväksi erityisen osallisuuden tuen vähimmäismääräksi 30 tuntia, ellei henkilö hae tätä pienempää tuntimäärää.

13 §. Erityisen osallisuuden tuen toteuttaminen. Pykälään ehdotetaan uutta 2 momenttia. Momenttiin siirretään 12 §:n 1 momentista säännös, jonka mukaan tukea antavan henkilön on huolehdittava siitä, että vammaisen henkilön omaa tahtoa ja toivomuksia selvitetään niin tarkkaan kuin se on vammaisen henkilön kommunikointikeinoin mahdollista. Säännöstä ehdotetaan tarkennettavaksi siten, että selvittäminen koskee toiminnan suunnittelua ja toteutusta. Pykälän 2 momentti siirtyisi 3 momentiksi.

Pykälän 3 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi sana yksilöllinen. Lisäksi ehdotetaan lisättäväksi säännös velvollisuudesta kirjata päätökseen tuen määrä, sisältö ja toteutustapa. Momentista ehdotetaan poistettavaksi säännös, jonka mukaan erityinen osallisuuden tuki voi täydentää muihin palveluihin sisältyvää osallisuuden tukea. Mainittu säännös voisi vaikeuttaa subjektiivisen oikeu-

Valiokunnan mietintö StVM 52/2022 vp

den sisällön määrittelyä. Säännöksen tarkoituksena oli tuoda esille, että muiden palveluiden saaminen ei ole esteenä erityisen osallisuuden tuen saamiselle pois lukien henkilökohtainen apu, jota ei ole tarkoitus saada samanaikaisesti. Lain tarkoitus kuitenkin on, että jokainen vammaisen henkilö voisi saada yksilöllisen tarpeensa mukaisen palvelukokonaisuuden.

14 §. Tuettu päätöksenteko. Pykälään ehdotetaan tarkennusta tuetun päätöksenteon tarkoitukseen, sisältöön ja myöntämisedellytyksiin. Pykälän 3 momentti ehdotetaan siirrettävän pykälän 1 momentiksi, jolloin pykälän 1 ja 2 momentti siirtyvät 2 ja 3 momentiksi.

Palvelun myöntämisedellytystä tarkennetaan siten, että vammaisen henkilön tulee olla tuen tarpeessa voidakseen tehdä omaa elämäänsä koskevia merkittäviä muita kuin jokapäiväiseen elämään kuuluvia päätöksiä. Lisäksi tarkennetaan, että vammaisen henkilön oma näkemys tulee ottaa huomioon päätöksen merkittävyyttä arvioitaessa. Tarkoitus on selventää, että päätöksen merkittävyyttä tulee arvioida kyseessä olevan tilanteen mukaan ja lisäksi vammaisen henkilön näkökulmasta yhdessä vammaisen henkilön kanssa. Pykälän säännöstä, joka koskee muuta kuin erillisenä palveluna toteutettavaa päätöksentekoa, tarkennetaan. Ehdotuksen mukaan muissa kuin merkittävisissä päätöksentekotilanteissa vammaisen henkilön päätöksentekoa tuetaan hänen yksilöllisen tarpeensa mukaan osana vammaispalvelulain perusteella järjestettäviä palveluita silloin, kun se soveltuu palvelun luonteeseen.

Pykälän 2 momentin mukaan tuetun päätöksenteon tarkoitus on, että vammaisen henkilö voi sekä tehdä että toteuttaa itse omaa elämäänsä koskevia päätöksiä. Tämä koskee sekä erillisenä palveluna että osana muita palveluita toteutettavaa tuettua päätöksentekoa.

Tuetun päätöksenteon sisältöä ehdotetaan tarkennettavaksi lisäämällä 3 momentin luetteloon tiedon hankkiminen sekä päätös- tai toimintavaihtoehtojen ja niiden vaikutusten arvioiminen. Lisäyksen myötä luettelosta ehdotetaan poistettavaksi tarpeettomana päätösten seurausten arvioiminen. Luettelon loppuun lisätään maininta muista vastaavista toiminnoista osoittamaan, että luetteloa ei ole tarkoitettu tyhjentäväksi. Sisältöä tarkennetaan myös lisäämällä, että tuettu päätöksenteko sisältää päätöksentekoprosessissa tarvittavan tuen luettelossa tarkoitetuissa asioissa. Päätöksenteko on yleensä prosessi, ja tuettua päätöksentekoa tulee saada tarvittaessa koko prosessin ajan. Palvelun sisältö koskee sekä erillisenä palveluna että osana muita palveluita toteutavaa tuettua päätöksentekoa.

15 §. Tuetun päätöksenteon toteuttaminen. Pykälän 1 momenttiin tarkennetaan asiakassuunnitelman ja päätöksen suhdetta. Tuetun päätöksenteon tarve on arvioitava yhdessä vammaisen henkilön ja tarvittaessa hänen läheistensä kanssa sekä kirjattava tarve asiakassuunnitelmaan. Tämä koskee sekä erillisenä palveluna että osana muita palveluita toteutettavaa tuettua päätöksentekoa.

Erillisenä palveluna toteutettavan tuetun päätöksenteon sisältö, määrä ja toteutustapa on kirjattava päätökseen ottaen huomioon vammaisen henkilön asiakassuunnitelmaan kirjatut yksilölliset tarpeet ja oma näkemys tarvittavasta tuesta.

16 §. Vaativa moniammatillinen tuki. Pykälän 1 momentin 3 kohdassa ehdotetaan säädettäväksi oikeudesta saada vaativaa moniammatillista tukea. Tukea on oikeus saada silloin, kun vä-

Valiokunnan mietintö StVM 52/2022 vp

hintään yksi vaihtoehtoisista myöntämisedellytyksistä täyttyy. Vaativaa moniammatillista tukea annetaan yleensä silloin, kun vammaisen henkilön palvelutarpeisiin ei voida vastata yksittäisillä palveluilla tai toimenpiteillä, vaan tarvitaan useamman eri ammattilaisen tiivistä, usein pitkäkestoisista yhteistyötä ja useita erilaisia sosiaali- ja terveydenhuollon palveluita.

Pykälän 1 momentin 1 kohdan perusteella vammaisella henkilöllä on oikeus saada palvelua esimerkiksi silloin, jos vammaisen henkilön kommunikointi on hyvin vähäistä ja tarvitaan useiden ammattilaisten yhteistyötä selvittämään, kuinka hänen kanssaan voi olla vuorovaikutuksessa. Vaativan moniammatillisen tuen asiantuntijaryhmän on myös mahdollista selvittää syitä esimerkiksi yllättävälle käytöksen muutokselle. Useat eri ammattilaiset voivat yhdessä miettiä keinoja, miten vammaisen henkilö pystyy olemaan aktiivisesti osallisena erilaisissa vuorovaikutustilanteissa ja tekemään itse aloitteita kontaktin saamiseksi. Edellytyksenä ei ole tilanteen kriisiytyminen, vaan paremminkin syrjäytymisvaarassa olevan vammaisen henkilön saaminen mukaan yhteiseen tekemiseen.

Pykälän 1 momentin 2 kohdassa kuvatuissa tilanteissa tarvitaan vaativan moniammatillisen tuen asiantuntijaryhmän tiivistä yhteistyötä vammaisen henkilön läheisten ja lähityöntekijöiden kanssa, jotta asiantuntijaryhmä voi auttaa vammaista ihmistä ja lähityöntekijöitä ratkaisemaan tilanteet turvallisesti. Sen jälkeen on mahdollista alkaa työskennellä haastavien tilanteiden välttämiseksi, jolloin vammaisen henkilö pystyy toimimaan yhdessä muiden kanssa turvallisesti ja hänen osallisuutensa toteutuu paremmin. Vaativan moniammatillisen tuen asiantuntijaryhmä voi yhdessä auttaa vammaista henkilöä löytämään vaihtoehtoisia turvallisia toimintamalleja.

Pykälän 3 kohdassa kuvataan tilannetta, jossa vammaiseen henkilöön joudutaan kohdistamaan rajoitustoimenpiteitä, joista pyritään pääsemään eroon. Vaativan moniammatillisen tuen asiantuntijaryhmän tärkeänä tehtävänä hyvinvointialueilla on etsiä keinoja rajoitustoimenpiteiden välttämiseksi ja niiden käytön vähentämiseksi vammaisten ihmisten elämässä. Tiimityön tarkoituksena on esimerkiksi ratkaista ongelmia, jotka johtavat käyttäytymiseen, jota joudutaan rajoitustoimenpiteillä hillitsemään.

Pykälän 2 momentissa on tarkoitus korostaa vaativan moniammatillisen tuen luonnetta paljon monenlaista yhteistyötä edellyttävänä usein pitkäjänteisenä tiimityönä. Tarkoitus on tuoda asiantuntemus sinne, missä vammaisen henkilö on, jotta pystytään parhaiten antamaan tukea vammaiselle henkilölle hänen omassa toimintaympäristössään. Vammaiselle henkilöille tai läheisille henkilöille annettava tuki voi olla vuorovaikutuksen tukea tai käyttäytymisen syiden avaamista taikka vammaisen henkilön tukemista positiiviseen toimintaan. Momenttiin ehdotetaan siirrettäväksi 17 §:n 1 momentin säännös terveydenhuollon tutkimusten sisällyttämisestä vaativaan moniammatilliseen tukeen.

17 §. Vaativan moniammatillisen tuen toteuttaminen. Pykälän 1 momentissa ehdotetaan säädettäväksi asioista, jotka tulee ottaa huomioon suunniteltaessa vaativaa moniammatillista tukea ja siitä päätettäessä. Momentin säännös terveydenhuollon tutkimuksista on edellä ehdotettu siirrettäväksi 16 §:ään, samoin kuin pykälän 3 momentti.

Sellaiselle kehitysvammaiselle henkilölle, johon joudutaan kohdistamaan rajoitustoimenpiteitä, on tehtävä kehitysvammalain perusteella päätös siitä, että hän on erityishuollon tarpeessa. Tämän

Valiokunnan mietintö StVM 52/2022 vp

päätöksen tekee päätöksiä tekevä moniammatillinen asiantuntijaryhmä. Tällöinkin on tarkoitus, että kehitysvammainen henkilö saa kaikki palvelut ehdotettavan vammaispalvelulain perusteella. Henkilöllä, jonka huolenpidossa joudutaan käyttämään rajoitustoimia, on oikeus pysyvään kohtiin, jonne myös vaativan moniammatillisen tuen palvelut tulee ensisijaisesti tuoda.

18 §. Asumisen tuki. Pykälän 1 momentin asumisen tuen myöntämisedellytyksiä ehdotetaan täydennettäväksi siten, että vammaisella henkilöllä on oikeus saada asumisen tukea, jos hän tarvitsee apua tai tukea voidakseen hoitaa päivittäiset toimensa. Palvelua voisivat saada sekä jatkuvasti ja runsaasti että myös vähemmän, mutta välttämättä apua tarvitsevat henkilöt.

Pykälän 2 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi säännös asumisen tuen tarkoituksesta ja palvelun sisältöön lisättäväksi sana tarvittavan avun ja tuen.

Pykälän 3 momenttiin esitetään lisäystä, joka korostaa, että asumisen tuki tulee toteuttaa siten, että siitä muodostuu vammaisen henkilön yksilöllisen tarpeiden mukainen palvelukokonaisuus. Osa kokonaisuuteen kuuluvista palveluista voidaan järjestää myös muiden lakien perusteella. Joissain tilanteissa asumisen tuki voi olla myös itsenäinen palvelu, jolloin kaiken asumisen tuen voi saada esimerkiksi ryhmäkodista. Sellaisetkin esimerkiksi sosiaalihuoltolain perusteella järjestetyt palvelut, jotka olisivat yksittäisinä palveluina maksullisia, olisivat asumisen tuen kokonaisuuteen liitettynä maksuttomia. Asumisen tuki vastaa näin palveluna nykyisen vammaispalvelulain perusteella järjestettävää palveluasumista.

Pykälän 5 momentti ehdotetaan siirrettäväksi osaksi 4 momenttia.

Pykälään ehdotetaan lisättäväksi uusi 5 momentti, joka säädetään päätöksenteossa huomioon otettavista ja päätökseen kirjattavista asioista.

19 §. Lapsen asumisen tuki. Pykälän 1 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi tarkentava säännös, jonka mukaan lapsen ja perheen tarvitsemia palveluita on järjestettävä tarvittaessa ympäri vuorokauden.

Pykälän 3 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi viittaussäännös lapsen mielipiteen selvittämistä koskevaan ehdotettavaan uuteen 20 §:ään, jota olisi tarkoitus soveltaa sosiaalihuoltolain 32 §:n sijasta silloin, kun päätetään lapsen muuttamisesta asumaan kodin ulkopuolelle.

Lisäksi pykälään ehdotetaan lisättäväksi uusi 5 momentti, jonka tarkoituksena on turvata lapsen oikeus luoda ja ylläpitää ihmissuhteita. Tämä tarkoittaa käytännössä esimerkiksi lapsen ja hänelle tärkeiden henkilöiden vuorovaikutuksen ja yhteisen tekemisen tukemista. Lapsen asuessa kodin ulkopuolella asumisjärjestelyiden tulee olla sellaiset, että lapsi pystyy pitämään yhteyttä läheisiinsä ja käymään mahdollisuuksien mukaan lapsuudenkodissaan. Tämä tarkoittaa esimerkiksi lapsen tukemista yhteydenpidossa teknisin laittein sekä lapsen asuinpaikan mahdollisimman lyhyttä etäisyyttä lapsuudenkotiin ja hyviä kulkuyhteyksiä sinne.

20 §. Lapsen mielipiteen selvittäminen päätettäessä lapsen asumisen tuesta kodin ulkopuolella. Lakiehdotukseen ehdotetaan lisättäväksi uusi säännös lapsen mielipiteen selvittämisestä, kun päätetään lapsen asumisesta kodin ulkopuolella. Ehdotetussa sääntelyssä ei ole tarkoitus poi-

Valiokunnan mietintö StVM 52/2022 vp

keta hallintolain säännöksistä koskien vajaavaltaisen puhevaltaa (14 §) tai asianosaisen kuulemistä (34 §). Hallintolain 14 §:n 3 momentin mukaan viisitoista vuotta täyttäneellä alaikäisellä ja hänen huoltajallaan tai muulla laillisella edustajallaan on kummallakin oikeus erikseen käyttää puhevaltaa asiassa, joka koskee alaikäistä henkilöä taikka henkilökohtaista etua tai oikeutta.

Pykälän 1 momentin mukaan vammaisen lapsen mielipiteen ja toiveiden selvittämisessä on otettava huomioon lapsen valmius mielipiteensä muodostamiseen ja ilmaisemiseen. Lisäksi on huolehdittava siitä, että käytettävissä on lapsen mielipiteen selvittämiseen soveltuvat välineet ja menetelmät ja että lapsi saa tarvitsemansa tuen prosessin aikana. Lapselle annettava tuki on tärkeää, koska muutto voi olla vaikea sekä lapselle että läheisille. Mielipiteen selvittämiseen on varattava riittävästi aikaa ja lapselle on annettava tarvittava tieto lapsen ymmärtämällä tavalla.

Pykälän 2 momentin tarkoituksena on korostaa sitä, että lapsen mielipide voidaan jättää selvittämättä vain poikkeustapauksessa. Tällainen tilanne olisi esimerkiksi silloin, jos lapsen mielipiteen selvittäminen rasittaisi kohtuuttomasti lasta tai se ei olisi lapsen vamman tai sairauden vuoksi mahdollista. Mielipiteen selvittämisen vaikeus ei olisi peruste jättää selvittämistä tekemättä.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin tiedoista, joita lapselle ei saa antaa. Lapselle ei saisi antaa tietoja, jotka esimerkiksi vaarantavat hänen kehitystään. Muuten lapsella on oikeus saada asiaan liittyen tarvitsemansa tieto.

21 §. Lapsen sivistykselliset oikeudet lapsen asuessa kodin ulkopuolella. Lakiehdotukseen ehdotetaan lisättäväksi säännös lapsen sivistyksellisten oikeuksien toteuttamisesta tilanteessa, jossa lapsi asuu kodin ulkopuolella.

Pykälän 1 momenttiin sisältyy informatiivinen viittaus varhaiskasvatuslakiin, perusopetuslakiin ja oppivelvollisuuslakiin. Lisäksi lapsen asiakassuunnitelmaan tulisi kirjata lapsen opetuksen tai koulutuksen järjestämisestä lapsen asuessa kodin ulkopuolella.

Pykälän 2 momentissa korostetaan sosiaalityöntekijän ja lapsen huoltajan sekä 3 momentissa lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavan henkilön yhteistyövelvoitetta opetuksen tai koulutuksen järjestäjän kanssa.

23 §. Esteettömän asumisen tuen toteuttaminen. Pykälään ehdotetaan uutta 3 momenttia, jonka mukaan päätökseen on kirjattava esteettömän asumisen tuen sisältö ja toteutustapa sekä mahdolliset korvattavat kustannukset.

24 §. Lyhytaikainen huolenpito. Pykälän 2 momentti ehdotetaan siirrettäväksi pykälän 1 momentiksi, jolloin 1 momentti siirtyy 3 momentiksi. Lyhytaikaisen huolenpidon myöntämisedellytyksiä ehdotetaan tarkennettaviksi 1 momentissa siten, että huolenpidosta vastaavien läheisten lyhytaikaisen estymisen tulee johtua heidän omaan elämäänsä liittyvistä velvoitteista tai levon tai virkistykseen tarpeesta.

Pykälään ehdotetaan uutta 2 momenttia, jonka mukaan lyhytaikaista huolenpitoa on oikeus saada myös, jos kunta ei järjestä perusopetuslain 48 b §:n perusteella sellaista aamu- tai iltapäivätoimintaa, joka vastaa vammaisen lapsen yksilöllisiin tarpeisiin.

Valiokunnan mietintö StVM 52/2022 vp

Pykälän 3—6 momentit vastaavat lakiehdotuksen 1 ja 3—5 momenttien sisältöä täydennettynä 5 momentin tarkennuksella siitä, että palvelun sisältö, määrä ja toteuttamistapa on kirjattava päätökseen. Lisäksi ehdotetaan kielellisiä korjauksia.

25 §. Päivätoiminta. Pykälän 1 momenttiin ehdotetaan tarkennuksia päivätoiminnan myöntämisedellytyksiin. Momenttiin ehdotetaan sanajärjestyksen muutosta, jonka tarkoitus on korostaa vammaisen henkilön subjektiivista oikeutta päivätoimintaan yhtenäisesti muiden lain pykälien kanssa. Myöntämisedellytyksiin ehdotetaan myös sisällöllistä muutosta, joka mahdollistaa päivätoiminnan yhdistämisen joustavasti työtoiminnan tai työllistymistä tukevan toiminnan kanssa. Vammainen henkilö, joka käy töissä, osallistuu työtoimintaan tai työllistymistä tukevaan toimintaan, voi osallistua osittain myös päivätoimintaan, jos se edistää vammaisen henkilön osallisuutta tai työllistymisen mahdollisuuksia.

Pykälään ehdotetaan lisättäväksi uusi 3 momentti, jonka perusteella vammaisella henkilöllä on oikeus saada maksuttomat matkat päivätoimintaan, jos hänellä on erityisiä vaikeuksia liikkumisessa eikä hän pysty käyttämään itsenäisesti tosiasiallisesti käytettävissä olevaa julkista joukko-liikennettä ilman kohtuuttoman suuria vaikeuksia.

26 §. Päivätoiminnan toteuttaminen. Pykälän 1 momenttiin ehdotetaan momenttia selkeyttävää kielellistä korjausta. Pykälään ehdotetaan lisättäväksi uusi 3 momentti, jonka mukaan päätökseen on kirjattava palvelun sisältö, määrä ja toteuttamistapa.

27 §. Kehitysvammaisten henkilöiden työtoiminta. Valiokunta ehdottaa kehitysvammaisten henkilöiden työtoiminnan jatkuvuuden turvaamiseksi, että kehitysvammaisten henkilöiden työtoiminnasta säädetään erikseen vammaispalvelulaisissa. Tarkoituksena on, että kehitysvammalain 2 §:n 4 kohdan ja 35 §:n mukainen työtoiminta voi jatkua nykyisenkaltaisena toimintana vammaispalvelulakiin ehdotettavan säännöksen perusteella.

Pykälässä kehitysvammaisella henkilöllä tarkoitetaan kehitysvammalain 1 §:n 1 momentissa tarkoitettua henkilöä, jonka kehitys tai henkinen toiminta on estynyt tai häiriintynyt synnynnäisen tai kehitysiässä saadun sairauden tai vamman vuoksi. Tämä määritelmä poikkeaa lain 2 §:ään sisältyvästä vammaisen henkilön määritelmästä. Kehitysvammaisella henkilöllä on pykälän 1 momentin perusteella oikeus osallistua työtoimintaan, jos sosiaalihuoltolain (710/1982) 27 e §:n perusteella järjestetty työtoiminta tai 27 d §:n mukainen työllistymistä tukeva toiminta ei vastaa kehitysvammaisen henkilön yksilöllisiin tarpeisiin.

Pykälän 2 momentissa säädetään työtoiminnan tarkoituksesta.

Pykälän 3 momentin perusteella kehitysvammaisella henkilöllä on oikeus saada maksuttomat matkat työtoimintaan, jos hänellä on erityisiä vaikeuksia liikkumisessa eikä hän pysty itsenäisesti käyttämään julkista joukkoliikennettä ilman kohtuuttoman suuria vaikeuksia. Säännös vastaa päivätoiminnan maksuttomia matkoja koskevaa 25 §:n 3 momenttia.

28 §. Liikkumisen tuki. Pykälän 2 momentista ehdotetaan poistettavaksi päivätoiminnan matkat, koska päivätoimintaan osallistuvalla vammaisella henkilön päivätoiminnan matkojen maksuttomuudesta säädetään valiokunnan ehdottamassa 24 §:n 3 momentissa.

Valiokunnan mietintö StVM 52/2022 vp

Pykälän 3 momenttia tarkennetaan siten, että päätökseen on kirjattava liikkumisen tuen toteuttamistapa, määrä ja alueellinen laajuus.

30 §. Liikkumisen tuen määrä. Pykälän 1 momentista ehdotetaan poistettavaksi päivätoiminnan matkat, koska päivätoiminnan maksuttomista matkoista ehdotetaan säädettäväksi 23 §:n 3 momentissa.

Pykälän 2 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi säännös, jonka mukaan euromäärää tai kilometri- ja euromäärää määriteltäessä on otettava mahdollisuuksien mukaan huomioon vammaisen henkilön aiemmin liikkumiseen käyttämä kilometrimäärä tai euromäärä ja se, miten tämä määrä vastaa vammaisen henkilön tarpeisiin. Tärkeää on, ettei päätös matkabudjetin määrästä perustu vain vammaisen henkilön aiempaan liikkumiseen, jos se ei enää vastaa vammaisen henkilön tarpeita.

Lisäksi 2 momentin sisältöä ehdotetaan tarkennettavaksi siten, että hyvinvointialueella on velvollisuus huolehtia siitä, että toteuttamistavasta riippumatta vammaisen henkilön oikeus liikkumisen tukeen toteutuu. Tämän varmistamiseksi 2 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi säännös, jonka mukaan vammaisella henkilöllä on hakemuksesta oikeus siirtyä matkojen määrään perustuvaan liikkumisen tukeen.

31 §. Liikkumisen tuen laajuus. Pykälä ehdotetaan jaettavaksi kolmeen momenttiin.

Pykälän 2 momenttia ehdotetaan tarkennettavaksi siten, että siihen lisätään toiminnallisen lähikunnan ja oman elämän kannalta merkittävän kunnan määritelmä. Lisäksi tarkennetaan, että säännös erityisestä syystä muiden kuntien alueella tehtävistä matkoista koskee kertaluonteisia matkoja.

Toiminnallisen lähikunnan käsitettä on käytetty vakiintuneesti määriteltäessä voimassa olevassa vammaispalvelulaissa tarkoitetun kuljetuspalvelun laajuutta. Toiminnallinen lähikunta tarkoittaa lähintä mahdollista kuntaa, josta tarvittava palvelu on saatavissa. Toiminnallisen lähikunnan määrittelyyn vaikuttaa se, kuinka ihmiset yleensä alueella liikkuvat ja missä he asioivat sekä se, kuinka erilaisia palveluita on saatavissa.

Vammaisen henkilön elämän kannalta merkittäväksi kunnaksi katsotaan kunta, jossa vammaisella henkilöllä on tarve käydä toistuvasti. Tällainen kunta voi olla esimerkiksi kunta, jossa asuvat vammaisen henkilön lähisukulaiset tai läheiset ystävät tai kunta, jossa vammaisen henkilön vapaa-ajan asunto sijaitsee.

33 §. Taloudellinen tuki hengityslaitteen varassa elävälle henkilölle. Lakiehdotukseen ehdotetaan lisättäväksi uusi pykälä, jossa säädetään taloudellisesta tuesta hengityslaitteen varassa elävälle henkilölle, joka ei ole laitoshoidossa.

Pykälän 1 momentin mukaan hengityslaitteen varassa elävällä henkilöllä tarkoitetaan lähtökohdaisesti henkilöä, jonka hengitystiet on turvattu henkitorviavanteella ja sen kautta viedyllä putkella. Joissain tilanteissa hengitystukihoito voidaan kuitenkin toteuttaa myös muulla tavalla, mutta hoidon tarpeen tulee silloin olla yhtä välttämätöntä kuin tilanteissa, joissa hoito toteutetaan henkitorviavanteen kautta. Molemmissa tilanteissa kyseessä tulee aina olla elämää ylläpitävä hoito,

Valiokunnan mietintö StVM 52/2022 vp

jota ilman henkilö on vaarassa kuolla. Kyseessä ei siten voi olla vain sairauden tai oireiden hoito. Ympäri vuorokautinen hoidon tarve tarkoittaa tilanteita, joissa henkilö on täysin riippuvainen hengityslaitteesta, vaikka hän ei menehdy ollessaan hyvin lyhyen ajan ilman hengityskonetta.

Uudella määritelmällä ei ole tarkoitus laajentaa nykyistä ylläpitokorvaukseen oikeutettujen hengityslaitteen varassa elävien henkilöiden piiriä, vaan tarkoituksena on turvata se, että kaikki nykyisin ylläpitokorvausta saavat henkilöt voivat saada sen tilalle tulevaa hengityslaitteen varassa eläville henkilöille tarkoitettua taloudellista tukea. Voimassa olevassa asiakasmaksulainsäädännössä tarkoitettua hengityshalvausstatuksen saaneella henkilöllä on näin sama oikeus maksuttomiin palveluihin ja ylläpitokorvauksen korvaavaan taloudelliseen tukeen kuin uuden määritelmän täyttävällä henkilöllä.

Pykälän 2 momentin mukaan hengityslaitteen varassa elävällä henkilöllä olisi oikeus saada taloudellista tukea ylläpitokustannuksiinsa silloin, kun hän ei ole terveydenhuollon laitoshoidossa. Taloudellisenä tukena myönnetään 1 400 euroa kuukaudessa. Taloudellinen tuki olisi subjektiivinen oikeus, joka edellyttäisi 1 momentissa tarkoitettua hengityslaitteen varassa elävän henkilön statusta. Hengityslaittehoitoon perehtyneen erikoislääkärin tulee tehdä uusien henkilöiden osalta lääketieteellinen arvio ja antaa lausunto siitä, onko kyseessä 1 momentissa tarkoitettu hengityslaitteen varassa elävä henkilö. Tämän jälkeen tehdään päätös taloudellisesta tuesta.

Pykälän 3 momentin mukaan henkilön tulisi 2 momentissa tarkoitettuun taloudelliseen tukeen nähden ensisijaisesti hakea asumisen tukia, jos hänellä on oikeus saada yleisestä asumistuesta annetussa laissa (938/2014) tai eläkkeensaajan asumistuesta annetussa laissa (571/2007) tarkoitettua asumistukea tai opintotukilaissa (65/1994) tarkoitettua asumislisää. Tällöin henkilölle myönnettävästä taloudellisesta tuesta vähennettäisiin henkilön saama asumistuki tai asumislisä. Jos henkilö kuuluisi useamman henkilön ruokakuntaan, joka saa yleistä asumistukea, tulisi maksettavasta yleisestä asumistuesta laskea hengityslaitetta tarvitsevan henkilön oma osuus, joka vähennettäisiin henkilölle myönnettävästä taloudellisesta tuesta. Tämä osuus laskettaisiin jakamalla ruokakunnalle maksettava yleinen asumistuki ruokakunnan jäsenten määrällä. Lisäksi henkilölle maksettavasta taloudellisesta tuesta voitaisiin vähentää 50 euroa kultakin vuorokaudelta, jolloin henkilö on ollut lyhytaikaisessa terveydenhuollon laitoshoidossa, jos henkilölle on maksettu taloudellista tukea myös tältä ajalta.

Pykälän 4 momentissa ehdotetaan säädettäväksi indeksitarkistuksesta. Edellä 2 ja 3 momentissa säädetyt euromääriä tarkistetaan sosiaali- ja terveysministeriön asetuksella joka toinen vuosi kansaneläkeindeksistä annetun lain (456/2001) 2 §:ssä tarkoitettua kansaneläkeindeksin muutoksen mukaisesti. Laskennan perusteena käytetään kansaneläkeindeksin sitä pistelukua, jonka mukaan tarkistusvuoden tammikuussa maksettavina olleiden kansaneläkkeiden suuruus on laskettu. Tarkistusvuosi olisi se vuosi, jota seuraavan vuoden alusta indeksitarkistus toteutetaan. Indeksien mukainen euromäärä pyöristetään lähimpään 0,1 euroon. Indeksillä tarkistettu euromäärä tulisi voimaan tarkistusvuotta seuraavan vuoden alusta.

39 §. Ulosmittauskielto. Valiokunta ehdottaa pykäläviittausten numeroiden korjaamista edellä ehdotettujen muutosten vuoksi.

Valiokunnan mietintö StVM 52/2022 vp

42 §. Siirtymäsäännökset. Valiokunta ehdottaa 12 §:n 4 momentissa tarkoitetun erityisen osallisuuden tuen vähimmäismääräksi 10 tuntia lain voimaantulosta vuoden 2024 loppuun saakka, korottamista 20 tuntiin kuukaudessa vuoden 2025 alusta ja 30 tunnin vähimmäismäärän voimaantuloa vuoden 2026 alusta alkaen.

Pykälän 4 momentissa ehdotetaan säädettäväksi 33 §:n indeksitarkistuksen siirtymäsäännöksistä. Edellä 33 §:n 2 ja 3 momentissa säädetyt euromäärät vastaisivat kansaneläkeindeksin sitä pistelukua, jonka mukaan vuoden 2023 tammikuussa maksettavina olleiden kansaneläkkeiden suuruus on laskettu. Mainitut euromäärät tarkistetaan kansaneläkeindeksin muutoksen mukaisesti ensimmäisen kerran vuonna 2025, ja tarkistettut euromäärät tulisivat voimaan vuoden 2026 alusta.

2. Laki kehitysvammaisten erityishuollosta annetun lain muuttamisesta

1 b §. Säännösehdotus ehdotetaan poistettavaksi tarpeettomana pykälään lailla 1166/2022 aiemmin tehdyn muutoksen vuoksi.

2 §. Valiokunta ehdottaa, että ruotsinkielisen lakiehdotuksen 1 kohdassa sanamuoto "en psykiatrisk enhet för personer med utvecklingsstörning" ehdotetaan korvattavaksi sanamuodolla "en avdelning för psykiatrisk vård av personer med utvecklingsstörning", jotta kohdan sanamuoto olisi yhdenmukainen lain 9 §:n 2 momentissa käytetyn sanamuodon kanssa.

42 e §. Rajoitustoimenpiteiden käytön arviointi ja vähentäminen. Säännösehdotus ehdotetaan poistettavaksi tarpeettomana pykälään lailla 1166/2022 aiemmin tehdyn muutoksen vuoksi.

Voimaantulo- ja siirtymäsäännös. Voimaantulosäännöksen 2 momenttia ehdotetaan täydennettäväksi siten, että erityishuolto-ohjelmaan saa hakea muutosta noudattaen tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä. Säännös on tarpeen tilanteissa, joissa hakemus on saapunut ennen lakiuudistuksen voimaantuloa ja päätös erityishuolto-ohjelmasta tehdään lakiuudistuksen tultua voimaan.

4. Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain muuttamisesta

1 §. Pykälään ehdotetaan lisättäväksi sote-uudistuksen voimaantulon edellyttämä muutos siten, että uudessa 2 momentissa mainitaan hyvinvointialueen lisäksi erikseen Helsingin kaupunki ja HUS-yhtymä.

4 §. Maksuttomat sosiaalipalvelut. Vammaispalveluita koskevaan 1 momentin 5 kohtaan ehdotetaan lisättäväksi vammaispalvelulain 24 §:ssä tarkoitettuna lyhytaikaisena huolenpitona järjestettävään aamu- ja iltapäivätoimintaan liittyvä ylläpito ja vammaispalvelulain 25 §:ssä tarkoitettujen päivätoiminnan matkat. Lisäksi 5 kohtaan ehdotetaan lisättäväksi vammaispalvelulain 27 §:ssä tarkoitettujen kehitysvammaisten työtoiminnan matkat.

5 §. Maksuttomat terveyspalvelut. Lakiehdotukseen ehdotetaan lisättäväksi hallituksen esityksessä kumottavaksi esitetty 1 momentin 3 kohta. Lainkohdan sanamuotoa ehdotetaan muutettavaksi niin, että hengityshalvauspotilaan sijasta käytettäisiin käsitettä vammaispalvelulain

Valiokunnan mietintö StVM 52/2022 vp

33 §:n 1 momentissa tarkoitettu hengityslaitteen varassa elävä henkilö. Säännöksen mukaan kaikki hoito ja siihen liittyvät kuljetukset ovat maksuttomia hengityslaitteen varassa eläville henkilöille, samoin ylläpito laitoshoidon aikana. Erillisen ylläpitokorvauksen maksamisesta luovutettiin, koska kotihoitossa oleville hengityslaitteen varassa eläville henkilöille maksettaisiin ylläpitokorvausta vastaavaa taloudellista tukea valiokunnan ehdottaman vammaispalvelulain uuden 33 §:n perusteella.

7 d §. Kodin ulkopuolella järjestettävä lapsen asumisen tuki. Kodin ulkopuolella järjestettävää asumisen tuesta perittävän maksun enimmäismääräksi ehdotetaan hallituksen esityksessä esitetyn 1 860,20 euron sijasta 500 euroa kuukaudessa.

Voimaantulo- ja siirtymäsäännös. Valiokunta ehdottaa siirtymäsäännöksistä poistettavaksi ylläpitokorvauksen porrastettua poistamista koskevat säännökset. Siirtymäsäännösten 4 ja 5 momentti ehdotetaan korvattavaksi uudella 4 momentilla, jonka mukaan hengityshalvauspotilaan hoito tulee järjestää lain voimaan tullessa voimassa olevan lainsäädännön perusteella kolme vuotta tämän lain voimaantulosta, ellei henkilö halua siirtyä uuden palvelujärjestelmän piiriin tätä aiemmin. Siirryttäessä vammaispalvelulain mukaisiin palveluihin ylläpitokorvaus lakkaa, mutta henkilöllä on oikeus saada vammaispalvelulain 33 §:n mukaista taloudellista tukea.

6. Laki Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuksista annetun lain 18 §:n 1 momentin 4 kohdan kumoamisesta

3 §. Pykälää ehdotetaan muutettavaksi kokonaisuudessaan valiokunnan asiantuntijakuulemisessa esille tulleiden ristiriitaisuuksien poistamiseksi. Uuden pykälän mukaan, kun henkilölle annetaan vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista annetun lain (380/1987) 8 §:n 1 momentin perusteella sopeutumisvalmennusta, kuntoutusrahaetusoikeuteen sovelletaan tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä.

Muutettu pykälä tarkoittaisi, että jos henkilölle myönnetään sopeutumisvalmennusta vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista annetun lain 8 §:n 1 momentin perusteella, voidaan kuntoutusrahaetus myöntää muiden kuntoutusrahaetuuden edellytysten täytyessä kuntoutuslain 18 §:n 1 momentin 4 kohdan perusteella sellaisena kuin ko. kohta oli voimassa. Vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista annetun lain 8 §:n 1 momentin perusteella järjestettävä sopeutumisvalmennus voisi alkaa tai jatkua lakiuudistuksen tullessa voimaan tai sen jälkeen, ja myös silloin voisi muiden kuntoutusrahaetuuden edellytysten täytyessä syntyä oikeus kuntoutusrahaetukseen tai oikeus kuntoutusrahaetukseen jatkua. Säännös tarkoittaisi myös, että kuntoutuslain kumottavaa kohtaa sovellettaisiin myös niissä tilanteissa, joissa henkilön oikeutta kuntoutusrahaetukseen tulee takautuvasti tarkastella esimerkiksi asivirheen korjaamisen tai takautuvasti myönnetyn estävän etuuden vuoksi ajalta ennen lakiuudistusta.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSEHDOTUS

Sosiaali- ja terveysvaliokunnan päätösehdotus:

Valiokunnan mietintö StVM 52/2022 vp

Eduskunta hyväksyy muuttamattomana hallituksen esitykseen HE 191/2022 vp sisältyvät 3. ja 5. lakiehdotuksen.

Eduskunta hyväksyy muutettuna hallituksen esitykseen HE 191/2022 vp sisältyvät 1., 2., 4. ja 6. lakiehdotuksen. (Valiokunnan muutosehdotukset)

Eduskunta hyväksyy kaksi lausumaa. (Valiokunnan lausumaehdotukset)

Valiokunnan muutosehdotukset

1.

Vammaispalvelulaki

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 luku

Yleiset säännökset

1 §

Lain tarkoitus

Tämän lain tarkoituksena on:

- 1) toteuttaa vammaisen henkilön yhdenvertaisuutta, osallisuutta ja osallistumista yhteiskunnassa sekä ehkäistä ja poistaa niiden toteutumisen esteitä;
- 2) tukea vammaisen henkilön itsenäistä elämää ja itsemääräämisoikeuden toteutumista;
- 3) turvata vammaisen henkilön yksilöllisen tarpeen ja edun mukaiset, riittävät ja laadultaan hyvät palvelut.

2 §

Lain soveltamisala ja suhde muuhun lainsäädäntöön

Tätä lakia sovelletaan henkilöön (*vammainen henkilö*), jonka:

- 1) vamman tai sairauden aiheuttama fyysinen, kognitiivinen, psyykkinen, sosiaalinen tai aisteihin liittyvä toimintarajoite on pitkäaikainen tai pysyvä;

Valiokunnan mietintö StVM 52/2022 vp

2) vamma tai sairaus yhdessä yhteiskunnassa esiintyvien esteiden kanssa estää osallistumisen yhteiskuntaan yhdenvertaisesti muiden kanssa; ja

3) itsenäisen elämän, osallisuuden tai yhdenvertaisuuden toteutuminen edellyttää välttämättä tämän lain mukaisia palveluita.

Tämän lain perusteella järjestetään vammaisen henkilön tavanomaisessa elämässä tarvitsemia erityispalveluita, jos hän ei saa yksilöllisen tarpeensa mukaisia ja sopivia palveluita sosiaalihoitolain (1301/2014), terveydenhuoltolain (1326/2010), varhaiskasvatuslain (540/2018), perusopetuslain (628/1998) tai muun lain perusteella.

Palveluiden järjestämisvastuusta säädetään hyvinvointialueesta annetussa laissa (611/2021), sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetussa laissa (612/2021), jäljempänä *järjestämislaki*, ja sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisestä Uudellamaalla annetussa laissa (615/2021).

3 §

Vammaisen henkilön osallisuuden tukeminen asiakasprosessissa

Sosiaalihoitolain 36 ja 39 §:ssä säädetään palvelutarpeen arvioinnin ja asiakassuunnitelman tekemisestä yhteistyössä asiakkaan kanssa. Mainituissa lainkohdissa säädetyn lisäksi palveluiden toteuttaminen ja seuranta on tehtävä yhteistyössä vammaisen henkilön kanssa niin, että vammaisella henkilöllä on mahdollisuus olla osallisena asiakasprosessin kaikissa vaiheissa. Vammaisen henkilön osallisuutta on tuettava hänen toimintakykynsä, ikänsä ja kehitysvaiheensa sekä elämäntilanteensa edellyttämällä tavalla. Vammaista henkilöä on tarvittaessa tuettava tiedon saannissa sekä oman mielipiteen muodostamisessa ja ilmaisemisessa.

Vammaisella henkilöllä on oikeus käyttää viittomakieltä tai hänelle soveltuvaa kommunikointikeinoja. Asiakkaan oikeudesta käyttää suomen, ruotsin ja saamen kieltä sekä oikeudesta tulkaukseen säädetään järjestämislain 5 §:ssä sekä kielilaissa (423/2003).

Asiakkaan itsemääräämisoikeudesta ja osallistumisesta säädetään sosiaalihoollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetun lain (812/2000), jäljempänä sosiaalihoollon asiakaslaki, 8 ja 9 §:ssä.

Vammaisen lapsen osallisuuden tukemiseen asiakasprosessissa on kiinnitettävä erityistä huomiota. Alaikäisen asiakkaan toivomusten ja mielipiteen huomioon ottamisesta säädetään sosiaalihoollon asiakaslain 10 §:ssä. Lapsen ja nuoren oikeudesta saada tietoa sekä esittää mielipiteensä ja toiveensa asiassa säädetään sosiaalihoollon 32 §:ssä. Lapsella ja nuorella tarkoitetaan tässä laissa sosiaalihoollon 3 §:ssä tarkoitettua lasta ja nuorta.

4 §

Palvelutarpeen arviointi ja asiakassuunnitelma

Palvelutarpeen arvioinnista ja asiakassuunnitelman tekemisestä säädetään sosiaalihoollon 36, 37 ja 39 §:ssä. Vammaisen henkilön palvelutarpeen arvioinnista ja asiakassuunnitelman tekemisestä vastaa kuitenkin aina sosiaalihoollon ammattihenkilöistä annetussa laissa (817/2015) tarkoitettu virkasuhteessa oleva ammattihenkilö.

Valiokunnan mietintö StVM 52/2022 vp

Jos vammaisen henkilön itsemääräämisoikeuden toteutuminen edellyttää erityisiä toimenpiteitä, ne on kirjattava asiakassuunnitelmaan.

Omatyöntekijästä ja läheisverkoston kartoittamisesta säädetään sosiaalihuoltolain 42 ja 43 §:ssä. Sosiaalihuoltolain 41 §:ssä säädetään sosiaalihuollon viranomaisen vastuusta huolehtia siitä, että käytettävissä on henkilön yksilöllisiin tarpeisiin nähden riittävästi asiantuntemusta ja osaamista.

5 §

Päätöksenteko ja palveluiden toteuttaminen

Palveluita koskevasta päätöksenteosta ja päätösten toimeenpanosta säädetään sosiaalihuoltolain 45 ja 46 §:ssä. Virkasuhteessa olevan sosiaalihuollon ammattihenkilön tulee kuitenkin aina tehdä vammaisen henkilön palveluita koskevat päätökset. Vammaisen henkilön palveluita koskevat tämän lain mukaiset päätökset on tehtävä siten, että ne ovat voimassa toistaiseksi, ellei henkilön oma etu, yksilöllinen tilanne tai palvelun luonne edellytä määräaikaista päätöstä. Palveluiden jatkuvuuden turvaamisesta säädetään lisäksi sosiaalihuoltolain 38 §:n 3 momentissa.

Palvelut on toteutettava sisällöltään, laadultaan, määrältään ja tuottamistavaltaan vammaisen henkilön yksilöllisen tarpeen ja edun mukaisina. Asiakkaan oikeudesta laadultaan hyvään sosiaalihuoltoon säädetään sosiaalihuoltolain 30 §:ssä ja sosiaalihuollon asiakaslain 4 §:ssä.

Palveluiden järjestäjän on huolehdittava, että vammaisen henkilön eri lakeihin perustuvat palvelut muodostavat tämän lain tarkoitusta toteuttavan yhtenäisen kokonaisuuden. Vammaisen henkilön perheelle järjestettävien palveluiden tarkoituksena on tukea vammaisen henkilön toimintakykyä ja hyvinvointia sekä täydentää vammaisen henkilön palvelukokonaisuutta. Perheelle järjestettävät palvelut sisällytetään osaksi vammaisen henkilön palvelukokonaisuutta.

Sen lisäksi, mitä sosiaalihuoltolain 4 ja 5 §:ssä säädetään asiakkaan ja lapsen edusta, vammaisen henkilön palveluiden toteuttamisessa on otettava huomioon vammaisen henkilön käyttämä kieli, kommunikointitapa, kulttuuritausta, mielipide sekä osallisuus ja toimintamahdollisuudet omassa toimintaympäristössä. Lisäksi on otettava huomioon lapsen tai nuoren ikä ja kehitysvaihe. Palvelut on toteutettava siten, että ne turvaavat vammaisen henkilön hyvinvoinnin ja kehityksen tukien hänen voimavarojaan ja vahvuuksiaan.

2 luku

Erityispalvelut

6 §

Avun ja tuen tarpeisiin vastaavat palvelut ja tukitoimet

Hyvinvointialueen on järjestettävä vammaisille henkilöille:

- 1) valmennusta;
- 2) henkilökohtaista apua;
- 3) erityistä osallisuuden tukea;
- 4) tuettua päätöksentekoa;

Valiokunnan mietintö StVM 52/2022 vp

- 5) vaativaa moniammatillista tukea;
- 6) asumisen tukea;
- 7) lapsen asumisen tukea;
- 8) tukea esteettömään asumiseen;
- 9) lyhytaikaista huolenpitoa;
- 10) päivätoimintaa;
- 11) kehitysvammaisten henkilöiden työtoimintaa; ja (Uusi 11 kohta)
- 12) liikkumisen tukea.

Hyvinvointialueen on järjestettävä vammaiselle henkilölle edellä tarkoitettuja palveluita silloin, kun vammaisen henkilön itsenäisen elämän, osallisuuden tai yhdenvertaisuuden toteutuminen sitä välttämättä edellyttää.

Hyvinvointialue voi määrärahojen puitteissa järjestää osana vammaisen henkilön omaa valmennusta vammaisen henkilön läheisille valmennusta vammaisen henkilön valmennukselle asetettujen tavoitteiden toteuttamiseksi, järjestää vammaiselle henkilölle tässä laissa tarkoitettua taloudellista tukea ja järjestää muita lain tarkoituksen toteuttamiseksi tarvittavia palveluita ja tukitoimia.

7 §

Valmennus

Vammaisella henkilöllä on oikeus saada valmennusta, jos hän tarvitsee tukea oppiakseen uusia tai vahvistaakseen olemassa olevia itsenäisessä elämässä tarvittavia taitoja taikka toimiakseen elämässään tapahtuvassa muutostilanteessa tai valmistautuakseen tällaiseen tilanteeseen. Edellytyksenä on lisäksi, että vastaavaa valmennusta ei ole mahdollista saada lääkinnällisenä kuntoutuksena. (Uusi 1 mom.)

Valmennuksen tarkoitus on vahvistaa vammaisen henkilön itsenäisessä elämässä tarvittavia taitoja ja parantaa vammaisen henkilön toimintakykyä elämän muutostilanteissa. Itsenäisessä elämässä tarvittavilla taidoilla tarkoitetaan taitoja, joita henkilö tarvitsee kommunikaatiossa ja vuorovaikutuksessa, teknisten laitteiden ja digisovellusten käytössä, ympäristön hahmottamisessa ja liikkumisessa erilaisissa toimintaympäristöissä, ajan hahmottamisessa, kodinhoidon suunnittelussa ja toteutuksessa, asioinnissa, rahankäytössä tai muissa vastaavissa toiminnoissa.

Valmennus on tavoitteellinen ja määräaikainen palvelu, johon sisältyy:

- 1) tiedollisten ja toiminnallisten taitojen ja sosiaalisen vuorovaikutuksen harjoittelu;
- 2) viittomakielen opetus tai puhetta tukevien ja korvaavien kommunikaatiokeinojen käytön ohjaus;
- 3) vammaisen henkilön toimintakyvyn, toimintaympäristön tai perhetilanteen muuttuessa taikka muissa vastaavissa elämän muutostilanteissa annettava tuki.

Hyvinvointialueen on järjestettävä osana vammaisen henkilön omaa valmennusta hänen perheelleen ja muille hänelle läheisille henkilöille viittomakielen opetusta ja puhetta tukevien ja korvaavien kommunikointikeinojen käytön ohjausta sekä valmennusta vammaisen henkilön elämän muutostilanteiden tukemiseksi, jos se on tarpeen vammaisen henkilön valmennukselle asetettujen tavoitteiden toteutumiseksi.

Hyvinvointialue voi lisäksi järjestää osana vammaisen henkilön omaa valmennusta vammaisen henkilön perheelle ja muille hänelle läheisille henkilöille muuta valmennusta, jos se on tarpeen vammaisen henkilön valmennukselle asetettujen tavoitteiden toteuttamiseksi.

Valiokunnan mietintö StVM 52/2022 vp

8 §

Valmennuksen toteuttaminen

Valmennuksen tavoitteet, sisältö, tarvittava määrä ja toteutustapa on arvioitava yhdessä vammaisen henkilön ja tarvittaessa hänen läheistensä kanssa. Lisäksi valmennus on tarvittaessa suunniteltava ja toteutettava yhteistyössä sosiaali- ja terveydenhuollon, erityisesti kuntoutuksen, sekä opetuksen ammattilaisten kanssa. Monialaisesta yhteistyöstä säädetään sosiaalihuoltolain 41 §:ssä.

Valmennuksen sisältö, määrä ja toteutustapa on kirjattava päätökseen ottaen huomioon vammaisen henkilön asiakassuunnitelmaan kirjatut yksilölliset tarpeet ja oma näkemys tarvittavasta valmennuksesta sekä sen tavoitteista. Palvelun järjestäjän ja tuottajan on seurattava tavoitteiden toteutumista.

Valmennusta voidaan toteuttaa henkilökohtaisena tai ryhmässä annettavana palveluna taikka osana muuta palvelua.

9 §

Henkilökohtainen apu

Vammaisella henkilöllä on oikeus saada henkilökohtaista apua, jos hän tarvitsee toisen henkilön apua:

- 1) päivittäisissä toimissa;
- 2) työssä tai opiskelussa; tai
- 3) vuorovaikutuksessa, vapaa-ajan toiminnassa tai yhteiskunnallisessa osallistumisessa.

Henkilökohtaisen avun tarkoituksena on, että vammaisen henkilön itsemääräämisoikeus toteutuu yhdenvertaisesti muiden kanssa niissäkin tilanteissa, joissa hän tarvitsee toisen henkilön apua.

Henkilökohtaisen avun myöntämisen edellytyksenä on, että vammaisen henkilö kykenee itsenäisesti tai tuettuna muodostamaan ja ilmaisemaan tahtonsa avun sisällöstä.

Henkilökohtaiseen apuun voi osana palvelun kokonaisuutta kuulua sellaisia avustajan toteuttamia itsehoitoa vastaavia toimenpiteitä, jotka liittyvät terveyden ylläpitoon sekä pitkäaikaisen sairauden ohjeiden mukaiseen hoitoon. Hyvinvointialueen on järjestettävä vammaiselle henkilölle ja tarvittaessa avustajalle näiden toimenpiteiden edellyttämää ohjausta.

Vammaisella henkilöllä on oikeus saada henkilökohtaista apua päivittäisissä toimissa, työssä ja opiskelussa sen verran kuin hän välttämättä tarvitsee. Lisäksi vammaisella henkilöllä on oikeus saada henkilökohtaista apua vuorovaikutuksessa, vapaa-ajan toiminnassa ja yhteiskunnallisessa osallistumisessa yhteensä vähintään 30 tuntia kuukaudessa, jollei tätä pienempi tuntimäärä riitä turvaamaan henkilön välttämätöntä avuntarvetta.

10 §

Henkilökohtaisen avun toteuttaminen

Hyvinvointialueen on toteutettava henkilökohtaista apua vähintään yhdellä hyvinvointialueesta annetun lain 9 §:n 1 momentissa tarkoitetuista tuottamistavoista, sosiaali- ja terveydenhuollon

Valiokunnan mietintö StVM 52/2022 vp

palvelusetelistä annetussa laissa (569/2009) tarkoitetulla palvelusetelillä ja tämän lain 11 §:ssä tarkoitetulla työnantajamallilla. Hyvinvointialueen on määriteltävä palvelusetelin arvo siten, että vammaisen henkilön on mahdollista hankkia palvelusetelillä hänelle myönnetty henkilökohtainen apu.

Päätätessään henkilökohtaisen avun toteuttamistavasta hyvinvointialueen on otettava huomioon vammaisen henkilön oma mielipide, elämäntilanne ja asiakassuunnitelmaan kirjattu avun tarve.

Henkilökohtaisena avustajana voi erityisestä syystä toimia vammaisen henkilön perheenjäsen, jos se on vammaisen henkilön edun mukaista.

Henkilökohtaisen avun sijaisjärjestelyjen tuottamis- ja toteuttamistavat avustajan poissaolotilanteiden varalta on kirjattava asiakassuunnitelmaan ja palvelua koskevaan päätökseen.

11 §

Henkilökohtaisen avun työnantajamalli

Työnantajamalli on henkilökohtaisen avun tuottamistapa, jossa vammaisen henkilö palkkaa henkilökohtaisen avustajan työsopimuslain (55/2001) mukaiseen työsuhteeseen ja toimii avustajan työnantajana. Hyvinvointialue korvaa avustajan palkkaamisesta aiheutuvat kustannukset.

Työnantajamallin käytön edellytyksenä on, että vammaisen henkilö kykenee vastaamaan työnantajan velvollisuuksista. Lisäksi edellytyksenä on, että vammaisen henkilö antaa asiakassuunnitelmaan kirjattavan suostumuksensa työnantajana toimimiseen. Hyvinvointialueen on annettava sitä ennen vammaiselle henkilölle riittävä selvitys työnantajan vastuista ja velvollisuuksista. Alaikäisen lapsen huoltaja tai vammaisen henkilön edunvalvoja voi toimia henkilökohtaisen avustajan työnantajana vastaavin edellytyksin kuin vammaisen henkilö itse.

Hyvinvointialueen on korvattava vammaiselle henkilölle kohtuullinen avustajan palkka, työnantajan lakisääteiset maksut ja korvaukset sekä muut työnantajana toimimisesta aiheutuvat välttämättömät ja kohtuulliset kustannukset mukaan lukien palkkahallinnon kustannukset. Avustajan palkan sekä työnantajana toimimisesta aiheutuvien kulujen perusteet ja korvaamistapa on kirjattava asiakassuunnitelmaan ja päätökseen.

Hyvinvointialueen on annettava yksilöllistä neuvontaa ja tukea työnantajamalliin liittyvissä käytännön asioissa.

12 §

Erityinen osallisuuden tuki

Vammaisella henkilöllä on oikeus saada erityistä osallisuuden tukea, jos hän tarvitsee yksilöllisesti toteutettua toisen henkilön tukea voidakseen päästä vuorovaikutukseen muiden ihmisten kanssa tai osallistua vapaa-ajan toimintaan sekä ollakseen osallisena vuorovaikutuksen tai vapaa-ajan tilanteissa.

Erityisen osallisuuden tuen tarkoitus on turvata vammaisen henkilön oikeus osallistua ja päästä osalliseksi sosiaalisen vuorovaikutuksen tilanteissa ja vapaa-ajan toiminnassa myös silloin, kun hän ei kykene itsenäisesti tai tuettuna muodostamaan ja ilmaisemaan tahtoaan avun sisällöstä tai kun henkilökohtainen apu ei ole hänelle sopiva palvelu. (Uusi 2 mom.)

Valiokunnan mietintö StVM 52/2022 vp

Erityinen osallisuuden tuki on vammaisen henkilön osallistumista ja osallisuutta edistävä palvelu, joka sisältää tarvittavan ohjauksen sosiaalisessa vuorovaikutuksessa ja vammaiselle henkilölle mieluisan vapaa-ajan toiminnan löytämisessä ja toteuttamisessa. Erityistä osallisuuden tukea on järjestettävä joko kodin ulkopuolella tapahtuvaan toimintaan taikka, jos kotona tapahtuvaan toimintaan myönnettävä palvelu on vammaisen henkilön toivomusten tai edun mukainen vaihtoehto, osittain tai kokonaan vammaisen henkilön kotona tapahtuvaan toimintaan.

Vammaisella henkilöllä on oikeus saada erityistä osallisuuden tukea yhteensä vähintään 30 tuntia kuukaudessa, ellei hän hae tätä pienempää tuntimäärää. (Uusi 4 mom.)

13 §

Erityisen osallisuuden tuen toteuttaminen

Erityistä osallisuuden tukea antaa ensisijaisesti sosiaalihuollon ammattihenkilöistä annetussa laissa tai terveydenhuollon ammattihenkilöistä annetussa laissa (559/1994) tarkoitettu ammattihenkilö taikka muun soveltuvan tutkinnon suorittanut henkilö. Toissijaisesti erityistä osallisuuden tukea antaa muuten osaamisensa puolesta tehtävään soveltuva henkilö, joka pystyy vastaamaan vammaisen henkilön tarpeisiin.

Tukea antavan henkilön on huolehdittava siitä, että vammaisen henkilön omaa tahtoa ja toivomuksia selvitetään toiminnan suunnittelussa ja toteutuksessa niin tarkkaan kuin se on vammaisen henkilön kommunikointikeinoin mahdollista. (Uusi 2 mom.)

Erityisen osallisuuden tuen määrästä, sisällöstä ja toteuttamistavasta päätettäessä on otettava huomioon vammaisen henkilön asiakassuunnitelmaan kirjattu yksilöllinen avun ja tuen tarve, omat toivomukset, elämäntilanne sekä muu palvelukokonaisuus. Päätökseen on kirjattava myönnettävän tuen määrä, sisältö ja toteuttamistapa.

14 §

Tuettu päätöksenteko

Vammaisella henkilöllä on oikeus saada erillisenä palveluna toteutettavaa tuettua päätöksentekoa, jos hän tarvitsee tukea voidakseen tehdä omaa elämäänsä koskevia merkittäviä, muita kuin jokapäiväiseen elämään kuuluvia, päätöksiä. Vammaisen henkilön oma näkemys tulee ottaa huomioon päätöksen merkittävyyttä arvioitaessa. Muissa kuin merkittävissä päätöksentekotilanteissa vammaisen henkilön päätöksentekoa tuetaan hänen yksilöllisen tarpeensa mukaan osana tämän lain perusteella järjestettäviä palveluita silloin, kun se soveltuu palvelun luonteeseen. (Uusi 1 mom.)

Tuetun päätöksenteon tarkoitus on tukea vammaista henkilöä päätöksenteossa siten, että hän voi tehdä ja toteuttaa itse omaa elämäänsä koskevia päätöksiä.

Tuettu päätöksenteko sisältää päätöksentekoprosessissa tarvittavan tuen tiedon hankkimisessa, asioiden ymmärtämisessä, päätös- tai toimintavaihtoehtojen ja niiden vaikutusten arvioimisessa, oman mielipiteen muodostamisessa ja ilmaisemisessa, päätösten tekemisessä ja toteuttamisessa sekä muissa vastaavissa toiminnoissa. Tukihenkilö ei saa ottaa kantaa asioihin tai päättää asioita vammaisen henkilön puolesta.

Valiokunnan mietintö StVM 52/2022 vp

Jos vammainen henkilö on kykenemätön valvomaan etuaan taikka huolehtimaan itseään tai varallisuuttaan koskevista asioista, jotka eivät muuten tule asianmukaisesti hoidettua, hänelle on haettava holhoustoimesta annetussa laissa (442/1999) tarkoitettu edunvalvoja.

15 §

Tuetun päätöksenteon toteuttaminen

Tuetun päätöksenteon tarve on arvioitava yhdessä vammaisen henkilön ja tarvittaessa hänen läheistensä kanssa sekä kirjattava asiakassuunnitelmaan. Erillisenä palveluna toteutettavan tuetun päätöksenteon sisältö, määrä ja toteutustapa on kirjattava päätökseen ottaen huomioon vammaisen henkilön asiakassuunnitelmaan kirjatut yksilölliset tarpeet ja oma näkemys tarvittavasta tuesta.

Asiakkaan palvelukokonaisuudesta vastaavan sosiaalihuollon ammattihenkilön on varmistettava, että tukihenkilö ymmärtää tuetun päätöksenteon tarkoituksen, hänellä on vammaisen henkilön yksilöllisiin tarpeisiin nähden riittävä osaaminen ja että hän on riippumaton suhteessa päätöksenteon kohteena olevaan asiaan. Vammaisen henkilön on mahdollisuuksien mukaan voitava osallistua tukihenkilön valintaan.

16 §

Vaativa moniammatillinen tuki

Vammaisella henkilöllä on oikeus saada vaativaa moniammatillista tukea, jos:

1) hänen osallisuutensa taikka itsemääräämisoikeutensa tai muiden perusoikeuksiensa toteuttamisen tukeminen edellyttää erityistä ammatillista osaamista ja yhteistyötä;

2) hänellä on vaikeita vammaan liittyviä kommunikoinnin, sosiaalisen vuorovaikutuksen tai käyttäytymisen haasteita, joiden johdosta hänen tai muiden henkilöiden ihmisarvo, terveys tai turvallisuus on uhattuna; tai

3) hänen perusoikeuksiinsa kohdistuvien rajoitustoimenpiteiden käytön taustalla olevien syiden selvittäminen ja rajoitustoimenpiteiden käytön ennaltaehkäisy ja vähentäminen edellyttävät moniammatillista tukea.

Vaativa moniammatillinen tuki on vammaiselle henkilölle, häntä tukeville läheisille ja hänen kanssaan läheisesti työskenteleville ammattilaisille annettavaa tukea, joka edellyttää erityistä ammatillista osaamista ja moniammatillista yhteistyötä. Tukea antaa vaativan moniammatillisen tuen asiantuntijaryhmä. Vaativa moniammatillinen tuki sisältää vammaisen henkilön yksilöllisen tarpeen edellyttämät terveydenhuollon tutkimukset. Vaativaa moniammatillista tukea tulee järjestää ensisijaisesti vammaisen henkilön kotiin tai muuhun omaan toimintaympäristöön.

17 §

Vaativan moniammatillisen tuen toteuttaminen

Tarvittavan tuen sisällöstä, määrästä ja toteuttamistavasta päätettäessä on otettava huomioon vammaisen henkilön kommunikointikeino, asiakassuunnitelmaan kirjattu yksilöllinen tuen tarve

Valiokunnan mietintö StVM 52/2022 vp

ja toivomukset sekä elämäntilanne, jossa vammainen henkilö tarvitsee tukea. Vaativan moniammatillisen tuen sisältö, määrä ja toteutustapa on kirjattava päätökseen.

Hyvinvointialueella on oltava alueella tarvittava määrä vaativan moniammatillisen tuen asiantuntijaryhmiä, joissa on riittävä lääketieteen, psykologian, sosiaalityön, vuorovaikutuksen ja muu asiantuntemus vaativan moniammatillisen tuen toteuttamista varten. Tarvittavat ryhmän asiantuntijat määräytyvät vammaisen henkilön yksilöllisen tuen tarpeen ja tilanteen vaativuuden mukaan.

18 §

Asumisen tuki

Vammaisella henkilöllä on oikeus saada asumisen tukea, jos hän tarvitsee apua tai tukea voidakseen hoitaa päivittäiset toimensa.

Asumisen tuen tarkoitus on, että vammainen henkilö voi asua mahdollisimman itsenäisesti silloinkin, kun hän tarvitsee apua tai tukea asumisessa. Asumisen tuki sisältää tarvittavan avun ja tuen päivittäisissä toimissa, vuorovaikutuksessa ja osallisuudessa sekä niissä itsehoitoa vastaavissa toimenpiteissä, jotka liittyvät terveyden ylläpitoon ja pitkäaikaisen sairauden ohjeiden mukaiseen hoitoon.

Asumisen tukeen on liitettävä tarvittaessa terveydenhuoltolain perusteella kotiin järjestettäviä terveydenhuollon palveluita taikka sosiaalihuoltolain tai muiden lakien perusteella järjestettäviä palveluita siten, että ne muodostavat henkilön yksilöllisten tarpeiden mukaisen palvelukokonaisuuden.

Asumisen tuki voidaan järjestää yksittäiseen asuntoon tai ryhmämuotoisesti toteutettuun asumiseen. Asumisen tukea on järjestettävä vammaisen henkilön yksilöllisen tarpeen mukainen määrä ensisijaisesti vammaisen henkilön toivomalla toteuttamistavalla. Asumisen tuki on toteutettava siten, että vammaisen henkilön itsemääräämisoikeus, osallisuus ja yksityisyys toteutuvat.

Tarvittavan asumisen tuen sisällöstä, määrästä ja toteutustavasta päätettäessä on otettava huomioon vammaisen henkilön asiakassuunnitelmaan kirjattu yksilöllinen tuen tarve ja toivomukset sekä asumisen tuen merkitys vammaisen henkilön itsenäiselle elämälle. Asumisen tuen sisältö, määrä ja toteuttamistapa on kirjattava päätökseen.

19 §

Lapsen asumisen tuki

Lapsen asumisen tuen järjestämiseen sovelletaan tämän pykälän lisäksi, mitä asumisen tuesta 18 §:ssä säädetään. Lapsen asumisen tuen tarkoitus on turvata lapsen mahdollisuus asua kotona oman perheensä kanssa. Vammaiselle lapselle ja hänen perheelleen on järjestettävä sellainen asumisen tuki, joka mahdollistaa lapselle hänen ikäänsä ja kehitysvaiheeseensa nähden tarpeellisen hoidon ja huolenpidon, osallisuuden sekä turvallisen kasvuympäristön. Lapsen ja perheen tarvitsemia palveluita on järjestettävä tarvittaessa vuorokaudenajasta riippumatta.

Lapsen asumisen tuki voidaan järjestää vammaispalveluna kodin ulkopuolella vain, jos lapsen ei ole mahdollista asua kotona oman perheensä kanssa lapselle ja hänen perheelleen järjestetystä yksilöllisestä avusta ja tuesta huolimatta. Silloin, kun lapsen huostaanoton ja sijaishuollon edel-

Valiokunnan mietintö StVM 52/2022 vp

lytykset täyttyvät, lapsen sijoittaminen kodin ulkopuolelle tehdään lastensuojelulain (417/2007) perusteella.

Lapsen huoltajat voivat tehdä hakemuksen lapsen asumisen tuesta kodin ulkopuolella. Sosiaalityöntekijä arvioi yhteistyössä huoltajien kanssa, miten lapsen asumisen tuki voidaan järjestää lapsen edun mukaisesti. Vaadittavasta monialaisesta yhteistyöstä säädetään sosiaalihuoltolain 41 §:ssä. Palveluprosessissa on oltava lapsen tarpeiden edellyttämä asiantuntemus. Päätös lapsen asumisen tuesta kodin ulkopuolella edellyttää huoltajien suostumusta ja lapsen mielipiteen selvittämistä. Lapsen mielipiteen selvittämisessä noudatetaan, mitä 20 §:ssä säädetään.

Lapsen asumisen tuki kodin ulkopuolella voidaan järjestää perhehoitona tai enintään seitsemän lapsen ryhmäkodissa. Ryhmäkodin kokoa koskevasta rajoituksesta voidaan poiketa vain, jos lapsen etu sitä edellyttää.

Lapsella on oikeus hänen kehityksensä kannalta tärkeisiin, jatkuviin ja turvallisiin ihmissuhteisiin. Lapsen asumisen tuki on järjestettävä niin, että sillä tuetaan lapsen ihmissuhteita. Lapsen asuessa kodin ulkopuolella on kiinnitettävä erityistä huomiota ihmissuhteiden jatkuvuuteen ja lapsen oikeuteen pitää yhteyttä hänelle läheisiin henkilöihin. (Uusi 5 mom.)

Lapsen kodin ulkopuolella järjestettävästä asumisen tuesta perittävästä asiakasmaksusta säädetään sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetussa laissa (734/1992).

20 § (Uusi)

Lapsen mielipiteen selvittäminen päätettäessä lapsen asumisen tuesta kodin ulkopuolella

Lapsen asumista kodin ulkopuolella toteutettaessa on selvitettävä lapsen toivomukset ja mielipide sekä otettava ne huomioon lapsen iän ja kehitystason edellyttämällä tavalla. Lapsen mielipide on selvitettävä hienovaraisesti sekä siten, että tästä ei aiheudu tarpeettomasti haittaa lapsen ja hänen vanhempiensa tai muiden läheisten ihmisten välisille suhteille. Lasta on tarvittaessa tuettava mielipiteen muodostamisessa ja ilmaisemisessa. Lapsen on voitava käyttää itselleen soveltuvaa kieltä tai kommunikointikeinoja. Lapsen mielipiteen selvittämisen tapa ja pääasiallinen sisältö on kirjattava lasta koskeviin asiakasasiakirjoihin.

Lapsen mielipide voidaan jättää selvittämättä vain, jos selvittäminen vaarantaisi lapsen terveyttä tai kehitystä tai, jos se on muutoin ilmeisen tarpeetonta.

Mielipiteen selvittämisen ja kuulemisen yhteydessä lapselle ei saa antaa sellaisia tietoja, jotka vaarantavat hänen kehitystään tai ovat vastoin lapsen muuta erittäin tärkeää yksityistä etua.

21 § (Uusi)

Lapsen sivistykselliset oikeudet lapsen asuessa kodin ulkopuolella

Kodin ulkopuolella asuvan lapsen oikeudesta varhaiskasvatukseen ja opetukseen säädetään varhaiskasvatuslaissa, perusopetuslaissa sekä oppivelvollisuuslaissa (1214/2020). Lapsen asiakassuunnitelmaan on kirjattava, miten hänen varhaiskasvatuksensa, perusopetuksensa, oppivelvollisuuslaissa tarkoitettu koulutus tai muu opetus järjestetään lapsen asuessa kodin ulkopuolella.

Sosiaalityöntekijän on yhdessä lapsen huoltajan kanssa tehtävä yhteistyötä varhaiskasvatuksen, perusopetuksen tai muun lapsen opetuksen tai koulutuksen järjestäjän kanssa lapsen asuessa kodin ulkopuolella.

Valiokunnan mietintö StVM 52/2022 vp

Lapsen hoidosta ja kasvatuksesta kodin ulkopuolella vastaavan henkilön tulee toimia yhteistyössä varhaiskasvatuksen, perusopetuksen tai muun lapsen opetuksen tai koulutuksen järjestäjän kanssa.

22 §

Esteettömän asumisen tuki

Vammaisella henkilöllä on oikeus saada kohtuullinen tuki esteettömään asumiseen, jos hän tarvitsee sitä voidakseen asua vakituksessa asunnossaan.

Hyvinvointialueen on järjestettävä esteettömän asumisen tukea:

- 1) asunnon muutostöihin;
- 2) esteiden poistamiseen asunnon välittömästä lähiympäristöstä;
- 3) esteettömän asumisen mahdollistaviin välineisiin ja muihin teknisiin ratkaisuihin;
- 4) esteettömän asumisen suunnitteluun.

Hyvinvointialue voi myös antaa välineitä ja muita teknisiä ratkaisuja korvauksetta vammaisen henkilön käyttöön.

Esteettömän asumisen tukea on järjestettävä vuoroasumistilanteissa lapsen virallisen asuinpaikan lisäksi toisen vanhemman asuntoon. Tukea on järjestettävä erityisen painavasta syystä myös palveluyksikössä olevaan asuntoon.

23 §

Esteettömän asumisen tuen toteuttaminen

Hyvinvointialue voi tuottaa esteettömän asumisen tuen hyvinvointialueesta annetun lain 9 §:n 1 momentissa tarkoitetulla tavalla tai myöntää vammaiselle henkilölle kohtuullisen korvauksen esteettömän asumisen toteuttamisesta.

Jos vammainen henkilö haluaa itse toteuttaa esteettömän asumisen, hyvinvointialueen on suunnitelman saatuaan pyynnöstä annettava hänelle ilman aiheetonta viivytystä arvio korvattavista kohtuullisista kustannuksista. Vammaisen henkilön on haettava korvausta esteettömän asumisen toteuttamisesta aiheutuviin kustannuksiin hyvinvointialueelta kuuden kuukauden kuluessa ensimmäisen kustannuserän syntymisestä. Määräajasta on kuitenkin poikettava, jos hakemuksen viivästymiselle on hyväksyttävä syy.

Esteettömän asumisen tuen sisältö ja toteutustapa on kirjattava päätökseen. Vammaisen henkilön hakiessa korvausta esteettömän asumisen toteuttamisesta päätökseen on kirjattava myös korvattavat kustannukset. (Uusi 3 mom.)

24 §

Lyhytaikainen huolenpito

Oman perheen tai muun läheisen kanssa asuvalla vammaisella henkilöllä on oikeus saada lyhytaikaista huolenpitoa silloin, kun huolenpidosta vastaavat läheiset ovat omaan elämäänsä liittyvien velvoitteiden taikka levon tai virkistykseen tarpeen vuoksi lyhytaikaisesti estyneet huoleh-

Valiokunnan mietintö StVM 52/2022 vp

timasta vammaisesta henkilöstä, joka tarvitsee silloin apua tai tukea päivittäisissä toimissa tai valvontaa turvallisuuden vuoksi.

Lyhytaikaista huolenpitoa on oikeus saada myös, jos kunta ei järjestä perusopetuslain 48 b §:n perusteella sellaista aamu- ja iltapäivätoimintaa, joka vastaa vammaisen lapsen yksilöllisiin tarpeisiin. (Uusi 2 mom.)

Lyhytaikaisen huolenpidon tarkoitus on turvata vammaisen henkilön lyhytaikainen avun ja tuen saaminen, jotta vammaisesta henkilöstä huolehtivat läheiset voivat hoitaa omaan elämäänsä liittyvät velvoitteet ja huolehtia hyvinvoinnistaan.

Lyhytaikaista huolenpitoa voidaan toteuttaa henkilökohtaisena tai ryhmässä annettavana palveluna taikka osana muuta palvelua. Lyhytaikainen huolenpito on toteutettava siten, että se tukee vammaisen henkilön osallisuutta hänen ikänsä ja kehitysvaiheensa edellyttämällä tavalla.

Lyhytaikaisen huolenpidon määrästä ja toteutustavasta päätettäessä on otettava huomioon vammaisen henkilön asiakassuunnitelmaan kirjattu avun, tuen ja huolenpidon tarve, vammaisen henkilön toivomukset sekä perheen tilanne kokonaisuudessaan. Lyhytaikaisen huolenpidon sisältö, määrä ja toteuttamistapa on kirjattava päätökseen.

Kunta voi tuottaa lyhytaikaista huolenpitoa siltä osin, kuin se on hyvinvointialueen ja kunnan tehtäväkokonaisuuksien toteuttamisen kannalta tarkoituksenmukaista. (6 mom. ent. 5 mom.)

25 §

Päivätoiminta

Vammaisella henkilöllä on oikeus osallistua päivätoimintaan, jos hän on kansaneläkelain (568/2007) 10 §:n 1 momentissa säädettyä vanhuuseläkeikää nuorempi, hän tarvitsee päivittäistä osallisuuden tukea eikä hän pysty osallistumaan sosiaalihuoltolain (710/1982) 27 e §:n perusteella järjestettyyn työtoimintaan tai 27 d §:n mukaiseen työllistymistä tukevaan toimintaan taikka toiminta ei vastaa vammaisen henkilön yksilöllisiin tarpeisiin. Edellä säädetystä poiketen vammaisen henkilö, joka tekee ansiotyötä taikka osallistuu työtoimintaan tai työllistymistä tukevaan toimintaan, voi osallistua osittain myös päivätoimintaan, jos se edistää vammaisen henkilön osallisuutta tai työllistymisen mahdollisuuksia.

Päivätoiminnan tarkoitus on tukea vammaisen henkilön sosiaalista vuorovaikutusta ja osallisuutta sekä toimintakykyä ja omia vahvuuksia.

Vammaisella henkilöllä on oikeus saada maksuttomat matkat päivätoimintaan, jos hänellä on erityisiä vaikeuksia liikkumisessa eikä hän pysty itsenäisesti käyttämään julkista joukkoliikennettä ilman kohtuuttoman suuria vaikeuksia. (Uusi 3 mom.)

26 §

Päivätoiminnan toteuttaminen

Päivätoiminnan on vastattava vammaisen henkilön asiakassuunnitelmaan kirjattuihin yksilöllisiin tarpeisiin. Päivätoimintaa on järjestettävä viitenä päivänä viikossa, ellei pienempi määrä riitä vastaamaan vammaisen henkilön tarpeisiin.

Päivätoiminta voidaan toteuttaa henkilökohtaisena tai ryhmässä annettavana palveluna taikka osana muuta palvelua.

Palvelun sisältö, määrä ja toteuttamistapa on kirjattava päätökseen. (Uusi 3 mom.)

Valiokunnan mietintö StVM 52/2022 vp

27 § (Uusi)

Kehitysvammaisten henkilöiden työtoiminta

Kehitysvammaisten erityishuollosta annetun lain (519/1977) 1 §:ssä tarkoitetulla kehitysvammaisella henkilöllä on oikeus osallistua työtoimintaan, jos sosiaalihuoltolain (710/1982) 27 e §:n perusteella järjestetty työtoiminta tai 27 d §:n mukainen työllistymistä tukeva toiminta ei vastaa kehitysvammaisen henkilön yksilöllisiin tarpeisiin.

Työtoiminnan tarkoitus on tukea kehitysvammaisen henkilön toiminta- ja työkykyä sekä edistää hänen pääsyä työelämään. Työtoiminnalla tuetaan kehitysvammaisen henkilön omia vahvuuksia työelämään osallistumisessa.

Työtoimintaan osallistuvalla kehitysvammaisella henkilöllä on oikeus saada maksuttomat matkat työtoimintaan, jos hänellä on erityisiä vaikeuksia liikkumisessa eikä hän pysty itsenäisesti käyttämään julkista joukkoliikennettä ilman kohtuuttoman suuria vaikeuksia.

28 §

Liikkumisen tuki

Vammaisella henkilöllä on oikeus saada tarvitsemansa kohtuullinen liikkumisen tuki, jos hänellä on erityisiä vaikeuksia liikkumisessa eikä hän pysty itsenäisesti käyttämään julkista joukkoliikennettä ilman kohtuuttoman suuria vaikeuksia.

Liikkumisen tukea on järjestettävä työ- ja opiskelumatkoihin sekä työllistymistä tukevan toiminnan, työtoiminnan ja muun tavanomaisen elämän matkoihin. Liikkumisen tukea on lisäksi järjestettävä tarvittaessa valmennuksen, erityisen osallisuuden tuen, tuetun päätöksenteon, vaativan moniammatillisen tuen ja lyhytaikaisen huolenpidon matkoihin.

Liikkumisen tuen toteuttamistapaa, määrää ja alueellista laajuutta arvioitaessa on otettava huomioon vammaisen henkilön asiakassuunnitelmaan kirjattu liikkumisen tuen tarve, muut käytettävissä olevat palvelut ja toimintaympäristön esteettömyys. Liikkumisen tuen toteuttamistapa, määrä ja alueellinen laajuus on kirjattava päätökseen.

29 §

Liikkumisen tuen toteuttamistavat

Vammaisen henkilön liikkumisen tuki voidaan toteuttaa:

- 1) kuljetuspalveluna;
- 2) henkilökohtaisen avun avulla;
- 3) saattajan avulla;
- 4) antamalla taloudellisena tukena henkilön käyttöön auto tai muu hänelle soveltuva kulkuneuvo;
- 5) myöntämällä auton tai muun kulkuneuvon hankintaan taloudellista tukea;
- 6) muulla soveltuvalla tavalla.

Liikkumisen tuki voidaan toteuttaa yhdellä tai useammalla eri toteuttamistavalla.

Hyvinvointialueella on oltava käytettävissä liikkumisen tuen toteuttamistavoista vähintään henkilökohtainen apu sekä kuljetuspalvelu ja siihen tarvittaessa liitettävä saattajan apu tai tuki.

Valiokunnan mietintö StVM 52/2022 vp

Hyvinvointialue voi antaa vammaisen henkilön käyttöön auton tai muun kulkuneuvon taikka myöntää auton tai muun kulkuneuvon hankintaan tukea, jos vammaisen henkilön liikkumisen tuen tarve on runsasta.

Kuljetuspalvelumatkoja voidaan yhdistellä toteutettavaksi samalla kulkuvälineellä, jollei siitä aiheudu matkustusajan kohtuutonta pitenemistä tai muuta kohtuutonta haittaa vammaiselle henkilölle.

30 §

Liikkumisen tuen määrä

Vammaisella henkilöllä on oikeus saada liikkumisen tukea työ- ja opiskelumatkoihin sekä työllistymistä tukevan toiminnan, työtoiminnan, valmennuksen, erityisen osallisuuden tuen, tuetun päätöksenteon, vaativan moniammatillisen tuen ja lyhytaikaisen huolenpidon matkoihin välttämättä tarvitsemansa määrä. Muun tavanomaisen elämän matkoihin on oikeus saada liikkumisen tukea vähintään 18 yhdensuuntaista matkaa kuukaudessa, ellei vammaisen henkilö hae tätä pienempää määrää matkoja. Vammaisella henkilöllä on oikeus tehdä matkan aikana kohtuullinen pysähdys tai poikkeama asiointia varten.

Hyvinvointialue voi vammaisen henkilön hakemuksesta toteuttaa liikkumisen tuen joko kokonaan tai osittain siten, että sen määrä perustuu matkojen määrän sijaan euromäärään tai kilometri- ja euromäärään. Euromäärää tai kilometri- ja euromäärää määriteltäessä on otettava mahdollisuuksien mukaan huomioon vammaisen henkilön aiemmin liikkumiseen käyttämä kilometrimäärä tai euromäärä ja se, miten tämä määrä vastaa vammaisen henkilön tarpeisiin. Hyvinvointialueen on huolehdittava siitä, että vammaisen henkilön oikeus liikkumisen tukeen toteutuu toteuttamistavasta riippumatta. Vammaisella henkilöllä on hakemuksesta oikeus siirtyä matkojen määrään perustuvaan liikkumisen tukeen.

Hyvinvointialue voi vammaisen henkilön hakemuksesta päättää liikkumisen tuen jaksottamisesta korkeintaan yhden vuoden ajalle.

Jos hyvinvointialue on antanut taloudellisenä tukena vammaisen henkilön käyttöön auton tai muun kulkuneuvon taikka myöntänyt taloudellista tukea auton tai muun kulkuneuvon hankintaan, vammaisella henkilöllä on oikeus lisäksi saada muuta liikkumisen tukea vähintään 24 yhdensuuntaista matkaa vuodessa, ellei vammaisen henkilö hae tätä pienempää määrää matkoja.

31 §

Liikkumisen tuen laajuus

Työ- ja opiskelumatkojen laajuutta arvioitaessa on otettava huomioon vammaisen henkilön yhdenvertainen oikeus työntekoon ja opiskeluun sekä vammaisen henkilön yksilöllinen liikkumisen tuen tarve.

Muita kuin työ- ja opiskelumatkoja voi tehdä oman asuinkunnan alueella, oman asuinkunnan ja toiminnallisten lähikuntien välillä sekä oman asuinkunnan ja oman elämän kannalta merkittävien kuntien välillä. Toiminnallisella lähikunnalla tarkoitetaan lähintä mahdollista kuntaa, josta vammaisen henkilön tarvitsema palvelu on saatavissa. Oman elämän kannalta merkittäväällä kunnalla tarkoitetaan kuntaa, jossa vammaisella henkilöllä on tarve käydä toistuvasti perhe- tai ystä-

Valiokunnan mietintö StVM 52/2022 vp

vyysuhteen, vapaa-ajan asunnon tai muun vastaavan syyn vuoksi. Erityisestä syystä kertaluonteisia muita kuin työ- ja opiskelumatkoja voi tehdä myös muiden kuntien alueelle. (Uusi 2 mom.)

Euromäärään sekä kilometri- ja euromäärään perustuvia matkoja voi tehdä koko maan alueella. (Uusi 3 mom.)

32 §

Taloudellinen tuki

Hyvinvointialue voi korvata puolet teknisten ratkaisujen ja muiden kuin lääkinnällisen kuntoutuksen välineiden hankkimisesta aiheutuvista kohtuullisista kustannuksista, jos vammaisen henkilö tarvitsee niitä:

- 1) päivittäisissä toimissa;
- 2) liikkumisessa;
- 3) vuorovaikutuksessa; tai
- 4) vapaa-ajan toiminnoissa.

Hyvinvointialue korvaa kokonaan toimintarajoitteen edellyttämät välttämättömät ja kohtuulliset muutostyöt, jotka tehdään vakiomalliseen välineeseen tai muuhun tekniseen ratkaisuun sekä autoon tai muuhun kulkuvälineeseen.

Taloudellista tukea on haettava kuuden kuukauden kuluessa siitä, kun vammaisen henkilö on saanut auton tai muun välineen tai teknisen ratkaisun haltuunsa. Määräajasta on kuitenkin poikettava, jos hakemuksen viivästymiselle on hyväksyttävä syy.

Hyvinvointialue voi myös antaa taloudellisena tukena korvauksetta vammaisen henkilön käyttöön teknisiä ratkaisuja ja muita kuin lääkinnällisen kuntoutuksen välineitä.

33 § (Uusi)

Taloudellinen tuki hengityslaitteen varassa elävälle henkilölle

Hengityslaitteen varassa elävällä henkilöllä tarkoitetaan henkilöä, jonka elämän ylläpitäminen edellyttää henkitorviavanteen kautta toteutettavaa tai muuta pysyvää taikka pitkäaikaista ympärivuorokautisesti laitteen avulla toteutettavaa hengitystukihoitoa.

Hengityslaitteen varassa elävällä henkilöllä on oikeus saada taloudellista tukea ylläpitokustannuksiinsa silloin, kun hän ei ole terveydenhuollon laitoshoidossa. Taloudellisena tukena myönnetään 1 400 euroa kuukaudessa.

Jos henkilöllä on oikeus saada yleisestä asumistuesta annetussa laissa (938/2014) tai eläkkeensaajan asumistuesta annetussa laissa (571/2007) tarkoitettua asumistukea taikka opintotukilaissa (65/1994) tarkoitettua asumislisää, hänen on haettava ensisijaisesti niitä 2 momentissa tarkoitettuun taloudelliseen tukeen nähden. Tällöin henkilölle myönnettävästä taloudellisesta tuesta vähennetään henkilön saama asumistuki tai -lisä. Jos henkilö kuuluu useamman henkilön ruokakuntaan, joka saa yleistä asumistukea, vähennetään henkilölle myönnettävästä taloudellisesta tuesta osuus, joka lasketaan jakamalla ruokakunnalle maksettava yleinen asumistuki ruokakunnan jäsenten määrällä. Lisäksi henkilölle maksettavasta taloudellisesta tuesta voidaan vähentää 50 e kultakin vuorokaudelta, jolloin henkilö on ollut lyhytaikaisessa terveydenhuollon laitoshoidossa, jos henkilölle on maksettu taloudellista tukea myös tältä ajalta.

Valiokunnan mietintö StVM 52/2022 vp

Edellä 2 ja 3 momentissa säädettyjä euromääriä tarkistetaan sosiaali- ja terveysministeriön asetuksella joka toinen vuosi kansaneläkeindeksistä annetun lain (456/2001) 2 §:ssä tarkoitetun kansaneläkeindeksin muutoksen mukaisesti. Laskennan perusteena käytetään kansaneläkeindeksin sitä pistelukua, jonka mukaan tarkistusvuoden tammikuussa maksettavina olleiden kansaneläkkeiden suuruus on laskettu. Tarkistusvuosi on se vuosi, jota seuraavan vuoden alusta indeksitarkistus toteutetaan. Indeksien mukainen euromäärä pyöristetään lähimpään 0,1 euroon. Indeksillä tarkistettu euromäärä tulee voimaan tarkistusvuotta seuraavan vuoden alusta.

34 §

Muut palvelut ja tukitoimet

Hyvinvointialue voi järjestää tämän lain perusteella myös muita lain tarkoituksen toteuttamiseksi tarvittavia palveluita ja taloudellisia tukitoimia.

3 luku

Muutoksenhaku

35 §

Oikaisuvaatimus

Tämän lain nojalla annettuun päätökseen saa vaatia oikaisua. Oikaisuvaatimukseen sovelletaan, mitä hallintolaissa (434/2003) säädetään.

36 §

Muutoksenhaku hallintotuomioistuimeen

Muutoksenhaussa hallintotuomioistuimeen sovelletaan, mitä oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetussa laissa (808/2019) säädetään.

4 luku

Erinäiset säännökset

37 §

Valvonta

Omavalvonnasta ja viranomaisvalvonnasta säädetään järjestämislain 6 luvussa.

Valiokunnan mietintö StVM 52/2022 vp

38 §

Palveluista perittävät maksut

Palveluista perittävistä maksuista säädetään sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetussa laissa.

39 §

Ulosmittauskielto

Taloudellista tukea, joka on myönnetty 32, 33 tai 34 §:n perusteella, ei saa ulosmitata. Myöskään välinettä tai muuta teknistä ratkaisua, jonka hankkimiseen on myönnetty 32, 33 tai 34 §:n perusteella taloudellista tukea, ei saa ulosmitata.

40 §

Vakuutuslaitoksen korvaus

Jos vakuutuslaitoksen tulee suorittaa vammaiselle henkilölle korvausta työtapaturma- ja ammattitautilain (459/2015), maatalousyrittäjän työtapaturma- ja ammattitautilain (873/2015), sotilasvammalain (404/1948), sotilastapaturman ja palvelussairauden korvaamisesta annetun lain (1521/2016), tapaturman ja palvelussairauden korvaamisesta kriisinhallintatehtävässä annetun lain (1522/2016), sotilaallisesta kriisinhallinnasta annetun lain (211/2006), liikennevakuutuslain (460/2016) tai näitä vastaavan aikaisemman lain nojalla ja hyvinvointialue on antanut hänelle samaan tarkoitukseen ja samaan aikaan kohdistuvia tässä laissa tarkoitettuja palveluita tai tukitoimia, siirtyy oikeus korvaukseen hyvinvointialueelle tilitystä vastaan sellaisena kuin vakuutuslaitoksen olisi tullut suorittaa korvaus vammaiselle henkilölle, jollei hyvinvointialue olisi tätä palvelua tai tukitoimia antanut. Hyvinvointialueen oikeudesta korvaukseen liikennevakuutuslain perusteella korvattavasta kuntoutuksesta annetun lain (626/1991) perusteella säädetään erikseen.

Jos 1 momentissa tarkoitettu tilitys on tullut korvauksenmaksajan tietoon niin myöhään, että muun lain mukainen korvaus on jo suoritettu vammaiselle henkilölle, hyvinvointialueella on oikeus periä tätä korvausta vastaava määrä takaisin vammaiselta henkilöltä. Korvauksen takaisinperimiseen sovelletaan toimeentulotuesta annetun lain (1412/1997) 21 §:ää ja 22 §:n 2 ja 3 momenttia.

Hakemus takaisinperinnästä on tehtävä hallinto-oikeudelle kolmen vuoden kuluessa siitä, kun vakuutuslaitoksen korvaus on maksettu.

Mitä tässä pykälässä säädetään hyvinvointialueista, sovelletaan Ahvenanmaan maakunnassa Ahvenanmaan maakunnan kuntiin.

Valiokunnan mietintö StVM 52/2022 vp

5 luku

Voimaantulo

41 §

Voimaantulo

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Sen 14 ja 15 § tulevat kuitenkin voimaan vasta 1 päivänä tammikuuta 2025.

Tällä lailla kumotaan vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista annettu laki (380/1987), jäljempänä kumottu laki.

Jos muualla lainsäädännössä viitataan kumottuun lakiin, viittauksen on katsottava tarkoittavan tätä lakia.

42 §

Siirtymäsäännökset

Poiketen siitä, mitä 12 §:n 4 momentissa säädetään, vammaiselle henkilölle on järjestettävä erityistä osallisuuden tukea vähintään 10 tuntia kuukaudessa ennen 1 päivää tammikuuta 2025 ja vähintään 20 tuntia kuukaudessa ennen 1 päivää tammikuuta 2026.

Tämän lain voimaan tullessa vireillä olleet hakemukset on käsiteltävä noudattaen tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä. Tämän lain voimaan tullessa vireillä ollut muutoksenhakuasia käsitellään loppuun noudattaen tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä.

Kumotun lain perusteella tehdyt päätökset pysyvät voimassa päätöksiin merkityn voimassaoloajan, kuitenkin enintään kolme vuotta tämän lain voimaantulosta. Päätökset on kuitenkin saatettava tämän lain mukaisiksi vammaisen henkilön aloitteesta aina tai hyvinvointialueen aloitteesta silloin, kun vammaisen henkilön palvelutarve sitä edellyttää.

Edellä 33 §:n 2 ja 3 momentissa säädetyt euromäärät vastaavat kansaneläkeindeksin sitä pistelukua, jonka mukaan vuoden 2023 tammikuussa maksettavina olleiden kansaneläkkeiden suuruus on laskettu. Mainitut euromäärät tarkistetaan kansaneläkeindeksin muutoksen mukaisesti ensimmäisen kerran vuonna 2025, ja tarkistettut euromäärät tulevat voimaan vuoden 2026 alusta. (Uusi 4 mom.)

2.

Laki

kehitysvammaisten erityishuollosta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan kehitysvammaisten erityishuollosta annetun lain (519/1977) 15 ja 16 §, 2 luku, 32 §:n 2 momentti, 34—36 §, 8 luku sekä 71, 74, 75, 76, 77, 79, 80, 81 a ja 86 §, sellaisina kuin niistä ovat 15, 34, 36, 74, 75, 76, 77, 79, 80 ja 81 a § laissa 609/2022, 16 § osaksi laeissa 702/1982, 96/1991 ja 609/2022, 32 §:n 2 momentti laissa 381/2016, 35 § laissa 26/1984 sekä 71 § laissa 1649/2015,

muutetaan 1 §:n 2 momentti, 2, 9 ja 31 §, 32 §:n 1 momentin johdantokappale ja 3 momentti, 33, 37—39 ja 42 a §, 42 b §:n 1—3 momentti, 42 m §:n 1 momentti, 42 n §:n 3 momentti, 42 q §, 81 b §:n 1 momentin 1 ja 2 kohta ja 82 §,

sellaisina kuin ne ovat 1 §:n 2 momentti laissa 1369/1996, 9 ja 39 § laissa 609/2022, 2 § osaksi laeissa 26/1984, 1369/1996 ja 1166/2022, 31 § ja 32 §:n 3 momentti osaksi laeissa 609/2022 ja 1166/2022, 32 §:n 1 momentin johdantokappale, 42 a §, 42 m §:n 1 momentti, 42 n §:n 3 momentti, 42 q § sekä 81 b §:n 1 momentin 1 ja 2 kohta laissa 381/2016, 33, 37 ja 38 § laissa 1166/2022, 42 b §:n 1—3 momentti osaksi laeissa 381/2016 ja 1166/2022 sekä 82 § laeissa 1539/2009 ja 609/2022, sekä

lisätään 1 §:ään, sellaisena kuin se on laeissa 1369/1996 ja 381/2016, uusi 3 momentti ja 81 b §:n 1 momenttiin, sellaisena kuin se on laeissa 381/2016 ja 609/2022, uusi 1 a kohta seuraavasti:

1 §

Edellä 1 momentissa tarkoitettulle henkilölle järjestetään hänen vammaisuutensa aiheuttaman toimintarajoitteen edellyttämiä sosiaalipalveluja ensisijaisesti sosiaalihuoltolain (1301/2014) ja vammaispalvelulain (/) perusteella sekä terveyspalveluja terveydenhuoltolain (1326/2010) perusteella.

Erityishuollon tarkoituksena on tukea 1 momentissa tarkoitettun henkilön itsenäistä elämää ja itsemääräämisoikeuden toteutumista sekä turvata hänen yksilöllisen tarpeensa ja etunsa mukainen, riittävä ja laadultaan hyvä vammaispalvelulain 16 §:ssä tarkoitettu vaativa moniammatillinen tuki.

2 §

Erityishuoltoon kuuluu:

1) vammaispalvelulain 16 §:ssä tarkoitettu vaativa moniammatillinen tuki, jota toteutetaan 9 §:ssä tarkoitettussa vaativan moniammatillisen tuen yksikössä osana sosiaalihuoltolain

Valiokunnan mietintö StVM 52/2022 vp

21 c §:ssä tarkoitettua ympärivuorokautista palveluasumista tai 22 §:ssä tarkoitettuja laitospalveluja taikka terveydenhuoltolain 67 §:n 1 momentissa tarkoitettua kehitysvammapsykiatrian osastolla annettavaa erikoissairaanhoidtoa;

2) vaativan moniammatillisen tuen yksikössä suoritettavat tahdosta riippumattoman erityishuollon edellyttämät lääketieteelliset, psykologiset ja sosiaaliset tutkimukset;

3) vammaispalvelulain 16 §:ssä tarkoitettuun vaativaan moniammatilliseen tukeen liittyvä sosiaalihuoltolain (710/1982) 27 e §:ssä tarkoitettu työtoiminta ja vammaispalvelulain 25 §:ssä tarkoitettu päivätoiminta sekä vammaispalvelulain 27 §:ssä tarkoitettu työtoiminta.

9 §

Hyvinvointialueella tulee olla alueella esiintyvän tarpeen mukainen määrä vaativan moniammatillisen tuen yksiköitä.

Vaativan moniammatillisen tuen yksiköitä ovat sellaiset sosiaalihuoltolain 21 c §:ssä tarkoitettut ympärivuorokautisen palveluasumisen yksiköt ja 22 §:ssä tarkoitettut laitospalveluyksiköt sekä terveydenhuoltolain 67 §:n 1 momentissa tarkoitettut kehitysvammapsykiatrian osastot, joilla on käytettävissään riittävä lääketieteeseen, psykologian ja sosiaalityön asiantuntemus vaativan moniammatillisen tuen toteuttamista ja seuranta varten.

31 §

Erityishuollon antamiseen liittyvää päätöksentekoa varten hyvinvointialueella on oltava päätöksiä tekevä vaativan moniammatillisen tuen asiantuntijaryhmä, jonka jäsenenä on vähintään kolme hyvinvointialueen viranhaltijaa siten, että asiantuntijaryhmässä on edustettuna lääketieteeseen, psykologian ja sosiaalityön asiantuntemus.

Erityishuollon antamista koskeva hakemus tulee tehdä päätöksiä tekevälle vaativan moniammatillisen tuen asiantuntijaryhmälle. Asiantuntijaryhmä päättää erityishuollon antamisesta ja lopettamisesta.

32 §

Henkilö voidaan määrätä 9 §:ssä tarkoitettuun vaativan moniammatillisen tuen yksikköön tahdostaan riippumatta, jos:

Henkilön määräämisestä vaativan moniammatillisen tuen yksikköön tahdostaan riippumatta on tehtävä päätöksiä tekevälle vaativan moniammatillisen tuen asiantuntijaryhmälle kirjallinen hakemus. Hakemuksen on oikeutettu tekemään henkilön laillinen edustaja taikka hänen omaisensa tai muu läheisensä.

33 §

Jos päätöksiä tekevä vaativan moniammatillisen tuen asiantuntijaryhmä 32 §:ssä tarkoitettun hakemuksen ja muiden tarvittavien sosiaali- ja terveydenhuollon tutkimusten ja selvitysten johdosta katsoo olevan ilmeistä, että edellytykset henkilön määräämiselle vaativan moniammatillisen tuen yksikköön tahdostaan riippumatta ovat olemassa, asiantuntijaryhmän on määrättävä henkilö toimitettavaksi tutkimukseen vaativan moniammatillisen tuen yksikköön. Tutkimukseen määräämisestä on tehtävä kirjallinen päätös kiireellisissä tilanteissa viivytyksettä ja muulloin viimeistään seitsemän päivän kuluessa 32 §:ssä tarkoitettun hakemuksen saapumisesta. Ennen tutkimukseen määräämistä on selvítettävä henkilön oma mielipide. Henkilön ja hänen huoltajansa tai

Valiokunnan mietintö StVM 52/2022 vp

muun laillisen edustajansa kuulemisesta säädetään hallintolaissa (434/2003). Jollei täysi-ikäisellä henkilöllä ole laillista edustajaa, on sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetun lain (812/2000), jäljempänä sosiaalihuollon asiakaslaki, 9 §:n 1 momentissa tarkoitettussa tilanteessa henkilön palvelujen suunnitteluun ja toteuttamiseen osallistuvalla omaisella tai muulle läheiselle varattava tilaisuus tulla kuulluksi. Kuulemiseen sovelletaan, mitä hallintolaissa säädetään. Lisäksi alaikäisen henkilön vanhemmille ja henkilölle, jonka hoidossa ja kasvatuksessa alaikäinen on ollut välittömästi ennen tutkimukseen määräämistä, on varattava tilaisuus tulla kuulluksi. Kuulemiseen sovelletaan, mitä hallintolaissa säädetään.

Henkilöä voidaan pitää tutkittavana enintään 14 päivää tutkimukseen määräämistä koskevan päätöksen tekemisestä. Tutkittavana pitäminen on lopetettava heti, jos tutkimusaikana ilmenee, ettei henkilön määräämiseen vaativan moniammatillisen tuen yksikköön tahdostaan riippumatta ole edellytyksiä. Laillistetun lääkärin, laillistetun psykologin ja laillistetun sosiaalityöntekijän, jotka ovat virkasuhteessa ja perehtyneet kehitysvammahuoltoon, sekä tarvittaessa muiden sosiaali- tai terveydenhuollon ammattihenkilöiden on suoritettava henkilöä koskeva tutkimus. Tutkimusta suoritettaessa on otettava huomioon henkilön sosiaali- tai terveydenhuollon tarpeen taikka toimintakyvyn arviointia varten aiemmin tehdyt selvitykset. Tutkimusta suoritettaessa on selvitettävä lisäksi henkilön oma mielipide ja varattava henkilölle ja muille 1 momentissa tarkoitetuille tahoille tilaisuus tulla kuulluksi. Kuulemiseen sovelletaan, mitä hallintolaissa säädetään. Tutkimuksesta on laadittava tutkimuksen suorittaneiden lääkärin, psykologin ja sosiaalityöntekijän allekirjoittama tutkimuslausunto, jonka on sisällettävä perusteltu kannanotto siitä, ovatko edellytykset henkilön määräämiselle vaativan moniammatillisen tuen yksikköön tahdostaan riippumatta olemassa.

Kun tutkimus on suoritettu, päätöksiä tekevän vaativan moniammatillisen tuen asiantuntijaryhmän on päätettävä, määrätäänkö henkilö vaativan moniammatillisen tuen yksikköön tahdostaan riippumatta. Päätös on tehtävä kirjallisesti viimeistään 14 päivän kuluessa tutkimukseen määräämistä koskevan päätöksen tekemisestä. Päätöksen on sisällettävä perusteltu kannanotto siitä, ovatko edellytykset henkilön määräämiselle vaativan moniammatillisen tuen yksikköön tahdostaan riippumatta olemassa. Päätös henkilön määräämisestä vaativan moniammatillisen tuen yksikköön tahdostaan riippumatta on välittömästi, kuitenkin viimeistään 14 päivän kuluessa sen tekemisestä, alistettava hallinto-oikeuden vahvistettavaksi. Hallinto-oikeuden tulee käsitellä asia kiireellisenä.

37 §

Jos vaativan moniammatillisen tuen yksikköön tahdostaan riippumatta määrättyä henkilöä tutkittaessa tai hänen hoitoaan ja huolenpitoaan järjestettäessä käy ilmi, että edellytykset määrätä henkilö vaativan moniammatillisen tuen yksikköön tahdostaan riippumatta puuttuvat, päätöksiä tekevän vaativan moniammatillisen tuen asiantuntijaryhmän tai mielenterveyslain (1116/1990) 19 §:n 2 momentissa tarkoitettussa tilanteessa Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitoksen on vaativan moniammatillisen tuen asiantuntijaryhmän esityksestä heti tehtävä päätös tahdostaan riippumattoman erityishuollon lopettamisesta.

38 §

Henkilöä voidaan pitää vaativan moniammatillisen tuen yksikössä tahdostaan riippumattomaan erityishuoltoon määräämistä koskevan päätöksen nojalla enintään puolen vuoden ajan. Jos ennen tämän määräajan päättymistä näyttää ilmeiseltä, että edellytykset henkilön määräämiselle vaativan moniammatillisen tuen yksikköön tahdostaan riippumatta ovat edelleen olemassa, henkilölle

Valiokunnan mietintö StVM 52/2022 vp

on tehtävä ilman erillistä tutkimukseen määrittämistä koskevaa päätöstä 33 §:n 2 momentissa tarkoitetulla tavalla uusi tutkimus ja hänestä on annettava uusi tutkimuslausunto. Tahdosta riippumattoman erityishuollon jatkamisesta vaativan moniammatillisen tuen yksikössä enintään puolen vuoden ajan on päätettävä 33 §:n 3 momentin mukaisesti kirjallisella päätöksellä ennen kuin puoli vuotta on kulunut tahdosta riippumattomaan erityishuoltoon määrittämisestä. Päätöksen alistamiseen hallinto-oikeudelle sovelletaan 33 §:n 3 momenttia. Tämän jälkeen tahdosta riippumattoman erityishuollon jatkamisen edellytykset on selvitettävä vastaavalla tavalla vähintään puolen vuoden välein.

Vaativan moniammatillisen tuen yksikköön tahdosta riippumatta määrättyllä henkilöllä ja hänen laillisella edustajallaan on oikeus saada tahdosta riippumattoman erityishuollon jatkamisen edellytykset päätöksiä tekevä vaativan moniammatillisen tuen asiantuntijaryhmän arvioitavaksi erityishuollon kestäessä myös ennen puolen vuoden enimmäisajan täyttymistä. Jollei täysi-ikäisellä henkilöllä ole laillista edustajaa, on mainittu oikeus sosiaalihuollon asiakaslain 9 §:n 1 momentissa tarkoitetuissa tilanteissa henkilön lisäksi hänen palvelujensa suunnitteluun ja toteuttamiseen osallistuvalla omaisellaan tai muulla läheisellään. Jos aiemmin tehdystä arvioinnista on kulunut alle kuukausi ja on ilmeistä, että muutosta henkilön tilassa ei ole tapahtunut, voidaan arvio jättää tekemättä. Arvion tekemättä jättämisen peruste on kirjattava asiakasasiakirjoihin.

39 §

Erityishuoltoa järjestävän hyvinvointialueen on huolehdittava tahdosta riippumattomaan erityishuoltoon tai sitä edeltävään tutkimukseen määrätyn henkilön kuljetuksesta toimintayksiköiden välillä.

42 a §

Toimenpiteet itsenäisen suoriutumisen ja itsemääräämisoikeuden tukemiseksi

Erityishuollossa olevan henkilön asiakassuunnitelmaan on kirjattava toimenpiteet, joilla tuetaan ja edistetään henkilön itsenäistä suoriutumista ja itsemääräämisoikeuden toteutumista. Asiakassuunnitelma on tarkistettava tarvittaessa, kuitenkin vähintään kuuden kuukauden välein, ellei se ole ilmeisen tarpeetonta. Asiakassuunnitelmaa tarkistettaessa tulee erityisesti arvioida käytetyn rajoitustoimenpiteen vaikutusta asiakassuunnitelmaan.

Sen lisäksi, mitä sosiaalihuollon asiakasasiakirjoista annetun lain (254/2015) 3 luvussa säädetään, asiakassuunnitelman tulee sisältää tiedot:

1) toimenpiteistä henkilön itsenäisen suoriutumisen tukemiseksi ja edistämiseksi sekä itsemääräämisoikeuden vahvistamiseksi;

2) kohtuullisista mukautuksista henkilön täysimääräisen osallistumisen ja osallisuuden turvaamiseksi;

3) henkilön käyttämistä kommunikaatiomenetelmistä;

4) keinoista, joilla henkilön erityishuolto toteutetaan ensisijaisesti ilman rajoitustoimenpiteitä;

5) rajoitustoimenpiteistä, joita henkilön erityishuollossa arvioidaan jouduttavan käyttämään.

Asiakassuunnitelma on laadittava yhteistyössä erityishuollossa olevan henkilön ja hänen laillisen edustajansa tai sosiaalihuollon asiakaslain 9 §:n 1 momentissa tarkoitetuissa tilanteissa henkilön laillisen edustajan taikka hänen palvelujensa suunnitteluun ja toteuttamiseen osallistuvan omaisensa tai muun läheisensä kanssa, ellei siihen ole ilmeistä estettä.

Valiokunnan mietintö StVM 52/2022 vp

Vaativan moniammatillisen tuen yksikössä on oltava sen toimintaan ja erityishuollossa olevien henkilöiden erityisiin tarpeisiin nähden riittävä määrä sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöitä ja muuta henkilökuntaa.

Erityishuoltoa annettaessa on huolehdittava, että:

- 1) vaativan moniammatillisen tuen yksikön henkilökunta perehdytetään ja ohjeistetaan työmenetelmiin ja keinoihin, joiden avulla tuetaan ja edistetään erityishuollossa olevien henkilöiden itsenäistä suoriutumista ja itsemääräämisoikeuden toteutumista;
- 2) vaativan moniammatillisen tuen yksikön henkilökuntaan kuuluvat sosiaali- tai terveydenhuollon ammattihenkilöt koulutetaan rajoitustoimenpiteiden käyttöä edellyttävien tilanteiden ennalta ehkäisemiseen ja rajoitustoimenpiteiden asianmukaiseen käyttämiseen;
- 3) vaativan moniammatillisen tuen yksikössä edistetään rajoitustoimenpiteille vaihtoehtoisten ja kuntouttavien toimintatapojen käyttöön ottamista;
- 4) erityishuollossa olevien henkilöiden itsenäistä suoriutumista ja itsemääräämisoikeutta tuetaan ja edistetään asianmukaisin kalustein, välinein ja tilaratkaisuin.

42 b §

Rajoitustoimenpiteiden käyttöä koskevien säännösten soveltamisala

Erityishuollossa voidaan jäljempänä säädetyin edellytyksin käyttää 42 f—42 n §:ssä tarkoitettuja rajoitustoimenpiteitä järjestettäessä vaativan moniammatillisen tuen palveluja 9 §:ssä tarkoitettussa vaativan moniammatillisen tuen yksikössä. Jäljempänä 42 n §:n 3 momentissa tarkoitettua muuta kuin lyhytkestoista poistumisen estämistä voidaan käyttää vain tahdosta riippumattomassa erityishuollossa.

Edellytyksenä rajoitustoimenpiteiden käytölle on lisäksi, että vaativan moniammatillisen tuen yksiköllä on käytettävissään riittävä lääketieteen, psykologian ja sosiaalityön asiantuntemus vaativan moniammatillisen tuen toteuttamista ja seuranta varten.

Jäljempänä 42 f—42 h ja 42 k §:ssä tarkoitettuja rajoitustoimenpiteitä voidaan käyttää 1 momentissa säädetyin lisäksi järjestettäessä erityishuollossa:

- 1) sosiaalihuoltolain (710/1982) 27 e §:ssä tarkoitettua työtoimintaa, joka järjestetään sosiaalihuollon toimintayksikössä, jossa on riittävä määrä sosiaali- tai terveydenhuollon ammattihenkilöitä; tai
 - 2) vammaispalvelulain 25 §:ssä tarkoitettua päivätoimintaa, joka järjestetään sosiaalihuollon toimintayksikössä, jossa on riittävä määrä sosiaali- tai terveydenhuollon ammattihenkilöitä.
-

Valiokunnan mietintö StVM 52/2022 vp

42 m §

Valvottu liikkuminen

Toimintayksikön henkilökuntaan kuuluva sosiaali- tai terveydenhuollon ammattihenkilö voi valvoa erityishuollossa olevan henkilön liikkumista toimintayksikössä, poistumista toimintayksiköstä ja liikkumista toimintayksikön tai sen yhteydessä olevan piha-alueen ulkopuolella, jos henkilö muutoin todennäköisesti vaarantaisi oman terveytensä tai turvallisuutensa taikka muiden henkilöiden terveyden tai turvallisuuden. Jolleivät muut keinot ole riittäviä, henkilön liikkumista voidaan valvoa henkilön ylle kiinnitettävän teknisen valvontalaitteen avulla, suunnitellusti saat-tajan avulla tai muulla vastaavalla tavalla. Henkilön liikkumista koskeva suunnitelma on kirjat-tava henkilön asiakassuunnitelmaan. Valvottaessa henkilön liikkumista on erityisesti huolehdit-tava siitä, ettei muiden henkilöiden liikkumisvapautta rajoiteta.

42 n §

Poistumisen estäminen

Tahdosta riippumattomaan erityishuoltoon määrätyn henkilön poistuminen voidaan estää muutoin kuin lyhytkestoisesti, jollei 42 m §:ssä tarkoitettu valvottu liikkuminen ole toimenpiteenä soveltuva tai riittävä. Enintään seitsemän päivää kestävästä poistumisen estämisestä tekee kirjallisen päätöksen toimintayksikön vastaava johtaja. Tätä pidemmästä, yhteensä enintään 30 päivää kestävästä poistumisen estämisestä tekee kirjallisen päätöksen virkasuhteessa oleva toimintayksikön vastaava johtaja tai, jos toimintayksikön vastaava johtaja ei ole virkasuhteessa, virkasuhteessa oleva sosiaalityöntekijä. Poistumisen estämistä koskevaa päätöstä tehtäessä on pyydetävä ja otettava huomioon 42 b §:n 2 momentissa tarkoitettujen asiantuntijoiden arviot henkilön poistumisen estämisestä. Lisäksi 42 b §:n 2 momentissa tarkoitettujen asiantuntijoiden on säännöllisesti seurattava ja arvioitava rajoitustoimenpiteen käyttöä. Poistumisen estämisen aikana tapahtuvaa henkilön ulkoilua ja muuta liikkumista koskeva suunnitelma on kirjattava henkilön asiakassuunnitelmaan. Poistumisen estämisen yhteydessä on erityisesti huolehdittava siitä, ettei muiden henkilöiden liikkumisvapautta rajoiteta.

42 q §

Asetuksenantovaltuus

Edellä 9 §:n 2 momentissa tarkoitettu riittävästä lääketieteen, psykologian ja sosiaalityön asiantuntemuksesta, 42 a §:n 4 momentissa tarkoitettu sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöiden ja muun henkilökunnan riittävydestä ja 42 a §:n 5 momentin 2 kohdassa tarkoitettu sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöiden koulutuksesta voidaan antaa tarkempia säännöksiä sosiaali- ja terveysministeriön asetuksella.

81 b §

Hallinto-oikeudelta saa hakea valittamalla muutosta:

Valiokunnan mietintö StVM 52/2022 vp

1) 31 §:n 2 momentissa tarkoitettuun päätökseen, joka koskee erityishuollon antamista tai lopettamista;

1 a) 33 §:n 1 momentissa tarkoitettuun kirjalliseen päätökseen, joka koskee henkilön määräämistä toimitettavaksi tutkimukseen;

2) 33 §:n 3 momentissa tarkoitettuun kirjalliseen päätökseen, joka koskee henkilön määräämistä vaativan moniammatillisen tuen yksikköön tahdostaan riippumatta;

— — — — —

82 §

Muutoksenhaussa hallintotuomioistuimeen sovelletaan, mitä oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetussa laissa (808/2019) säädetään.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Tämän lain voimaan tullessa vireillä olleet hakemukset on käsiteltävä noudattaen tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä. Tämän lain voimaan tullessa vireillä ollut muutoksenhakuasia käsitellään loppuun noudattaen tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä. Erityishuolto-ohjelmaan saa hakea muutosta noudattaen tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä.

Tämän lain voimaan tullessa voimassa olleiden säännösten perusteella tehdyt päätökset ovat voimassa päätöksiin merkityn voimassaoloajan, kuitenkin enintään kolme vuotta tämän lain voimaantulosta. Päätökset on kuitenkin saatettava tämän lain voimaan tullessa voimassa olevan lain-säädännön mukaisiksi vammaisen henkilön aloitteesta aina tai hyvinvointialueen aloitteesta silloin, kun vammaisen henkilön palvelutarve sitä edellyttää.

Edellä säädetystä poiketen tämän lain voimaan tullessa voimassa olleiden säännösten perusteella tehty päätös kuntouttavasta varhaiskasvatuksesta on voimassa päätökseen merkityn voimassaoloajan.

— — — — —

3.

Laki

sosiaalihuoltolain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan sosiaalihuoltolain (1301/2014) 14 §:n 3 momentin 1 kohta sekä 36, 39 ja 45 §, sellaisena kuin niistä ovat 14 §:n 3 momentin 1 kohta laissa 1280/2022 ja 36 § osaksi laeissa 292/2016 ja 589/2022, seuraavasti:

14 §

Tuen tarpeisiin vastaavat sosiaalipalvelut

Hyvinvointialueen järjestämisvastuulle kuuluvina sosiaalipalveluina on huolehdittava myös kehitysvammaisten erityishuollosta, vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista, toimeentulotuen antamisesta hyvinvointialueella oleskelevalle henkilölle, sosiaalisen luoton myöntämisestä hyvinvointialueen asukkaille, kuntouttavasta työtoiminnasta, omaishoidon tuen, perhehoidon, lasten ja nuorten huollon, lastensuojelun, adoptioneuvonnan, perheasioiden sovittelun, lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevan päätöksen vahvistamiseen ja ratkaisemiseen liittyvien tehtävien sekä päätösten täytäntöönpanossa toimitettavaan sovitteluun kuuluvien toimenpiteiden ja lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevan asian tuomioistuinsovitteiluun kuuluvien asiantuntijapalveluiden sekä isyyden ja äitiyden selvittämiseen ja vahvistamiseen liittyvien tehtävien järjestämisestä sen mukaan kuin niistä lisäksi erikseen säädetään:

- 1) vammaispalvelulaissa (/);

36 §

Palvelutarpeen arviointi

Kun hyvinvointialueen sosiaalihuollon palveluksessa oleva on tehtävässään saanut tietää sosiaalihuollon tarpeessa olevasta henkilöstä, hänen on huolehdittava, että henkilön kiireellisen avun tarve arvioidaan välittömästi. Lisäksi henkilöllä on oikeus saada palvelutarpeen arviointi, jolle arvioinnin tekeminen ole ilmeisen tarpeetonta.

Palvelutarpeen arviointi on aloitettava viipymättä ja saatettava loppuun ilman aiheutonta viivytystä. Arvioinnin tekeminen on aloitettava viimeistään seitsemäntenä arkipäivänä siitä, kun asiakas, asiakkaan omainen tai läheinen tai hänen laillinen edustajansa on ottanut yhteyttä sosiaalipalveluista vastaavaan hyvinvointialueen viranomaiseen palvelujen saamiseksi, jos:

- 1) henkilö on yli 75-vuotias;
- 2) henkilö saa vammaisetuksista annetun lain (570/2007) 9 §:n 3 momentin 3 kohdassa tarkoitettua ylintä hoitotukea;
- 3) henkilö on vammaispalvelulaissa tarkoitettu vammaisen henkilö.

Erityistä tukea tarvitsevan lapsen palvelutarpeen arviointi on aloitettava viimeistään seitsemäntenä arkipäivänä asian vireille tulosta ja arvioinnin on valmistuttava viimeistään kolmen kuukauden kuluessa vireille tulosta.

Arviointi tehdään asiakkaan elämäntilanteen edellyttämässä laajuudessa yhteistyössä asiakkaan ja tarvittaessa hänen omaisensa ja läheisensä sekä muiden toimijoiden kanssa. Arviointia tehtäessä asiakkaalle on selvitettävä hänen yleis- ja erityislainsäädäntöön perustuvat oikeutensa ja velvollisuutensa sekä erilaiset vaihtoehdot palvelujen toteuttamisessa ja niiden vaikutukset samoin kuin muut seikat, joilla on merkitystä hänen asiassaan. Selvitys on annettava siten, että asiakas riittävästi ymmärtää sen sisällön ja merkityksen. Kun arvioidaan henkilön toimintakykyä ja palvelutarvetta erilaisissa toimintaympäristöissä, on otettava huomioon henkilön terveydentila, elämäntilanne ja elinolosuhteet sekä niissä tapahtuvat muutokset. Arviointia tehtäessä on kunnioitettava asiakkaan itsemääräämisoikeutta ja otettava huomioon hänen toivomuksensa, mieli-

Valiokunnan mietintö StVM 52/2022 vp

piteensä ja yksilölliset tarpeensa. Erityistä huomiota on kiinnitettävä lasten ja nuorten sekä vammaisten ja erityistä tukea tarvitsevien henkilöiden itsemääräämisoikeuden kunnioittamiseen. Iäkään henkilön palvelutarpeen selvitystä tehtäessä on lisäksi noudatettava vanhuspalvelulakia. Vammaisen henkilön palvelutarvetta arvioitaessa on lisäksi noudatettava vammaispalvelulakia. Lastensuojelutarpeen selvittämisestä palvelutarpeen arvioinnin yhteydessä säädetään lastensuojelulaissa.

Palvelutarpeen arvioinnista vastaa palvelutarpeen arvioimisen kannalta tarkoituksenmukainen sosiaalihuollon ammattihenkilöistä annetun lain (817/2015) 3 §:ssä tarkoitettu sosiaalihuollon ammattihenkilö, jollei muualla laissa toisin säädetä. Erityistä tukea tarvitsevien lasten ja muiden erityistä tukea tarvitsevien henkilöiden palvelutarpeen arvioinnin tekemisestä vastaa virkasuhteessa oleva sosiaalityöntekijä.

39 §

Asiakassuunnitelma

Palvelutarpeen arviointia on täydennettävä asiakkaalle laadittavalla asiakassuunnitelmalla tai muulla vastaavalla suunnitelmalla, jollei suunnitelman laatiminen ole ilmeisen tarpeetonta. Suunnitelma on laadittava, jollei siihen ole ilmeistä estettä, yhdessä asiakkaan kanssa noudattaen 36 §:n 4 ja 5 momentissa säädettyä.

Asiakassuunnitelma sisältää asiakkaan palvelutarpeen edellyttämässä laajuudessa:

- 1) asiakkaan arvion ja ammatillisen arvion tuen tarpeesta;
- 2) asiakkaan arvion ja ammatillisen arvion tarvittavista palveluista ja toimenpiteistä;
- 3) omatyöntekijän tai muun asiakkaan palveluista vastaavan työntekijän arvion asiakkaan terveyden tai kehityksen kannalta välttämättömistä sosiaalipalveluista sekä niiden alkamisajankohdasta ja kestosta;
- 4) tiedot siitä, kuinka usein asiakas ja omatyöntekijä tai muu asiakkaan palveluista vastaava työntekijä tulevat tapaamaan;
- 5) asiakkaan ja työntekijän arvion asiakkaan vahvuuksista ja voimavaroista;
- 6) asiakkaan ja työntekijän yhdessä asettamat tavoitteet, joihin sosiaalihuollon avulla pyritään;
- 7) arvion asiakkuuden kestosta;
- 8) tiedot eri alojen yhteistyötahoista, jotka osallistuvat asiakkaan tarpeisiin vastaamiseen, ja vastuiden jakautumisesta niiden kesken;
- 9) suunnitelman toteutumisen seuranta, tavoitteiden saavuttamista ja tarpeiden uudelleen arviointia koskevat tiedot;
- 10) selvityksen asiakkaan elämäntilanteen ja toimintaympäristön vaikutuksesta toimintakykyyn;
- 11) asiakkaan ehdotuksen sellaisesta palveluiden tuottamis- ja toteuttamistavasta, jolla voidaan parhaiten vastata hänen tarpeisiinsa.

Asiakassuunnitelma on tarkistettava tarvittaessa. Suunnitelman sisältö on sovittava yhteen henkilön tarvitsemien muiden hallinnonalojen palvelujen ja tukitoimien kanssa. Velvollisuuteen laatia suunnitelma sekä suunnitelman sisältöön ja asiaan osallisiin sovelletaan lisäksi, mitä niistä erikseen säädetään. Sen estämättä, mitä muualla laissa säädetään, asiakkaan suostumuksella voidaan laatia sosiaalihuollon ja muiden hallinnonalojen palveluja ja tukitoimia koskeva yhteinen suunnitelma, jossa on suunnitelman laatimiseen ja käyttöön nähden tarpeellisia tietoja. Yhteisen suunnitelman laatimisesta ilman asiakkaan suostumusta säädetään erikseen.

Valiokunnan mietintö StVM 52/2022 vp

Jos asiakkaan tukena toimii omaisia tai muita läheisiä henkilöitä, heidän tukemiseensa liittyvä suunnitelma laaditaan tarvittaessa erikseen.

45 §

Sosiaalihuoltoa koskeva päätöksenteko ja toimeenpano

Asiakkaalla on oikeus saada kirjallinen päätös sosiaalipalvelujen järjestämisestä. Kiireellisiä toimenpiteitä koskeva asia on käsiteltävä ja päätös tehtävä käytettävissä olevien tietojen perusteella viipymättä siten, ettei asiakkaan oikeus välttämättömään huolenpitoon ja toimeentuloon vaarannu. Muissa kuin kiireellisissä asioissa päätös on tehtävä ilman aiheetonta viivytystä sen jälkeen, kun asia on tullut vireille.

Päätös on toimeenpantava kiireellisissä tapauksissa viipymättä ja muissa kuin kiireellisissä tapauksissa ilman aiheetonta viivytystä. Päätös on kuitenkin toimeenpantava viimeistään 3 kuukaudessa asian vireille tulosta. Aika voi olla tätä pidempi, jos asian selvittäminen erityisestä syystä vaatii pidempää käsittelyaikaa tai toimeenpanon viivästymiselle on muu asiakkaan tarpeeseen liittyvä erityinen peruste.

Jos asiakassuunnitelmaan kirjatusta sosiaalipalvelujen kokonaisuudesta poiketaan, poikkeaminen on perusteltava päätöksessä. Asian käsittelemisestä ja päätöksenteosta säädetään lisäksi hallintolaissa.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

4.

Laki

sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain (734/1992) 5 §:n 3 kohta,

muutetaan 4 §:n 2 ja 5 kohta, 5 §:n 1 momentin 3 kohta, 6 a §:n 2 momentin 11 kohta, 7 b §:n 1 momentin 2 ja 3 kohta sekä 14 §,

sellaisina kuin niistä ovat 1 § laissa 600/2022, 4 §:n 5 kohta laissa 135/2010, 6 a §:n 2 momentin 11 kohta ja 7 b §:n 1 momentin 2 ja 3 kohta laissa 1201/2020 sekä 14 § laissa 791/2022, ja

lisätään 1 §:ään uusi 2 momentti, lakiin uusi 7 d—7 § seuraavasti:

Valiokunnan mietintö StVM 52/2022 vp

1 § (Uusi)

Mitä tässä laissa säädetään hyvinvointialueesta, sovelletaan Helsingin kaupunkiin ja HUS-yhtymään siltä osin kuin ne järjestävät sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain (612/2021) ja sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisestä Uudellamaalla annetun lain (615/2021) mukaisesti sosiaali- ja terveydenhuoltoa. (Uusi 2 mom.)

4 §

Maksuttomat sosiaalipalvelut

Sosiaalipalveluista ovat maksuttomia:

2) kehitysvammaisten erityishuollosta annetussa laissa (519/1977) tarkoitettu erityishuolto ja mainitun lain 39 §:ssä tarkoitettu kuljetus; kehitysvammaisen ylläpidosta voidaan kuitenkin periä kohtuullinen maksu;

5) vammaispalvelulain (/) 7 §:ssä tarkoitettuun valmennukseen, 9 §:ssä tarkoitettuun henkilökohtaiseen apuun, 12 §:ssä tarkoitettuun erityiseen osallisuuden tukeen, 14 §:ssä tarkoitettuun tuettuun päätöksentekoon, 16 §:ssä tarkoitettuun vaativaan moniammatilliseen tukeen, 18 §:ssä tarkoitettuun asumisen tukeen, 19 §:ssä tarkoitettuun kotona järjestettävään lapsen asumisen tukeen, 22 §:ssä tarkoitettuun esteettömän asumisen tukeen, 24 §:ssä tarkoitettuun lyhytaikaiseen huolenpitoon, 25 §:ssä tarkoitettuun päivätoimintaan, 27 §:ssä tarkoitettuun kehitysvammaisten henkilöiden työtoimintaan, 28 §:ssä tarkoitettuun liikkumisen tukeen ja 34 §:ssä tarkoitettuihin muihin lain tarkoituksen toteuttamiseksi tarvittaviin palveluihin sisältyvä apu ja tuki, 24 §:ssä tarkoitettuna lyhytaikaisena huolenpitona järjestettävään aamu- ja iltapäivätoimintaan liittyvä ylläpito, 25 §:ssä tarkoitettujen päivätoiminnan ja 27 §:ssä tarkoitettujen kehitysvammaisten henkilöiden työtoiminnan matkat sekä asumisen tukeen ja kotona järjestettävään lapsen asumisen tukeen sisältyvät palvelut; asumisen tuesta ja henkilökohtaisesta avusta voidaan kuitenkin periä maksu, jos henkilö saa niihin korvausta muun lain kuin vammaispalvelulain nojalla;

5 § (Uusi)

Maksuttomat terveyspalvelut

Terveydenhuollon palveluista ovat maksuttomia:

3) vammaispalvelulain 33 §:n 1 momentissa tarkoitettulle hengityslaitteen varassa elävälle henkilölle annettava hoito, ylläpito terveydenhuollon laitoshoidon aikana sekä hoitoon liittyvät kuljetukset;

Valiokunnan mietintö StVM 52/2022 vp

6 a §

Maksukatto

Asiakkaalta perittyjen maksujen yhteismäärää laskettaessa otetaan huomioon kalenterivuoden aikana perityt maksut:

11) terveydenhuoltolain 29 §:n 2 momentin 7 kohdassa tarkoitettua lääkinnällisen kuntoutuksen laitostuntoutusjaksosta, jota annetaan kehitysvammaisten erityishuollosta annetun lain tai vammaispalvelulain mukaisia palveluja saavalle henkilölle.

7 b §

Palvelun pitkäaikaisuus

Hyvinvointialue saa periä 7 c §:ssä tarkoitettua maksun:

2) perhehoitolain (263/2015) 3 §:ssä tarkoitettua perhehoidosta ja 4 §:ssä tarkoitettua ammatillisesta perhehoidosta, jos palvelun arvioidaan sen alkamisesta lukien kestävän tai jos palvelu on tosiasiallisesti kestänyt vähintään kolme kuukautta (*pitkäaikainen perhehoito*); tämän lain 7 c §:ssä tarkoitettua maksua ei kuitenkaan saa periä lastensuojelulain tai vammaispalvelulain nojalla annetusta perhehoidosta;

3) terveydenhuoltolain 67 §:n 1 momentissa tarkoitettua laitoshoidon tai sosiaalihuoltolain 22 §:ssä tarkoitettua laitospalvelun toimintayksikössä annetusta ympärivuorokautisesta sosiaali- tai terveyspalvelusta, jos palvelun arvioidaan sen alkamisesta lukien kestävän tai jos palvelu on tosiasiallisesti kestänyt vähintään kolme kuukautta (*pitkäaikainen laitoshoido*); tämän lain 7 c §:ssä tarkoitettua maksua ei kuitenkaan saa periä terveydenhuoltolain 29 §:n 2 momentin 7 kohdassa tarkoitettua lääkinnällisestä kuntoutuksesta laitoksessa, kehitysvammaisten erityishuollosta annetun lain 2 §:n 1 kohdassa tarkoitettua vaativasta moniammatillisesta tuesta laitoksessa eikä lastensuojelulain 57 §:ssä tarkoitettua laitoshuollosta.

7 d §

Kodin ulkopuolella järjestettävä lapsen asumisen tuki

Jos se on perheen toimeentulon edellytykset ja perheen elatusvastuu huomioon ottaen perusteltua, lapsen asuessa vammaispalvelulain 19 §:n nojalla kodin ulkopuolella hyvinvointialue voi periä lapsen vanhemmilta kodin ulkopuolella järjestettävästä lapsen asumisen tuesta lapsen elatuksesta aiheutuneiden kustannusten johdosta maksun, joka on enintään lapsen elatuksesta annetun lain 1—3 §:n nojalla määräytyvän elatusavun suuruinen. Maksu jaetaan vanhempien kesken noudattaen, mitä lapsen elatuksesta annetun lain 2 §:n 1 momentissa säädetään vanhempien elatuskyvystä. Mitä edellä tässä momentissa säädetään, ei sovelleta sellaisen vanhemman osalta,

Valiokunnan mietintö StVM 52/2022 vp

joka on velvoitettu suorittamaan lapselle elatusapua, vaan tällöin sovelletaan tämän pykälän 2 momenttia.

Hyvinvointialue voi maksua vahvistamatta periä ja nostaa lapselle suoritettavan elatusavun tai elatustuen siltä ajalta, jona hän asuu 1 momentissa tarkoitettuihin kodin ulkopuolella, ja käyttää elatusavun tai elatustuen kodin ulkopuolella järjestettävästä lapsen asumisen tuesta aiheutuvien kustannusten korvaamiseksi.

Sen lisäksi, mitä 1 ja 2 momentissa säädetään, hyvinvointialue voi periä kohtuulliseksi katsottavan maksun myös muista lapsen tai nuoren 14 §:n mukaisista tuloista, korvauksista tai saamisista 1 momentissa tarkoitettuihin asumisesta kodin ulkopuolella aiheutuneiden kustannusten korvaamiseksi.

Lapselta ja hänen vanhemmiltaan 1—3 momentin nojalla perittävä maksu voi olla yhteensä enintään 500 euroa kuukaudessa. Perittävä maksu ei kuitenkaan saa ylittää hyvinvointialueelle palvelusta aiheutuvia kustannuksia. Hyvinvointialueen on lapselta maksua periessään huolehdittava siitä, että lapsen henkilökohtaiseen käyttöön jää käyttövara, joka on perhehoidossa asuvalle lapselle vähintään 7 c §:n 3 momentissa säädetyn pitkäaikaisen perhehoidon käyttövaran suuruinen ja pienryhmäkodissa asuvalle lapselle vähintään 7 c §:n 3 momentissa säädetyn pitkäaikaisen ympärivuorokautisen palveluasumisen käyttövaran suuruinen.

Edellä 4 momentissa säädetty perittävän maksun euromäärä tarkistetaan joka toinen vuosi kansaneläkeindeksistä annetun lain 2 §:ssä tarkoitettua kansaneläkeindeksin muutoksen mukaisesti. Laskennan perusteena käytetään kansaneläkeindeksin sitä pistelukua, jonka mukaan tarkistusvuoden tammikuussa maksettavina olleiden kansaneläkkeiden suuruus on laskettu. Tarkistusvuosi on se vuosi, jota seuraavan vuoden alusta indeksitarkistus toteutetaan. Indeksien mukainen euromäärä pyöristetään lähimpään 0,1 euroon. Indeksillä tarkistettu euromäärä tulee voimaan tarkistusvuotta seuraavan vuoden alusta. Edellä 4 momentissa tarkoitettua käyttövaran euromäärän tarkistamisessa noudatetaan 7 c §:n 4 momentissa säädettyä.

7 e §

Vammaisille henkilöille järjestettäviin erityispalveluihin liittyvä ylläpito

Hyvinvointialue voi periä asiakkaalta vammaispalvelulain 7 §:ssä tarkoitettuun valmennukseen, 16 §:ssä tarkoitettuun vaativaan moniammatilliseen tukeen, 18 §:ssä tarkoitettuun asumisen tukeen, 24 §:ssä tarkoitettuun lyhytaikaiseen huolenpitoon, 25 §:ssä tarkoitettuun päivätoimintaan ja 34 §:ssä tarkoitettuihin muihin lain tarkoituksen toteuttamiseksi tarvittaviin palveluihin liittyvästä ylläpidosta kohtuullisen maksun.

7 f §

Liikkumisen tuki kuljetuspalveluna

Hyvinvointialue voi periä asiakkaalta vammaispalvelulain 28 §:ssä tarkoitettua liikkumisen tuesta enintään julkisen liikenteen maksua vastaavan maksun tai muun siihen verrattavan kohtuullisen maksun silloin, kun liikkumisen tuki järjestetään vammaispalvelulain 29 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettuna kuljetuspalveluna.

Valiokunnan mietintö StVM 52/2022 vp

7 g §

Korvaus muun lain nojalla

Jos henkilö saa vammaispalvelulain 9 §:ssä tarkoitettuun henkilökohtaiseen apuun tai 18 §:ssä tarkoitettuun asumisen tukeen korvausta muun lain nojalla, voidaan palvelusta periä enintään saatua korvausta vastaava maksu. Maksu ei saa kuitenkaan ylittää palvelun tuottamisesta aiheutuvia kustannuksia.

14 §

Tulojen, korvausten tai saamisten periminen hyvinvointialueelle

Sen estämättä, mitä muualla laissa säädetään, hyvinvointialue saa periä asiakkaalle maksettavan eläkkeen, elinkoron, elatusavun, avustuksen tai muun jatkuvan tai kertakaikkisen tulon, korvauksen tai saamisen siltä ajalta, jolloin asiakas saa hyvinvointialueen järjestämää ympärivuorokautista palveluasumista, perhehoitoa, laitoshoidoa, laitospalvelua tai kodin ulkopuolella järjestettävää lapsen asumisen tukea. Hyvinvointialue voi käyttää tässä momentissa tarkoitettua tulon, korvauksen ja saamisen asiakkaalle määrätyn maksun korvaamiseen ottaen kuitenkin huomioon, mitä tulosta, korvauksesta ja saamisesta muualla laissa tai lain nojalla annetuissa säännöksissä säädetään.

Hyvinvointialueen on ilmoitettava 1 momentissa tarkoitettua tulon, korvauksen tai saamisen suorittajalle viimeistään kaksi viikkoa ennen maksupäivää, että tulo, korvaus tai saaminen suoritetaan hyvinvointialueelle. Tällöin suoritus voi tapahtua laillisin vaikutuksin vain hyvinvointialueelle.

Jos hyvinvointialue perii asiakkaalle maksettavan tulon, korvauksen tai saamisen, hyvinvointialueen on huolehdittava siitä, että asiakkaan henkilökohtaiseen käyttöön jää käyttövara, joka on ympärivuorokautista palveluasumista saavalle asiakkaalle, perhehoitoa saavalle asiakkaalle ja laitoshoidoa tai laitospalvelua saavalle asiakkaalle vähintään 7 c §:n 3 momentissa säädetyn käyttövaran suuruinen. Lapsen henkilökohtaiseen käyttöön jätettävästä käyttövarasta lapsen asuessa vammaispalvelulain 19 §:n nojalla kodin ulkopuolella säädetään 7 d §:n 4 momentissa.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Tämän lain voimaan tullessa voimassa olleiden säännösten perusteella vammaiselle henkilölle määrätty asiakasmaksu ja palvelun maksuttomuus ovat voimassa maksua tai palvelua koskevaan päätökseen merkityn voimassaoloajan tai kunnes vammaisen henkilön päätökset saatetaan vammaispalvelulain tai kehitysvammaisten erityishuollosta annetun lain mukaisiksi, kuitenkin enintään kolme vuotta tämän lain voimaan tulosta. Asiakasmaksut peritään tämän lain voimaan tullessa voimassa olleiden säännösten mukaisesti palveluita koskevien päätösten voimassaoloajan.

Tämän lain voimaan tullessa vireillä ollut asiakasmaksuasia käsitellään loppuun noudattaen tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä.

Hengityshalvauspotilaan hoito tulee järjestää tämän lain voimaan tullessa voimassa olleiden säännösten perusteella kolme vuotta tämän lain voimaan tulosta, kuitenkin enintään siihen asti, kun hengityshalvauspotilaan palvelut päätetään henkilön omasta pyynnöstä järjestää aiemmin

Valiokunnan mietintö StVM 52/2022 vp

muulla tavalla. Kun hengityshalvauspotilaan hoito järjestetään tämän lain voimaan tullessa voimassa olleiden säännösten perusteella, hoito ja ylläpito sekä hoitoon liittyvät kuljetukset ovat maksuttomia, ja ylläpitokorvausta on maksettava samoin perustein kuin tämän lain voimaan tullessa. Tältä ajalta ei ole oikeutta saada vammaispalvelulain 33 §:ssä tarkoitettua taloudellista tukea.

5.

Laki

mielenterveyslain 19 ja 22 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan mielenterveyslain (1116/1990) 19 § ja 22 §:n 3 momentti, sellaisina kuin ne ovat 19 § laissa 583/2022 ja 22 §:n 3 momentti laissa 1066/2009, seuraavasti:

19 §

Rikoksesta syytetyn kehitysvammaisen erityishuolto

Jos Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 18 §:n 2 momentissa tarkoitettussa tapauksessa toteaa, että kehitysvammaisten erityishuollosta annetun lain (519/1977) 32 §:n 1 momentissa säädetty edellytykset tahdosta riippumattomaan erityishuoltoon ovat olemassa, laitos päättää tahdosta riippumattomasta erityishuollosta. Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen päätös vastaa tällöin kehitysvammaisten erityishuollosta annetun lain 33 §:n 3 momentissa tarkoitettua päätöksiä tekevän vaativan moniammatillisen tuen asiantuntijaryhmän päätöstä. Päätöstä ei alisteta hallinto-oikeuden vahvistettavaksi.

Jos Terveyden ja hyvinvoinnin laitos kehitysvammaisten erityishuollosta annetun lain 9 §:ssä tarkoitetun vaativan moniammatillisen tuen asiantuntijaryhmän esityksestä katsoo, että kehitysvammaisten erityishuollosta annetun lain 32 §:n 1 momentissa säädettyjä edellytyksiä tahdosta riippumatta annettavaan erityishuoltoon ei enää ole, erityishuolto on heti lopetettava ja potilas poistettava erityishuoltoa antavasta toimintayksiköstä hänen sitä halutessaan.

Valiokunnan mietintö StVM 52/2022 vp

22 §

Rangaistukseen tuomitsematta jätetyn hoito hänen tahdostaan riippumatta

Jos Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2 momentissa tarkoitettussa tapauksessa toteaa, että kehitysvammaisten erityishuollosta annetun lain 32 §:n 1 momentissa säädetty edellytykset tahdosta riippumatta annettavaan erityishuoltoon ovat olemassa, laitos päättää tahdosta riippumattomasta erityishuollosta niin kuin 19 §:ssä säädetään.

Tämä laki tulee voimaan _____
päivänä _____ kuuta 20 ____.

6.

Laki

Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuksista annetun lain 18 §:n 1 momentin 4 kohdan kumoamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §

Tällä lailla kumotaan Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuksista annetun lain (566/2005) 18 §:n 1 momentin 4 kohta, sellaisena kuin se on laissa 679/2014.

2 §

Tämä laki tulee voimaan _____
päivänä _____ kuuta 20 ____.

3 §

Kun henkilölle annetaan vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista annetun lain (380/1987) 8 §:n 1 momentin perusteella sopeutumisvalmennusta, kuntoutusrahaetuusoikeuteen sovelletaan tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä.

Valiokunnan mietintö StVM 52/2022 vp

Valiokunnan lausumaehdotukset

1. *Eduskunta edellyttää, että valtioneuvosto seuraa henkilökohtaisen avun ja erityisen osallisuuden tuen toteutumista yhdenvertaisuuden näkökulmasta ja ryhtyy tarvittaessa lainsäädännöllisiin toimenpiteisiin voimavararajauksen poistamiseksi, mikäli yhdenvertaisuus ei toteudu.*
2. *Eduskunta edellyttää, että valtioneuvosto seuraa lainsäädäntömuutosten vaikutuksia vammaisten henkilöiden oikeuksien toteutumiseen ja ryhtyy tarvittaessa toimenpiteisiin lainsäädännön muuttamiseksi.*

Helsingissä 17.2.2023

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Markus Lohi kesk
varapuheenjohtaja Mia Laiho kok
jäsen Kim Berg sd
jäsen Arja Juvonen ps
jäsen Noora Koponen vihr
jäsen Terhi Koulumies kok
jäsen Aki Lindén sd
jäsen Ilmari Nurminen sd
jäsen Veronica Rehn-Kivi r
jäsen Minna Reijonen ps (osittain)
jäsen Heidi Viljanen sd
jäsen Sofia Virta vihr
varajäsen Aino-Kaisa Pekonen vas
varajäsen Paula Werning sd

Valiokunnan sihteerinä ovat toimineet

valiokuntaneuvos Sanna Pekkarinen
valiokuntaneuvos Harri Sintonen